

അവതാരിക.

(രണ്ടാംപതിപ്പിലെ).

ഏറാവും ഗമനഭാവമായ 'ഉത്തരമാചരിത'മെന്ന സംസ്കൃതനാടകത്തിൽ മഹാകവിയായ ഭവഭൂതി പ്രകടിപ്പിച്ചിട്ടുള്ള ആശയങ്ങളെ താദൃശമായ ചമൽക്കാരാതിയത്തോടുകൂടി മലയാളഭാഷയിൽ പ്രകാശിപ്പിക്കുവാൻ സാധിക്കുമെന്നു ഈ തജ്ജമയുടെ ആരംഭത്തിൽ തന്നെ ഞാൻ വിചാരിച്ചിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. എന്നാൽ അവയെ 'പത്തിനഞ്ചുവീതമായിട്ടെങ്കിലും മലയാളികളെ ഗ്രഹിപ്പിക്കേണ'മെന്നേ എന്നിക്കാഗ്രഹമുണ്ടായിരുന്നുള്ളൂ എന്നു രണ്ടാംപതിപ്പിൽ ചേർത്ത അവതാരികയിൽ അറിയാവുന്നതാണ്. ഞാനിത്രാഗ്രഹമെങ്കിലും സഫലമാകുമോ എന്നു എനിക്കുണ്ടായിരുന്ന സംശയത്തെ പണ്ഡിതാഗ്രഗണ്യന്മാരായ രണ്ടു മഹാനാരുടെ സർട്ടിഫിക്കറ്റുകൾ മിക്കതും നശിപ്പിച്ചുകൾകയാൽ ഞാൻ തജ്ജചെയ്തതായ ആ ഗ്രന്ഥത്തെ പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തുവാൻ സംഗതിവന്നതാകുന്നു. എന്റെ തജ്ജമയെ കുറിച്ച് 'വിജ്ഞാനചിന്താമണി, കേരളപത്രിക, സഞ്ചാരി മുതലായ പല പത്രങ്ങളുടേയും വിലയേറിയ അഭിപ്രായങ്ങൾ എന്നെ വളരെ ധൈര്യപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നു. മ. രാ. രാ. ചന്ദ്രമേനോനവർകൾ, ച. രാ. ഭാ. അനന്തൻനായരവർകൾ മുതലായ പലേ യോഗ്യന്മാരും എനിക്കയച്ചിട്ടുള്ള കത്തുകൾ എന്റെ ഞാനിത്രാഗ്രഹമെങ്കിലും സഫലമാകുമോ എന്നു എനിക്കുണ്ടായിരുന്ന സംശയത്തെ പ്രകാശിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. മദ്രാസ് സർവ്വകലാശാലയിൽ നിന്നു എഫ്. എ, ബി. എ. ഞാനിത്രാഗ്രഹമെങ്കിലും സഫലമാകുമോ എന്നു എനിക്കുണ്ടായിരുന്ന സംശയത്തെ പ്രകാശിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. കൊണ്ട് അതിൽനിന്നും എനിക്കു ചാരിതാത്മ്യത്തിന് അവകാശമുള്ളതാണല്ലോ.

മേൽകാണിച്ചിട്ടുള്ള കാരണങ്ങളാൽ എന്റെ തജ്ജമ മാ

ന്യന്മാരായ മലയാളികൾക്കു ഒരു വിധം സന്തോഷത്തെ ജനിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നു വിശ്വസിച്ചാൻ ധാരാളം മാറ്റമുള്ളതുകൊണ്ടു ഇപ്പോൾ രണ്ടാമതും അച്ചടിപ്പിക്കുന്നതിന്നു ഞാൻ ഉദ്യമിച്ചതാകുന്നു.

ഈ രണ്ടാംപതിപ്പിൽ ചില ഘട്ടങ്ങളിൽ അല്പമായി ഭേദപ്പെടുത്തിട്ടുണ്ട്. എന്നാൽ അവയിൽ ചിലതു ഒന്നാംപതിപ്പുവളരെ വേഗത്തിൽ അച്ചടിപ്പിക്കുവാൻ ഉണ്ടായ ദുര്യോഗം നിമിത്തം സംഭവിച്ച പ്രമാദത്താൽ വന്നിട്ടുള്ളവയും മറ്റുള്ളവ ഒന്നാംപതിപ്പിൽ പാഠാന്തരങ്ങളായി കാണിച്ചിട്ടുള്ളവയുമാകുന്നു. ഇനിയും ഈ തജ്ജമയിൽ വല്ല ഭേദങ്ങളും വരുത്തേണ്ടതുണ്ടെങ്കിൽ അതുകളെ മാന്യജനങ്ങൾ അറിയിച്ചു തരണമെന്നു പേക്ഷിക്കുകയും എന്റെ കൃതിയെ പരിശോധിച്ചു അഭിപ്രായം പറഞ്ഞിട്ടുള്ള മാന്യന്മാരായ പത്രാധിപന്മാരോടും മറ്റു യോഗ്യന്മാരോടും എന്റെ കൃതജ്ഞതയെ അറിയിച്ചുകൊള്ളുകയും ചെയ്യുന്നു.

തൃശ്ശിവപേരൂർ

൧൦൭൩ കാണി ൨൦൦൪

} സി. ചാത്തുക്കുട്ടിമന്നാടിയായ്.

മമാകവിയും പണ്ഡിതഗ്രന്ഥനുമായ

മ. രാ. രാ.

കയ്യുളങ്ങര

രാമവാരിയരവർകളുടെ

സ ട്ടി ഫി കെ റ റ്

മ. രാ. രാ. മമാകവി ചമ്പത്തിൽ ചാത്തുക്കുട്ടി

മന്നാടിയാരവർകൾക്കു:—

നിങ്ങൾ ഇനിക്കയച്ചതന്ന ഭാഷാനാടകപുസ്തകത്തെ
ഞാൻ സന്തോഷത്തോടുകൂടെ സ്വീകരിക്കുകയും വായിക്കുകയും
ചെയ്തു. മഹാനഭാവനായ ഭവഭൂതി എന്ന മമാകവിയുടെ കൃതി
കളിൽ അധികമായ ഭാവഗഹനതയോടുകൂടിയ കൃതി ഉത്തരരാ
മചരിതമാകുന്നു. എങ്കിലും രണ്ടോ മൂന്നോ വ്യാഖ്യാനങ്ങളേയോ
വ്യുൽപ്പത്തി തികഞ്ഞ ഒരുവന്റെ സാഹായ്യത്തേയോ അവ
ലംബിച്ചാൽ അതിന്റെ അർത്ഥം സുഗമമായി ഭവിക്കാം. അ
തിനെ അനുസരിച്ചു വേറെ ചില ശബ്ദങ്ങളെ ഗദ്യത്തിന്നു ഗ
ദ്യമായിട്ടും പദ്യത്തിന്നു പദ്യമായിട്ടും വരത്തക്ക വിധത്തിൽ
വിന്യസിച്ചിട്ടുള്ള രചനയ്ക്ക് സൗഷ്ഠ്യവും ഭംഗമുമാകുന്നു. അതു
കേരളവാക്കുകൾകൊണ്ട് ഇങ്ങിനെ നിർവ്വഹിക്കപ്പെട്ടതു ഞ്ഞ
വിന നാടകനിർമ്മാതൃജനത്തിന്നുള്ള കവിധർമ്മമുത്തയെ
വെളിവിലാക്കുന്നു എന്ന് നിർമ്മനാഭം ചമൽകാരാതിശയവ
ശാൽ ഒരു സമയം പാഞ്ഞുപോകാം. നിർമ്മസരനാരായിരിക്കു
ന്ന അസ്താദികളുടെ അവസ്ഥയെ പാറി ഇനി വേറെ പറയേ
ണമെന്നില്ലല്ലോ. നിങ്ങൾ ജാനകീപരിണയത്തിന്നേൽ ചെ

ജ്ഞ യത്നം തന്നെ സഹൃദയനാക്ക് പരമാനന്ദത്തിന്നു കാരണമായി തീർന്നിരിക്കുന്നു എന്ന് ലോകത്തിങ്കൽ നിരക്ഷേപമാകുന്നു. ഇപ്പോൾ ഉത്തരരാമചരിതത്തെ ഒട്ടും വ്യത്യാസം കൂടാതെ ഇങ്ങിനെ മലയാളഭാഷയിൽ നിബന്ധിച്ചതു നിങ്ങൾക്ക് എന്നും നില്ക്കുന്നതായിയും ഇതരന്മാരായ കവികൾക്കു ദർശ്യമായിരുന്നതായിരിക്കുന്ന യശസ്സിന് കാരണമായിഭവിക്കുമെന്ന് ഞാനഭിപ്രായപ്പെടുന്നു.

തൃശ്ശിവപേരൂർ	}	(ഒപ്പ്)
ഹരണ മിഥുനം ൨-ാം-നു		കണ്ണൂരൂരെ രാമവാരിയർ.

കൊച്ചിയിലെ

ഇപ്പോഴത്തെ

ഇളയതമ്പുരാൻ തിരുമനസ്സുകൊണ്ട്

കല്പിച്ചതന്നെ

സൂട്ടി ഫി കൊറ്റ്

രാ. രാ. കവി ചമ്പത്തിൽ ചാത്തുക്കുട്ടിമന്നാടിയാരവർകൾക്ക്

നിങ്ങൾ ഭാഷാന്തരം ചെയ്ത 'ഉത്തരരാമചരിതം' ഞാൻ വായിച്ചു നോക്കിയതിൽ ആയതു വളരെ ലളിതവും മൂലാന്തരത്തോടു യോജിച്ചതുമായി കാണുന്നു എന്ന് സന്തോഷത്തോടെ പറയുന്നു. എന്നാൽ അതിൽ ചിലതുകൾ താഴെ ചേർക്കാം. "സൗഹൃദാദിപുഥഗാശയാംപ്രിയം" = "ഇഷ്ടംപാരമുദിക്കയ്ക്കൽ ഹൃദയമൊന്നായുള്ളമൽകാന്തയെ" "നിവേശശ്ശൈലാനാം തദിദമിതിബുദ്ധിംദൃശയതി" = "ഇപ്പറ്റുതത്തിൻസ്ഥിതികളുതി തുതാനെന്നാപ്പിച്ചിടുന്നു" മൂന്നാമങ്കത്തിലെ നെ, നവ, നൻ ഗ്ലോകങ്ങൾ, ഇതിൽ "അന്നങ്ങിക്കുഞ്ചമല്ലേ" എന്നു തുടങ്ങിയ പൂർവാർദ്ധം വിശേഷിച്ചും മൂലത്തോടും വളരെ നന്നായി യോജിച്ചിരിക്കുന്നു.

രം തഞ്ജമയിലെ ഗ്ലോകങ്ങൾ വാ.സനക്കാർ സ്വയമായി തോന്നിയ മാതിരിയിൽ നല്ല പഴക്കവും 'ഔക്കം' ഉള്ളതായി കാണുന്നു. വാക്യങ്ങളും ഭാഷാപരിഷ്കാരത്തിന്നു വാസ്തവത്തിൽ ആവശ്യമായ വിധത്തിൽ രസികനായിട്ടുണ്ട്. പിന്നെത്തതിൽ മാദ്വമുള്ള ചോറിൽ കഠിനങ്ങളായ കല്ലുകൾ കടിച്ചാലത്തെ അസഹ്യത പോലെ മറ്റും സരളവുമായ ഭാഷകളുടെ ഇടയ്ക്കു ആദിപുദ്ധിയും ഭാവപ്രത്യയവും ചേർത്ത പദങ്ങളെ

കൊണ്ടു വായനക്കാർക്കുണ്ടാക്കുന്ന കണ്ണുശുദ്ധയും കടിച്ചു മുറികളും പാദപൂരണത്തിനും പ്രാസങ്ങൾക്കും മാത്രമായി ചെയ്യുന്നതു അനയമുമാകും ആയ ഗോഷ്ടികളും ഉത്തരരാമചരിതത്തിന്റെയും തത്ത്വമയിൽ ഇല്ലാത്തതിനാൽ വായിക്കുവാൻ വളരെ വളരെ സുഖമായിരിക്കുന്നു.

നിങ്ങൾ ഒന്നാമതായി ചെയ്ത ജാനകീപരിണയതത്ത്വമപൂർണ്ണമായായിരിക്കുന്നു. പക്ഷെ ഉത്തരരാമചരിതം വിചാരിച്ചിരുന്നതുപോലെ അതിലധികം വിജയമായിരിക്കുന്നു എന്നാണ് എന്റെ അഭിപ്രായം.

Trichur Palace,
26th May 1892.

(Sd) KERALA VURMHA,
First Prince of Cochin.

No: 132.

L. G. P. School

Kottayam

ഉത്തരരാമചരിതം.

ഭരണാനന്ദകം

No: 132

L. G. P. S

ഒന്നാമങ്കം

ബ്രഹ്മണേനമഃ

* കർമ്മജ്ഞാനങ്ങൾവേദിവിവരിനിജകാ-

ണ്ഡങ്ങളായിന്നന്നായ്

ധർമ്മാധർമ്മങ്ങളെല്ലാംതെളിവൊടുവിവരി-

ച്ചാശുഭോഹമത്തെനീക്കി

സന്നാഗ്നിയിൽ ചരിപ്പിച്ചുതീർത്തിലതിസ-

ത്തായബോധംവളർത്തി

ബ്രഹ്മാനന്ദത്തെനൽകുംശ്രുതിസപദിഭവാ-

നാക്കുനൽകട്ടെമോക്ഷം

(൧)

* പരമാത്മാവിൻകലയായ്

പരമാമൃതയായഭാഷമമനാവിൽ

വരുവാനാദിമകവിഗുരു

ചരണസരോജംനമസ്കരിക്കുന്നേൻ.

(൨)

(നാനിയുടെ അവസാനത്തിൽ)

സുത്രധാരൻ—വളരെ വിസ്തരിച്ചിട്ടാവശ്യമില്ല, ഇന്നു ഭഗവാനായ കാളപ്രിയനാഥന്റെ ഉത്സവത്തിങ്കൽ വന്നിരിക്കുന്ന മഹാജനങ്ങളോടു ഞാൻ അറിയിച്ചുകൊള്ളുന്നു, മാന്യന്മാരായ ഭവാനാരിങ്ങിനെ ധരിക്കേണ്ടതാകുന്നു, കാശ്യപഗോത്രത്തിൽ ജനിച്ചവനായി ശ്രീകണ്ഠനെന്നു വിശേഷനാമമുള്ളവനായി തകുപ്രാകരണമീമാംസാശാസ്ത്രതത്വജ്ഞനായി ജാതുകണ്ഠീപുത്രനായി വിശിഷ്ടനായി ഭവഭൂതി എന്നു പ്രസിദ്ധനായ ഒരു മഹാകവിയുണ്ടായിരുന്നു.

* കല്പൻബ്രാഹ്മണനാകമക്ഷവിയെവാദേവിസ്വയംവശ്യം
മല്ലാക്ഷീ മണിയെന്നവണ്ണമനുവർത്തിച്ചീടിനാളാദരാൽ
ചൊല്ലേറ്റുരസമോടുമക്ഷവിവരൻനിമ്മിച്ചതാംനാടകം
നല്ലൊരുത്തരമായരാമചരിതംസ്വപ്നനടിക്കുന്നുഞാൻ. (൩)
(ക്ഷേത്രമായി നടിച്ചു)

അപ്പയോ മഹാജനങ്ങളേ! നിങ്ങൾ എന്താജ്ഞാപിക്കുന്നു?
ആ നാടകത്തെ മലയാളഭാഷയിലാക്കീട്ടുണ്ടെന്നറിയുന്നു.
അതായാൽ ഞങ്ങൾക്കധികം സന്തോഷമായിരിക്കും എന്ന്.

* ധീരൻശ്രീഭവഭൂതിതന്റെകൃതിയിൽസാരസ്വതാധ്യുവാ-
ക്ക്കാര്യോദികളെത്രമാത്രമതിനെങ്ങാഷാന്തരംചെയ്യുകിൽ
നേരേഭംഗിയിലാകുവാൻവിഷമമാണെന്നോപ്പിന്നെന്നാലുമി-
ന്നേരംഞാൻഭവദാജ്ഞാലമതിനെത്തന്നെപ്രയോഗിച്ചിടാം.
(അണിയറയ്ക്കു നോക്കിട്ട്)

ആയ്യേ! വേഗത്തിലിങ്ങോട്ടു വര.

നടീ—(പ്രവേശിച്ചു) ആയ്യ! ഇതാ ഞാൻ. എന്നിന്നാണെന്നെ
ബലപ്പെട്ടു വിളിച്ചത്?

സൂത്രധാ—ഭാഷാന്തരപ്പെടുത്തിയിട്ടുള്ള ഉത്തരരാമചരിതത്തെ
അഭിനയിക്കേണമെന്ന് ഈ സാമാജികന്മാരാജ്ഞാപിക്കുന്നു.

നടീ—ഈ നാടകത്തേയും ഭാഷാന്തരപ്പെടുത്തിട്ടുണ്ടോ?

സൂത്രധാ—ഉണ്ട്, ആ പുസ്തകം എനിക്കു കിട്ടിയിട്ടുണ്ട്.

നടീ—എന്നാലെന്നുകൊണ്ടാണ്, ആയ്യൻ ഈ കഥ എന്നെ
ക്കൂടി അറിയിക്കാതിരുന്നത്?

സൂത്രധാ—ആയ്യേ! ഞാൻ പറയാം. ഒരു മഹാസഭയിൽവെച്ച്
അഭിനയിക്കുന്നതിനുമുമ്പായി ഈ പുസ്തകത്തെ സംബ-
ന്ധിച്ചുള്ള യാതൊരു സംഗതിയും ആരേയും അറിയിച്ചുപോ-
കരുതെന്ന് ആ കവി എന്നോടു പ്രത്യേകം ആവശ്യപ്പെട്ടി-
രിക്കുന്നു.

നടീ—ആയ്യ! ഇതിനുള്ള കാരണമെന്തായിരിക്കും?

സുത്രധാ—ആയ്യേ! കേട്ടാലും.

* സിതാദേവിയെ രാക്ഷസേന്ദ്രനതുപോലിഗ്രന്ഥവും വ്യാജമാ-
യേതാനും ചിലരോടു ചേർന്നാരുപുമാൻതങ്കുലാക്ഷീടിനാൻ.

നടീ—ഇതുകൊണ്ടെന്നാണ് അത് അന്യന്റേതാകുമോ.

സുത്രധാ—ഇങ്ങിനെ വിചാരിച്ചിട്ടല്ല.

പിന്നെത്തന്നുടെയാക്ഷവാൻപദമതിൽ ചേർത്തിടിലോനിന്ദ്രമാ-
യെന്നംസീതയെയെന്നപോലിതിനെയും ശങ്കിക്കുമല്ലോജനം.

എന്നു ഭയപ്പെട്ടിട്ടാണ്.

നടീ—ശരിതന്നെ, അപവാദത്തെ എല്ലാവരും ഭയപ്പെടേണ്ട
താണല്ലോ. എന്നാൽ ഈ അപവാദത്തെ അത്ര ഭയപ്പെ-
ടേണമെന്നില്ല, എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ,

* ജനമറിഞ്ഞിടമിച്ചതിയെകൂമാൽ
പുനരരയ്യുമില്ലിഹഭൂഷണം
അനലഗ്നമിവിശേഷമറിഞ്ഞവൻ
ജനകജന്മപവാദമരയ്ക്കുമോ.

(ന)

സുത്രധാ—ആയ്യേ! ഭവതി പറഞ്ഞതു ശരിതന്നെ.

നടീ—ആയ്യേ! ഈ കവി ആരാണെന്നുകൂടി അറിഞ്ഞാൽ കൊ-
ള്ളാം.

സുത്രധാ—അകട്ടെ, എന്നാൽ

* ‘ചാ’ര’ത്തു’നിൽ ‘കു’മ’ട്ടി’ക്കൊ-
ണ്ടാറെന്നോതാംരഥസ്യമായ്
‘മ’റ’ന്നാ’ൽക്കൂ’ടി’നി’യാർ’ക്കു
മറിയിക്കൊല്ലമൽ പ്രിയേ.

(ഒ)

(എന്നു ചെവിയിൽ പറയുന്നു)

നടീ—(ചിരിച്ചു) ആയ്യേ! ഭവാനിപ്പോൾ പറഞ്ഞ പദ്യത്തിൽ
വിഷമവാദങ്ങളിലുള്ള വിഷമാക്ഷരങ്ങൾ കൊണ്ടുതന്നെ ഈ
പേരു സൃഷ്ടമാകുന്നുണ്ടല്ലോ.

സുത്രധാ—(ആലോചിച്ചു അതുഭുതത്തോടുകൂടി) ഉള്ളതുതന്നെ.
ആയ്യേ! ഈ സാമാജികന്മാരെ സന്തോഷിപ്പിക്കുവാനായിട്ടു
ഭവതി അല്പം ഗാനം ചെയ്യൂ.

നടീ—അങ്ങിനെതന്നെ (ഗാനം ചെയ്യുന്നു)

* അഭിനിരകമുദ്രകുസുമാനമാംഗാനമോടും
തെളുതെളെവിലസുംപൂമന്ദമാസാഭയോടും
തളിർവീരളകുളാട്ടിക്കൊണ്ടു മന്ദമരുത്താ-
ലിളകിലതകളിപ്പോരുന്നത്തനം ചെയ്തിടുന്നു. (൮)

സുത്രധാ—ആയ്യേ! ഗാനം വളരെ വിശേഷമായി. ഇനി ഭവ
തി വേഗത്തിൽ ചെന്നു സമാജികന്മാരുടെ ആജ്ഞയെ ന
ടന്നുരോടിയിക്കൂ.

നടീ—കല്പനപോലെ (പോയി)

സുത്രധാ—ഈ ഞാൻ നാടകപ്രയോഗത്തിനുവേണ്ടി ആ കാ
ലത്തിൽ അയോദ്ധ്യയിലുള്ള കരാളായിട്ടു തീർന്നിരിക്കുന്നു. (നാ
ലുഭാഗത്തും നോക്കിട്ട്) ഫേ! ഫേ! രാവണവംശത്തിനു നാ
ശരേതുമായും വിശിഷ്ടനായുമിരിക്കുന്ന രാമമഹാരാജാവി
ന്റെ, ഈ അഭിഷേകസമയം രാത്രിയും വകലും ഇടവിടാ
തെ ആനന്ദപ്രദങ്ങളായ മംഗളവാദ്യാദികളോടു കൂടിയിരു
ന്നുവെല്ലോ, ഇന്നെന്നാണ് എപ്പോഴും നടന്മാർ സ്വസ്ഥ
ന്മാരായിരിക്കുന്നത്?

നടൻ—(പ്രവേശിച്ചു) ഭാവ! ലങ്കാസമരത്തിൽ ഉപകാരികളും
മഹാത്മാക്കളുമായ വാനരന്മാരേയും രാക്ഷസന്മാരേയും ഈ
അഭിഷേകമഹോത്സവത്തെ കൊണ്ടാടുവാനായി വന്നിരുന്ന
വരും നാനാദേശങ്ങൾക്കും പരിശുദ്ധിയുണ്ടാക്കുന്നവരും
ആയ ബ്രഹ്മചികളേയും രാജചികളേയും മഹാരാജാവു
സൽക്കരിച്ച് ഇവിടെനിന്നു സ്വഗൃഹങ്ങളിലേക്കയച്ചു, അ
വരെ ആരാധിക്കുവാനായിട്ടാകുന്നു ഇതുവരെ ഇവിടെ ഉ
ത്സവം ഉണ്ടായിരുന്നത്.

സുത്രധാ—ഇതിന്നു കാരണം വേറെയുമുണ്ട്.

* ജാമാത്രരാശ്രമത്തിൽ കൃതകാണത്തിന്നാ-
യാമോദമാന്ദനരസ്യതിതന്റെവിന്വേ
ശ്രീമദപ്രസിഷ്ഠതൈരക്ഷയിലായിദാനീം
രാമാഞ്ചമാരുമിവിടുന്നുഗമിച്ചുവല്ലോ. (൯)

നടൻ—ഞാനന്വദിക്കുകാരനാകയാൽ ചോദിക്കുന്നതാകുന്നു,
ഈ ജാമാത്രന്മാരാണ്?

സൂത്രധാരൻ * ഒരുമകളുണ്ടായ്ദശരഥ

നരപാലനശാന്തയെന്നുപണ്ടവളെ

നരപതിദത്തുകൊടുത്തു

തരസാശ്രീലോമപാണുപതിക്കാൽ. (൧൦)

വിഭണ്ഡക പുത്രനായ ജഗദ്ഗുഹാമുനി ആ കന്യകയെ വിവാഹം ചെയ്തു. അദ്ദേഹം ഇപ്പോൾ പന്ത്രണ്ടു സംവത്സരങ്ങൾകൊണ്ടുവസാനിക്കുന്നതായ ഒരു സത്രം ആരംഭിച്ചിരിക്കുന്നു. അതിന്നുവേണ്ടിയാകുന്നു പൂണ്ണഗർഭമുള്ള സ്ത്രീയായ ജാനകിയെക്കൂടിയും ഉപേക്ഷിച്ചിട്ടു ഗുരുജനങ്ങളുവീടേക്കുപോയിരിക്കുന്നത്. എന്നാൽ ഈ കഥകൊണ്ടു നമുക്കെന്നാണു്, വരു രാജപാരത്തിലേക്കുതന്നെ നേരം സ്വജാത്രാചാരത്തെ അനുഷ്ഠിച്ചാനായി ചെയ്യുക.

നടൻ—എന്നാൽ മഹാരാജാവിനെ സേവിപ്പാനായി ദോഷലേശംപോലുമില്ലാത്ത ഒരു സ്മാരകരീതിയെ വിദ്വാനായ അങ്ങുന്ന് ആലോചിക്കൂ.

സൂത്രധാരൻ—മാരിഷ!

* എന്നെന്നാലുംമനമതിലുദിക്കുന്നപോലെക്കുടിക്കാ

മെന്തായാലുംജനമതിനുമുറ്റാതിരികിലുദോഷം

പൂന്തേൻവാണീ,കുചിതഇതുകൾക്കുള്ളസാധുതപമുള്ളിൽ

ചിന്തിപ്പാനാസ്തനിയുമുള്ളവല്ലാവരുംദുഷ്ജനങ്ങൾ. (൧൧)

നടൻ—‘അതിദുഷ്ജനങ്ങൾ’ എന്നാണ് പറയേണ്ടതു്; എന്തു കൊണ്ടെന്നാൽ,

* മാതൃസങ്കല്പമവനീശപരപതിയായ

സീതയ്ക്കുപോലുമവവാദമരോജനങ്ങൾ

മേതുക്കുപാ ചരഗുഹത്തിൽവസിച്ചതത്രെ

ചെയ്തഗ്നിശ്രദ്ധിയതിലോബാഹുസംശയംപോൽ. (൧൨)

സൂത്രധാരൻ— ഈ കിംവദന്തി ഇനി വല്ലവിധത്തിലും മഹാരാജാവിന്റെ സമീപത്തിലും ചെന്നേക്കുമോ? എന്നാൽ മഹാകഷ്ടമായിത്തീരും.

നടൻ—സപ്തധാ ദേവന്മാരും മഹാഷികളും മംഗളമാക്കിത്തീർക്കും.

(കൊ നടന്നു)ഹേ! ഹേ! മഹാരാജാവിപ്പോൾ എവിടെ ഏഴ്

നെള്ളിയിരിക്കുന്നു? (കേട്ടതായി നടിച്ചു) ജനങ്ങളിങ്ങനെ പറയുന്നു.

* ജാമാതാക്കളെയിത്രനാളുമനുഭവം-

ദിപ്പിക്കുവാനിങ്ങുവ-

ന്നാമോദിച്ചുവസിപ്പിക്കുന്നജനകൻ

പോയിസപദേശത്തിനായ്

ആമാൽകൊണ്ടുതളിർദേവിയെവിന്നോ-

ദിപ്പിക്കുവാൻതൽഗുരേ

ശ്രീമാൻഭൂപതിചെന്നിടുന്നതരസാ

ധാമാസന്നവിട്ടിതാ—

(൧൩)

(രണ്ടുപേരുംപോയി)

ഇങ്ങിനെ പ്രസ്താവൻ.

(അനന്തരം ഇരുണ്ടുകൊണ്ടു രാമനും സീതയും പ്രവേശിക്കുന്നു)
രാമ—ദേവി! ആശ്ചര്യം, ആശ്ചര്യം. ആ ഗുരുജനങ്ങളും നമ്മെപ്പിരിഞ്ഞിരിക്കുവാൻ ശക്തരാകുന്നില്ല.

* എന്നാൽസ്വതന്ത്രതയെയൊട്ടുകാച്ചിടനി-

തെന്നുവിടാതിടനടത്തിവരേണ്ടകൃത്യം

എന്നല്ലപേക്ഷയിലാലുണ്ടാവുന്നകൃത്യം-

മൊന്നല്ലസാധനികഗൃഹസ്ഥനസംബ്രമല്ലോ.

(൧൪)

സീത—ആയുപത്ര! ഇതു ഞാനും അറിയുന്നുണ്ട്. എന്നാലും ബന്ധുജനവിരോധങ്ങൾ സന്താപത്തെ ഉണ്ടാക്കുന്നവതന്നെയാകുന്നു.

രാമൻ—ഇതിങ്ങിനെതന്നെ. ഈ സംസാരഭാവങ്ങൾ ഹൃദയമമ്മങ്ങളെപ്പോലിക്കുന്നവയാണല്ലോ. അതുകൊണ്ടല്ലെ ബുദ്ധിമാന്മാർ ഇതുകളിൽ ജഗദ്ഗുരോടുകൂടിയവരായിട്ടു സകലകാമങ്ങളേയും പരിത്യജിച്ചു വന്നത്തിൽചെന്നു വിശ്രമിക്കുന്നത്.

രണ്ടുകയ്യുകി—(പ്രവേശിച്ചു) രാമഭദ്ര! (എന്നു മുഴുവൻ പറയുന്നതിന്നു മുമ്പെ ശങ്കിച്ചുകൊണ്ടു) മഹാരാജാവേ!

രാമ—(മനോരാസത്തോടുകൂടി) ആയു! അച്ഛന്റെ പരിജ്ഞാ

എന്നെക്കുറിച്ചുപരാമയായിട്ട് “രമഭദ്ര” എന്ന് വിളിക്കുന്ന
തുതന്നെയാകുന്നു ഭംഗിയായിരിക്കുന്നത്, അതിനാൽ ശീ
ലിച്ചുവന്നപോലെത്തന്നെ വിളിച്ചുകൊൾക.

കഞ്ചുകി—ദേവ! ഋഗ്വേദം ശ്രദ്ധയോടെ നിന്നു അദ്ധ്യായകൃത്യം
എഴുതുന്നതിലായിരിക്കുന്നു.

സീതാ—ആയ്! എന്നാൽ എന്തിനു താമസിപ്പിക്കുന്നു.

രാമൻ—വേഗം പ്രവേശിപ്പിക്ക. (കഞ്ചുകി പോയി.)

(അനന്തരം അദ്ധ്യായകൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.)

അദ്ധ്യായകൻ.—നിങ്ങൾക്കു ക്ഷേമം ഭവിക്കട്ടെ.

രാമൻ—ഭഗവൻ! ഞാൻ വന്ദിക്കുന്നു. ഇവിടെ ഇരിക്കാം.

സീതാ—ഭഗവൻ! അങ്ങേയുടെ നമസ്കാരം. എന്റെ എല്ലാ ഗുണ
ജനങ്ങളും അവരുടെ ജാമാതാവും ആയ്തായ ശാന്തയും
ക്ഷേമത്തോടുകൂടിത്തന്നെ ഇരിക്കുന്നില്ലേ?

രാമൻ—എന്റെ സോദരീഭർത്താവായ ഭഗവാൻ ഋഗ്വേദം
നിയ്ക്കും ആയ്തായ ശാന്തയും നില്ക്കുന്നതായിത്തന്നെ സോമ
യാഗത്തെ അനുഷ്ഠിച്ചിട്ടില്ലേ?

സീതാ—ഞങ്ങളെ സ്മരിക്കുന്നുണ്ടോ?

അദ്ധ്യായകൻ—(ഇരുന്നിട്ട്) ഉവ്വ് ദേവി! കലഹമുള്ള ഭഗ
വാൻ വസിയ്ക്കുന്നതിന്നു ഭവതിയോടിങ്ങിനെ പറയുന്നു,

* ‘ക്ഷിതിഭഗവതിനിന്നെപ്പൊറുവതേ! മഹാത്മാ
ക്ഷിതിപതിജനകൻനിൻതാതനോബ്രഹ്മതല്പൻ
അതിവിമലമഹാനിർഭയംശംഗിനമു-
പതിനുടെഗുരുസൂര്യൻതാനുമീങ്ങാനമെല്ലോ.’ (൧൭)

അതുകൊണ്ട് ഇനി വേറെ എന്തൊരു ഗുരമാണ് ഭവതിക്കു
സിദ്ധിക്കേണ്ടതായി പ്രാർത്ഥിക്കുന്നുള്ളത്, കേവലം വീരനാ
യ പുത്രനുണ്ടാകട്ടെ.

രാമൻ—ഞങ്ങൾ അനുഗ്രഹീതരായി.

* ഫലമനുസരിച്ചുവാക്യം

വലവലകികസമജനങ്ങളുംചൊല്ലും

വലിയമഹാക്ഷികൾചൊന്നാൽ

ഫലമാവാതിന്റെവിചിത്രലോഭമേ.

(൧൮)

അയ്യോവകുൻ—ഭഗവതിയായ അരുന്ധതിയും കൈസല്യാദികളായ ദേവിമാരും ശാന്തയും പിന്നെയും പിന്നെയും ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞയച്ചിരിക്കുന്നു. 'ഗർഭകാലത്തിൽ സംഭവിക്കാവുന്ന വല്ല ആഗ്രഹവും വശസ്തൃണാകുന്നുവെങ്കിൽ അതുടനേതന്നെ സാധിപ്പിച്ചുകൊടുക്കേണ്ടതാണ്.'

രാമൻ—ഇവളാവശ്യപ്പെടുന്നതായാൽ സാധിപ്പിച്ചുകൊടുക്കാം. അയ്യോവകുൻ—ആസരോദരിയുടെ പതിയായ ഋഗ്വേദംഗമനിയും ദേവിയോടു പാവാറായിട്ട് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞയച്ചിരിക്കുന്നു, 'വസേ! നീ പൂണ്ണഗർഭയായിരിക്കുന്നതുകൊണ്ടാകുന്നു ഞാൻ നിന്നെ ഇങ്ങോട്ടു വരുത്താതിരുന്നതു, നിന്റെ വിനോദത്തിന്നു വേണ്ടിത്തന്നെയാകുന്നു വശസ്തൃണായ രാമദ്രന്വേയും അവിടെ ഇരുത്തീട്ടുള്ളത്, അതുകൊണ്ട് ആയുഷ്വതിയായ നിന്നെ മടിയിൽ കളിക്കുന്ന പുത്രനോടുകൂടി ഞാൻ കണ്ടുകൊള്ളാം.'

രാമൻ— (സന്തോഷമുള്ളാമനമാസങ്ങളോടുകൂടി) അങ്ങിനെയാകട്ടെ, ഭഗവാൻ വസിഷ്ഠമഹർഷി എന്നോടു പാവാറായിട്ടൊന്നും കല്പിച്ചിട്ടില്ലേ?

അയ്യോവകുൻ— ഉണ്ട്, കേട്ടാലും.
* ജാമാതാവുതുടന്നയാഗമതിനാൽ ഞാനിങ്ങിരിക്കേണ്ടതായ് രാമാ! നിന്ദയാരുന്മാലകൻപുതിയതായ് സിദ്ധിച്ചതാം രാജ്യവും ആമോദംപ്രജകൾക്കനിത്യമുഖവാക്കിടേണമക്കീർത്തിയാം ശ്രീമത്താകിയനിൻകലത്തിനുമഹാസ്വന്തെന്നതോരതീടക.
രാമൻ— ഭഗവാൻ വസിഷ്ഠമഹർഷി എങ്ങിനെ കല്പിക്കുന്നുവോ അങ്ങിനെ ചെയ്യാം.

* ജനമോദത്തിനുവേണ്ടി—
കുനിവൃന്ദസുഖാംസ്തേഹമോക്ഷിഖിതമല്ല
ജനകാഞ്ചനമയൈപ്പോലും
മനമതിലാലിപ്പെന്നിങ്ങവേക്കിപ്പാൻ. (പ്രപ)

സീത— ഇതുകൊണ്ടുതന്നെയാകുന്നു രാമകുലരാജാക്കന്മാരിൽ വെച്ചുത്തമനാണെന്നു ആയുപുത്രനെ ധ്യാനിക്കുന്നത്.

രാമൻ—എടോ ആരവിടെ ഭഗവാൻ അയ്യോവകുമനിയെ വിശ്രമിപ്പിക്കട്ടെ.

അയ്യോവകുൻ— (ഏഴനീറു നടന്നുകൊണ്ട്) അയെ കമാരലക്ഷ്യന്നൻ വന്നിരിക്കുന്നു. (പോയി).

ലക്ഷ്യന്നൻ—(പ്രവേശിച്ചു) ആയുൻ ജയിക്കുന്നു ജയിക്കുന്നു. ആയു! ആ ചിത്രകാരൻ നോം പറഞ്ഞുകൊടുത്തപ്രകാരം ആയുന്റെ ചരിതത്തെ ഈ വീഥിയിൽ എഴുതിയിരിക്കുന്നു. അതിനെ ആയുൻ ദർശിച്ചാലും.

രാമൻ— ഐശ്വര്യംപൂണ്ടിരിക്കുന്ന ദേവിയെ വിനോദിപ്പിക്കുവാൻ വേണ്ടുന്ന ഉചിതപ്രവൃത്തികളെ വർത്തമാനമെല്ലാവണ്ണും അറിയാം. എന്നാൽ അത് ഏതുവരെ എഴുതീട്ടുണ്ട്?

ലക്ഷ്യന്നൻ—ആയുയുടെ അഗ്നിപരിശുദ്ധിവരെ.

രാമൻ—കയ്യോ! കയ്യോ!

* ജനകജനനത്താൽത്തന്നെ സംശുദ്ധയല്ലോ
പുനരിവളിയിൽവിശുദ്ധിക്കെന്തിനാണത്രവസ്തു
അനലനമതുപോലെത്തീർന്നുവരികുമോത്താ.

ലനംപതയവയത്താനന്യവസ്തുക്കൾവേണ്ടാ. (മൻ)
യാഗഭൂമിയിൽനിന്നു ജനിച്ച മേ ദേവി! പ്രസാദിക്കേണമേ! ഈ അപവാദം ഭവതിയുടെ ജീവിതകാലംവരെക്കൂടി
ലനിൽക്കേ.

* എന്തുംചെയ്തജനങ്ങളിൽക്കലധനനാരേകണത്രേപ്പിയെ-
ച്ചിന്തിച്ചിങ്ങിനെമന്തത്താനുള്ളമാമാവാക്യമനോതിനേൻ
കാരണമിന്നൊടുവേണ്ടതല്ലതുമിരസ്സുകൾധരിക്കേണ്ടതാം
ഗന്ധംചെന്നൊരുനല്ലുപുഷ്പമതിനെക്കാൽകൊണ്ടുമട്ടിച്ചുത്താൻ.
സീതാ—പോകട്ടെ ആയുപുത്ര അതു പോകട്ടെ, നോമിപ്പോൾ
അങ്ങയുടെ ചരിതത്തെ നോക്കുക.

(എന്നു ഏഴനീറു നടക്കുന്നു.)

ലക്ഷ്യന്നൻ—ഇതാകുന്നു ആ ചിത്രം.

സീതാ—(നോക്കിട്ടു) ഇവരാറാണ്? ഉപരിഭാഗത്തിൽ തിങ്ങി
നിന്നുകൊണ്ടു ആയുപുത്രനേ സ്തുതിക്കുകയാണെന്നുതോന്നുന്നു.

ലക്ഷ്മണൻ—ഇതുകൾ പ്രയോഗസംഹാരമന്ത്രങ്ങളുള്ള ജംഭകാ
സ്രുഞ്ചാകുന്നു. ഭഗവാൻ കൃശാശ്വനിൽനിന്നു വിശ്വാമിത്രമ
ഹർഷിയെ പ്രാപിച്ചിരുന്ന ഇതുകളെ അദ്ദേഹം താടകാവധ
സമയത്തിൽ അനുഗ്രഹമായിട്ടാർജ്ജുനപദേശിച്ചുകൊടുത്തു.

രാമൻ—ദേവി, ഈ ദിവ്യാസ്രുങ്ങളെ വന്ദിക്ക.

* പുരാകുറിനമാംതപസ്സിനെവിരിഞ്ചിമുന്മാകമ-
പ്പരാതനഗുരുക്കൾ ചെല്ലവിലവേദരജ്ഞാതംമായ്
രെയിരമതിൽപരംസമകൾ ചന്ദ്രപിൻകണ്ടിതി-

ശ്ലോകൃതികളാജ്ഞപോമയമതാംസപതേജസ്സിനെ. (൨൧)

സീത—ഇതുകളെ ഞാൻ നമസ്കരിക്കുന്നു.

രാമൻ—ഇപ്പോൾ സർവ്വവിധത്തിലും ഇതുകൾ ഭവതിയുടെ സ
ന്താനത്തെ പ്രാപിക്കും.

സീത—ഞാൻ അനുഗ്രാമീതയായി.

ലക്ഷ്മണൻ—ഇതാകുന്നു മിഥിലാപുത്താനം.

സീത—അഹോ വിടരുന്ന പുതിയ നീലോല്പലംപോലെ ശ്യാ
മളമായും കോമളമായും സ്തിശ്ലമായും മുദ്രവായും മാംസളമാ
യുമുള്ള ദേഹത്തിന്റെ സൌഭാഗ്യത്താൽ ആശ്ചര്യപ്പെട്ട നി
ശ്ചലനായിരിക്കുന്ന അച്ഛനാൽ ദർശിക്കപ്പെടുന്ന സൌന്ദര്യ
ശോഭയോടും ശിഖണ്ഡകങ്ങൾകൊണ്ടു സുന്ദരമായിരിക്കുന്ന
മുഖമണ്ഡലത്തോടുംകൂടി ലീലയാൽ പരമേശ്വരചാപത്തെ
ഭജനം ചെയ്തിരിക്കുന്ന ആർച്ചപുത്രനെ ഏഴ്തിയിരിക്കുന്നു.

ലക്ഷ്മണൻ—ആർച്ച നോക്ക നോക്ക.

* നിൻതാതൻജനകനിതാ
സ്വന്തമുപാധ്യായനാംശതാനന്ദനമായ്
ഹന്ത! വസിഷ്ഠാദികളാം
ബന്ധുക്കളെമോദമോടുപൂജിക്കുന്നു. (൨൨)

രാമൻ—ഇതു ക്ഷണേണതുതന്നെ.

* കൊടക്കമേരാംപവമൈഥിലനാ-
ക്കിടക്കെഴുംചാച്ചസുഖത്തെയാർക്കും

കൊടുത്തതുകൊണ്ടു മന്നിതിങ്കൽ
മിടുക്കനാംകൊഴുകുന്നേകനോത്താൽ. (൧൩)

സീതാ—ആ സമയത്തിൽ വിവാഹദിഷ്ടയോടുകൂടി ഗോദാന
മംഗളകർമ്മത്തെ അനുഷ്ഠിച്ചിരിക്കുന്ന സമോദരനാരായ നി
ങ്ങൾ നാലുപേരാണിത്. അയോ ആ പ്രദേശത്തിലും
ആ സമയത്തിലും തന്നെയാണ് ഞാനിപ്പോൾ ഇരിക്കു
ന്നതെന്നു തോന്നുന്നു.

രാമൻ—അങ്ങിനെ തന്നെ.

* പാമൊരുടൽവഹിച്ചുള്ളതവംപോലെമോദം
തരുമതിമുഴുവാംനിൻകകണംചോന്നമസും
തരുണി! മമകരത്തിൽ ശ്രീശതാനന്ദനപ്പി-
ച്ചൊരുസമയമതിപ്പോഴെന്നുതോന്നുന്നുകാനേ. (൨൪)

ലക്ഷ്മണൻ—ഇത് ആയുധാണ്. ഇതും ആയുധമായ മാന്ധവ
യാണ്. ഇത് വധുവായ ശുഭകീർത്തിയാണ്.

സീതാ—വത്സ! വേറെ ഒരു സ്ത്രീയുള്ളതാരാണ്?

ലക്ഷ്മണൻ—(ലജ്ജയോടുകൂടി മന്ദഹാസം ചെയ്തു ആത്മഗതം)
അയ്യോ! ആയു ഉൾമുളയെപ്പോലിക്കുന്നു, ഇരിക്കട്ടെ മഹാ
ന്നിനെക്കാണിച്ചുകൊടുക്കാം. (പ്രകാശം)

ആയ്യേ! നോക്കൂ ഇതു കാണേണ്ടതാണ്. ഇതാ ഭഗവാൻ പര
ശുരാമൻ.

സീതാ—(സംഭ്രമിച്ചുകൊണ്ടു) ഞാൻ നടുങ്ങിപ്പോയി.

രാമൻ—ജ്ഞാ! അങ്ങനെയൊരു നമസ്കാരം.

ലക്ഷ്മണൻ—ആയ്യേ! നോക്കൂ ഇതാ ഇദ്ദേഹത്തിനെ ആയുധൻ—
(എന്നു പകുതി പറഞ്ഞപ്പോൾ)

രാമൻ—(നിശ്ചയിച്ചുകൊണ്ടു) വത്സ! ഇനിയും വളരെ കാണേ
ണ്ടതുണ്ട്, അങ്ങോട്ടു കാണിക്കൂ.

സീതാ—(സ്നേഹബഹുമാനത്തോടുകൂടി രാമനെ നോക്കിട്ട്)
ആയുധപുത്ര! ഊർവിധമുള്ള വിനയമാഹാരമൃത്താൽ അങ്ങ
ന്നു നല്ലവണ്ണം ശോഭിക്കുന്നു.

ലക്ഷ്മണൻ—അയ്യോ! ഇതിൽ വന്നെത്തിയ നമ്മളാണിത്.

രാമൻ—(കണ്ണീരോടുകൂടി) കഷ്ടം! ഇപ്പോഴും ഞാനോടൊന്നാണ്.

* അന്നമൃന്നാഭധികമോദമോടാദരിപ്പാ-
നെന്നല്ലനാംപുതിയപതികളോടുകൂടി
നന്നായ്സുഖിപ്പതിനമോഹമോടംബമാരും
നന്ദികമേസ്സദിവസങ്ങൾകഴിഞ്ഞുവല്ലോ.

(൨൭)

അക്കാലത്തിൽ ശിശുവായിരിക്കുന്ന ഈ ജാനകിയും

* വീണിട്ടൊട്ടിടവിട്ടുമായിടകളിൽ
സ്വപ്നമുളച്ചുംമിഴി-
കാനന്ദത്തെവളർത്തുന്നതിനായ്
ശോഭിച്ചുവക്ത്രാഞ്ജവും
താനേചേർന്നിലാസഭംഗിമുദൃതാ-
ലാവണ്യവുംപൂണ്ടുകൊ-
ണ്ടാനന്ദാതിശയത്തെക്കൊണ്ടൊരാവി-
ന്നംഗങ്ങളാൽനൽകിനാൾ

(൧൩)

ലക്ഷ്മണൻ—ഇതാ മന്ദമരം.

രാമൻ—(ഭരണം മിണ്ടാതെ കൈ നടന്നിട്ട്) ദേവി ജാനകി!

* ശ്രംഗിവേരപുരമായതിങ്കലു-
ള്ളിംഗമീമാമിതാമമപ്രിയേ.
ഇങ്ങവെച്ചുസഖിയാംഗമംപുരാ
മംഗലാംഗിമണികണ്ടനമ്മളെ.

(൨൭)

ലക്ഷ്മണൻ—(ചിരിച്ചാത്മഗതം) അയ്യേ! രണ്ടാമത്തമ്മയുടെ പൂ
ത്താനത്തെ ആയുസ് വിട്ടുകളഞ്ഞു.

സീതാ—ആരോ ഇതാകുന്നു ജടചിരിച്ച പൂത്താനം.

ല—* മനുഷ്യലതയിൽമുന്ദുണ്ടായഭൂപാലരെല്ലാം
തനയരിൽനിജരാജ്യശ്രീയെപ്പിിച്ചുപിന്നെ
വനമതിലതിപുണ്യവാസമംഗീകരിച്ചാർ
വിനയമൊടതുങ്ങാലോജ്ഞാസംഗീകരിച്ചു.

(൨൮)

സീതാ— ഇതാ നിമ്മലവും പുണ്യവുമായ ജലമുള്ള ഗംഗാഭ
ഗവതി.

രാമൻ—ഭഗവതി രാജകുലദേവതേ! ഭവതിക്കു നമസ്കാരം.

* മുന്ദംമദപം ധ്യാനശ്രീസഗരതനയര-
ച്ചുണ്ടായതൊരപമാദം.

ഞാനായ് ഭൂവുപിളർക്കുകവിലകോ-

വാഗ്നിയാൽ ഭൂമാധാരം

തൻ നാശത്തെ ജ്ഞിക്കാതതികിനതവം

ചെല്ലുന്നേ കാണ്ട കാലം

നിന്നും ഭൂസ്തർഭിലീപാത്മജനവരനെ-

പ്ലാക്കി നാർസപാളലോകേ

(൨൯)

അങ്ങിനെയുള്ള മാതാവായ ഭവതി സ്തുഭധായ ഈ ജാനകി
ക്കു മംഗളം ഭവിപ്പാനായി അരുന്ധതിയെന്ന പേരിലെ എല്ലാ
സമയത്തിലും അനുഗ്രഹിക്കേണമെ.

ലക്ഷ്മണൻ—കാളിന്ദീതടത്തിൽക്കൂടി ചിത്രകൂടത്തിന്നു പോക
ുന്ന മാർഗ്ഗത്തിൽ നില്ക്കുന്നതും ഭരപോജൻ പാഞ്ഞു തന്നതും
ശ്യാമമെന്നു പേരുള്ളതുമായ വടവൃക്കമാണിത്.

രാമൻ—(ആഗ്രഹത്തോടുകൂടി നോക്കുന്നു)

സീതാ—ഈ പ്രദേശത്തെ ആർച്ചപുത്രൻ സ്കാക്കുന്നുണ്ടോ?

രാമൻ—അയീ! ഞാനെങ്ങിനെ മാക്കുന്നു.

* ഭട്ടല്ലാതെ തളർലത്തു ഗമനം കൊണ്ടെങ്കിലും രമ്യമായ്
കെട്ടിച്ചേർത്തു പുന്നൻ മദ്യനസുഖം പാരം ലഭിച്ചുള്ളതായ്
പൊട്ടിച്ചുള്ള വിസംകന്നക്കമ്പലമായംഗത്തെ യല്ലാമെടു-
ത്തിട്ടെന്മാറതിലന്നാങ്ങിയതു നീയിദിക്കിൽ വെച്ചു പ്പയോ

ലക്ഷ്മണൻ—വിശ്വാഭീപ്രവേശത്തിങ്കൽ നടത്തത്താൽ വി
രോധനാണിത്.

സീതാ—ഇതു നോക്കിയതു മതി. ആർച്ചപുത്രന്റെ കയ്യിലുണ്ടാ
യിരുന്ന വിശദിയുടെ നിഴലിൽ നിന്നുകൊണ്ട്, ഞാൻ ഭ
ക്ഷിണാരണ്യത്തിൽ പ്രവേശിക്കുവാനാരംഭിച്ചതിനെ നോ
ക്കുക.

രാമൻ—

* മുന്നുകണ്ടതപോവനസ്ഥലമിതാ-

വൈഖാ r സന്മാരിതിൽ.

തന്നേവ ബുദ്ധിമുട്ടുക്കുന്നിഹിൽ

പോലക്കുതിരത്തിലായ്

തന്നുള്ളിൽ ശമമാനം കൊണ്ടതിമിസൽ
 ഹാരത്തിലുദ്യുക്തരാ-

സ്തമ്പാനങ്ങളോടുകൂടിയവെച്ചാരുഹ-
 സ്ഥാനമുണ്ടെന്നിതിൽ

(൩൧)

ലക്ഷണൻ—നാലുഭാഗത്തും തിങ്ങിനിൽക്കുന്ന പൂജസമൂഹങ്ങളാൽ അലംകൃതമായും ശീതളമായും ശ്യാമളമായുമിരിക്കുന്ന അരണ്യത്തിൽ ഉൾപ്പെട്ട പ്രവാഹിക്കുന്ന ഗോദാവരിയുടെ ഖോഷത്താൽ മുഴങ്ങുന്ന ഗുഹകളുള്ളതും എല്ലാ സമയത്തിലും വർഷിക്കുന്ന മോവങ്ങളാൽ നീലവണ്ണമായിത്തീർന്നതും ജനസ്ഥാനമല്ലെത്തിലുള്ളതുമായ പ്രസ്രവണപപ്തമാണിത്.

രാമൻ— * അക്കാലം സുഖമോട്ടമറ്റിരിയിൽനാം
 സൌമിത്രി ചെയ്യുന്നതൽ
 സല്പാരത്തെ വഹിച്ചുകൊണ്ടു ചാറ്റനാൾ
 വാണുള്ളതോക്കുന്നുവോ
 മൽക്കാരേതമധുരാംബുചെന്നൊഴുകുമ-
 ഗ്ലോദാവരീസിന്ധുവും
 തൽക്കുലങ്ങളിൽനാംകളിച്ചതുമയേ
 മജ്ജ്ഞിയോക്കുന്നുവോ

(൩൨)

എന്നുമാത്രമല്ല

* നാമോരോളമുപ്പുകൊണ്ടു ദൃഢമായാലിംഗനം ചെയ്തതി
 പ്രേമത്തോടുകവിർത്തടംകവിളതിൽ ചേർത്തത്രയും മനമാൽ
 സാമോദംകൃതമെന്നിയേ പലതുമെന്നൊട്ടാട്ടു ചൊല്ലാവിധൗ
 യാമംപോയതറിഞ്ഞിടാത്തവിധമായ്തന്നെ കഴിഞ്ഞു നിശാ

ലക്ഷണൻ—ഇതാ പഞ്ചവടിയിൽ ശുപ്തനാമ.

സീതാ—അയ്യോ ആയുപത്ര! അങ്ങേക്കാണ്മുള്ള യോഗം അ
 വസാനിച്ചു.

രാമൻ—അയ്യി വിരഹഭീരു! ചിത്രമാണിത്.

സീതാ—എങ്ങിനെയായാലും കൊള്ളാം ദുഷ്കനം ദിവ്യത്തെ ഉ
 ണ്ടാക്കുന്നു.

രാമൻ—കഷ്ടം! ജനസ്ഥാനവൃത്താനന്ദം ഇല്ലാതെ നടക്കുന്നവോ
 ളെ എന്നിങ്ങു തോന്നുന്നു.

ലക്ഷ്മണൻ—

* കാണുന്നീക്കമടുഷ്ടരാക്ഷസർമഹാപ്രാജ്ഞപൊന്നാനിനെ
 കാണിച്ചുനളവാക്കിവേണ്ടതേതിൽനാചെയ്തുംശമിച്ചിലമാൽ
 ക്ഷീണിച്ചുഗുണനുകാട്ടിയജനസ്ഥാനത്തിലെച്ചേഷ്ടയാൽ
 ക്ഷോണീശ്രുതകരഞ്ഞുപോയ്നരുന്നറുണിപ്പോയമോവളവും.
 സീതാ—(കണ്ണീരോടുകൂടി) രഘുകുലത്തെ ആനന്ദിപ്പിക്കുന്ന ദേ
 വ! ഞാൻ നിമിത്തമായിട്ടിത്ര വളരെ അങ്ങനെയുസനിച്ചു
 വല്ലോ.

ലക്ഷ്മണൻ—(അഭിപ്രായത്തോടുകൂടി രാമനെ നോക്കിട്ട്)
 ആയ്! ഇതെന്താണ്?.

* ഹാരംപൊട്ടിയതിന്നുമതുതകൾകണ.
 കശുക്കുറവീണിട്ടിതാ
 പാരിൽചിന്നിയൊലിച്ചിടുന്നുഹൃദയം
 തിങ്ങിക്കവിഞ്ഞിങ്ങിനെ
 പോരുന്നല്ലലകത്തൊക്കുകിലുമീ
 നാസാപുടംചുണ്ടുമി-
 നേരംതെല്ലുചലിച്ചിടുന്നിതതിനാ-
 ലാക്കംഗ്രാഹിക്കാംക്ഷണം

(൩൭)

രാമൻ—വത്സ!

* അക്കാലംപ്രിയയെപ്പിരിഞ്ഞഴൽമഹ-
 തെന്നാകിലുംഞാനതെ-
 ന്നാക്കാമ്പിക്കലൊതുക്കിനേൻപ്രതിവിധി-
 ക്കളോരുമോഹത്തിനാൽ
 ഇക്കാലംപുനരുത്ഭവിക്കുമഴലോ-
 മമ്ബ്രണംപോലെയെ-
 ന്നാക്കാമ്പാശുഭമിക്കുമാറധികമാ-
 യേകുന്നതാപത്തിനേ

(൩൮)

സീതാ—ഓ കഷ്ടം! കഷ്ടം! ഇപ്പോൾ ഏറവും വലിച്ചിരിക്കു
 ന്ന ഈ ഉദോഗത്താൽ ഞാനും ആയ്കുപുത്രനെപ്പിരിഞ്ഞിരി
 കുന്നപോലെ എന്നെക്കാണുന്നു.

ലക്ഷ്മണൻ—(ആത്മഗതം) ഇരിക്കട്ടെ മഹാനിനെക്കാണിച്ചു
 കൊടുക്കാം. ചിത്രാനോക്കിട്ട് (പ്രകാശം) അനേകായിരം

സംവത്സരങ്ങൾക്കു മുമ്പെ ജനിച്ച അതിമഹാനും പക്ഷിശ്രേഷ്ഠനുമായ താതജടായുവന്റെ ചരിത്രപരാക്രമങ്ങളുടെ ലക്ഷ്യമാണിത്.

സീതാ—ഹാ താത! പുത്രസ്സേമത്തെ അങ്ങു നല്ലവണ്ണം പഠിപ്പിച്ചിട്ടു.

രാമൻ—ഹാ താത! കാശ്യപവംശത്തിൽ ജനിച്ച പക്ഷിശ്രേഷ്ഠ! അങ്ങെപ്പോലെയുള്ള മഹാ പരിശുദ്ധസത്യാനും ഇനിയെവിടെ സംഭവിപ്പാൻ പോകുന്നു.

ലക്ഷ്മണൻ— ഇതാകുന്നു ജനസ്ഥാനത്തിന്റെ പശ്ചിമഭാഗത്തിൽ ദിന കമ്പസ്ഥൻ വസിച്ചിരുന്ന ചിത്രകുളവാതെന്ന ദണ്ഡകാരുണ്യപ്രദേശം. ഇതാകുന്നു ഋഗ്വേദകുലപുത്രത്തിലുള്ള മതംഗമുനിയുടെ ആശ്രമപ്രദേശം. ഇതാകുന്നു ശ്രമണയെന്നു പേരായ സിദ്ധശബരി ഇതാകുന്നു ആ പമ്പാസരസ്സു.

സീതാ—ഇതാ ഇവിടെ ശോകാവേശത്താൽ ധൈര്യവും കോപവും ക്ഷയിച്ചിരിക്കുന്ന ആയുപുത്രൻ നിലവിളിച്ചു കരഞ്ഞു കൊണ്ടിരിക്കുന്നതായി ഏഴുതിയിരിക്കുന്നുവല്ലോ.

രാമൻ—ദേവി! ഈ പമ്പാസരസ്സു വളരെ ഭംഗിയുള്ളതാകുന്നു.

* അണ്ണോജാക്ഷിമദിച്ചഹംസഗണമാട്ടിടുന്നപക്ഷങ്ങളാൽ വണ്ണകൂടിയതണ്ടുലത്തുവെളിയിൽ കാണാവിധംഭംഗിയിൽ അണ്ണോജങ്ങളുമാമ്പലുംനിറയുമിപ്പമ്പാപ്രദേശങ്ങളെ കണ്ണീർവീഴുമുടൻനിറഞ്ഞിടമതിൻമദ്ധ്യത്തിലീക്ഷിച്ചുഞാൻ.

ലക്ഷ്മണൻ— ഇതാ ആയുനായ ഹനുമാൻ.

സീതാ—വളരെക്കാലം പരോപദ്രവത്തെ അനുഭവിച്ചിരുന്ന ജീവലോകത്തിന്നാശ്വാസം നല്കി അത്യന്തോപകാരം ചെയ്ത മഹാനുഭാവനായ ആ മാരുതിയാണിത്.

രാമൻ— * അഹോഭാഗ്യമിതാധീരൻ
മഹാധീരൻമരുതപുതൻ
ഉരക്കിനാൽനമ്മെയുംധന്യം
രാക്കിനാൻഭവനത്തെയും (൩൮)

സീതാ—വത്സ! പുണ്യ ചിട്ടയ്ക്കു കടംപൊക്കങ്ങളിൽ താണുവം ചെയ്യുന്ന മയിലുകളോടുകൂടിയ ഈ പച്ചതണിന്റെ പേരെന്താണ്? ഇതിലിതാ ഒരു പൂക്കുവെട്ടിൽ തേക്കുസ്സുചുലിമാത്രം ശേഷിച്ചു. വിളിയു ദോകാന്തിയോടുകൂടിയും അല്പനേരം മുമ്പെയെ പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്നു. ആയുചത്രനെ വത്സൻ ഏറാവും രോദനം ചെയ്തു താങ്ങിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നതായി ഏഴ് തിയിരിക്കുന്നു.

ലക്ഷ്മണൻ — വാരം പീർമയെന്റെ പൂമണമണ-

ഞന്നുളളരിതാമാലുവാൻ
ചാരശ്രീനവനിലമേലമിരിലെ
ശൃംഗങ്ങളിൽതയ്ക്കുമെ

രാമൻ — പോരംപോരമിതുന്നിത്തൊറിതിനുമേൽ
കാണാനാശകുന്തഹാ

പോരംപോരസിത്താനകീറിതാമേൽ
ചേരുന്നരണ്ടാമതും

(൩൯)

ലക്ഷ്മണൻ—ഇവിടന്നുത്തോട്ട് ആയുരന്മാരും അതിവിശേഷനാരായണനാമൊരുടയും രാജസുന്ദരനാമൊരുടയും ഓസസ്ത്രയെപ്പോലും രണിനെക്കാട്ടുവന്നു ചേരുന്നതോടുകൂടിയ ആയുരുകരങ്ങളാകുന്നു. ആയുരേ വളരെ കീഴ്ന്നിലിരിക്കുന്നു. അതിനാൽ അല്പം വിശ്രമിക്കേണ്ടതാണെന്നു ഞാനറിയിച്ചുകൊള്ളുന്നു.

സീതാ—ആയുചത്ര! ഈ ചിത്രശങ്കര നിമിത്തം ഒരു ആഗ്രഹം ജനിപ്പിച്ചുള്ള ഏനിയെ അല്പമായ രേഖപേക്ഷണം.

രാമൻ—ആജ്ഞാപിക്കാമല്ലോ.

സീതാ—ഇനി കരിക്കൽ കൂടിച്ചെന്ന് പ്രസന്നനായും ഗംഭീരമായമിരിക്കുന്ന വനപ്രദേശത്തിൽ കളിക്കുന്നതിനും പരിശുദ്ധമായും നിർമ്മലമായമിരിക്കുന്ന ഗംഗാജലത്തിൽ കളിക്കുന്നതിനും ഞാനാഗ്രഹിക്കുന്നു.

രാമൻ—വത്സ ലക്ഷ്മണ!

ലക്ഷ്മണൻ—ഇതാ ഞാൻ തെക്കുവായിരിക്കുന്നു.

രാമൻ—ഗർഭാലത്തിൽ സംഭവിക്കുന്നവന്നു ചല്ല ആഗ്രഹവും ഇവർക്കുണ്ടായാൽ അതുടനെ സംഭവിച്ചു കൊടുക്കേണ്ടതാ

ഞെന്ന് ഇപ്പോൾ തന്നെ ഗുരുജനങ്ങൾ പറഞ്ഞയച്ചിരിക്കുന്നു. അതിനാൽ ഇപ്പോൾ കൂടാതെ സുഖമായി സഞ്ചരിക്കാവുന്നതായ ഒരു രഥത്തെ വരുത്തുക.

സീതാ—ആർച്ചപ്പത്ര! അങ്ങനുംകൂടി വരണം.

രാമൻ—അയി കിനി എത്രയേ! ഇതും പായേണമെന്നുണ്ടോ?

സീതാ—എന്നാലിനി വളരെ സന്തോഷം.

ല—ആർച്ചൻ കല്പിക്കുന്നതുപോലെ ചെയ്യാം. (പോയി)

രാമൻ—പ്രിയേ ഈ ജനലിന്റെ സമീപത്തിൽ അല്പനേരം ഇരിക്കുക.

സീതാ—അങ്ങിനെയാകട്ടെ, ക്ഷീണത്താലുണ്ടാകുന്ന നിദ്ര എന്ന ആകുലിക്കുന്നുവെല്ലോ.

രാമൻ—എന്നാൽ ഗാഢമായി എന്റെ മേൽ ചാരി കിടന്നുകൊൾക.

* വേദത്രാസനിമിത്തമിച്ഛാർച്ചവാം

സേവദാംബുവാൽതിങ്കളിൻ

വാദംകൊണ്ടുകിനിഞ്ഞ പത്രാണിചേ

നുംഭായഹാരത്തിന്റെ

വേദിപ്പിച്ചിടുമിക്കരംപ്രിയതമേ!

വൈദിമിയെൻജീവനാ-

മോദംനൽകുവതിനുവേണ്ടിയുടനെൻ

കണ്ണത്തിലപ്പിക്കട്ടോ!

(൧൦)

(അപ്രകാരം ചെയ്തിച്ചുകൊണ്ടാനന്തരത്തോടുകൂടി)

പ്രിയേ! ഇതെന്താണ്?

* രാഹുമാമേനിശ്ചയിപ്പാൻപണിയിതുസുഖമോ

ദുഃഖമോനിദ്രാപനം.

മോഹംതാനോമദംചാസുമുഖിവിചിത്രമതിൻ

വ്യാപ്തിയോടെ അമിപ്പോൾ

ദോഷസ്വർണ്ണതോറുതയണിമമവികാ-

രത്തിനാലിന്ദ്രിയശൃംഖലം

മോഹിക്കുന്നമനസ്സിൽകളമൊഴിതെളിവും

മൃദലുംചേർന്നിടനു

(൧൧)

സീതാ—(മന്ദഹാസത്തോടുകൂടി) അങ്ങനെയൊരു മേൽ സ്ഥി
രമായ പ്രണയമുണ്ട് അല്ലാതെ വേറൊന്നൊണ്?
രാമൻ—* പുത്തൻതേങ്ങൊഴി! നിന്റെയിസ്സുവചനം

വാടീടുമെന്ജീവനാം
നൽത്താരിന്നവികാസവുപ്രിയതമേ!
നൽകുന്നിതാനന്ദവും

അത്യന്തംസുകലേന്ദ്രിയത്തിനുമഹോ
മോഹംവളർക്കുന്നുമേ
ചിത്തത്തിന്നുരസായനംപുനരിതൻ
കണ്ണത്തിനോത്താൽ സുധാ

(ര്.൨)

സീതാ—പ്രിയംവദ! വര ശയിക്കുക.

(ശയനത്തിനായിട്ടു നാലുഭാഗത്തും നോക്കുന്നു)

രാമൻ—പ്രിയേ എന്താണനേപയിക്കുന്നത്,

* കരംവിടിച്ചുനാറുമുതൽ ഗൃഹത്തിലുംവനത്തിലും
വരാംഗി!ക്കെശവത്തിലുംതമൈവയെഴുചനത്തിലും
പരംനിനക്കുറങ്ങുവാൻമുട്ടുപധാനമോക്കൂ.

ഹാരംബുജാങ്കിയെത്തൊടാത്തരാജബാഹുവല്ലെഴുതാ (ര്.൩)

സീതാ—(ഉറക്കം തുടങ്ങിക്കൊണ്ട്), അതങ്ങിനെതന്നെ അത്രു
പുത്ര! അതങ്ങിനെ തന്നെ (ഉറങ്ങുന്നു)—

രാമൻ—പ്രിയഭാഷിണി മാറിൽ കിടന്നാങ്ങിപ്പോയോ?
(നോക്കിട്ട് സ്നേഹത്തോടുകൂടി)

* എന്നില്ലത്തിന്നലക്ഷ്മീസ്വയമിവരനയന-
ങ്ങൾക്കുവീര്യധാരാ

തനപംഗസ്സർവ്വമൊയൻതന്നവിനാബാഹുവാം
ചന്ദനച്ചാരുതന്ന

എന്നല്ലിക്കെഴുത്തുന്നതിശിശിരമതാം
ചാരഹാരംനമുക്കി-

ണാനല്ലെല്ലാപ്രിയതോന്ദിവളുടെവിരഹം
മാത്രമോത്താലസമ്മൂം

(ര്.൪)

(ഒരു പ്രതീഹാരി പ്രവേശിച്ചു)

ദേവ! വന്നിരിക്കുന്നു.

രാമൻ—അയെ ആര്?

പ്രതീഹാരി—തിരുമാന്ത്രികളെ ആസന്നപരി ചാകനായ ദുർമുഖൻ.

രാമൻ—(ആത്മഗതം) ജനങ്ങൾ എന്നെക്കുറിച്ചെന്തു പറയുന്നു എന്നറിയാനായിട്ടുണ്ടല്ലോ. അതെന്തപ്രകാരമറിയാനായ ഒരു ദുർമുഖനെ അയച്ചിരുന്നതിന്നു്. (പ്രകാശം) വരട്ടെ.

(പ്രതീഹാരി പോയി)

(ജനനന്തരം ദുർമുഖൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)

ദുർമുഖൻ—(ആത്മഗതം) ധരം കഷ്ടം കഷ്ടം ഈ വിധം സീതാദേവിക്കു വന്നിട്ടുള്ള സുരികളോടൊക്കെയും വയ്യാത്ത ചോഷാപവാദത്തെ ഞാനെങ്ങിനെയാണ് മരണരാജാവിനെ അറിയിക്കുന്നതു്. എന്നു ചെയ്യാം, ഭാഗ്യവശീനനായ എന്നെ ഇതിനാണല്ലോ നിയോഗിച്ചതു്.

സീതാ—(സ്വപ്നത്തിൽ പറയുന്നു) ധരം പെരുന്തു! ആർക്കുപുത്ര! അങ്ങിപ്പോളെവിടെയാണ്.

രാമൻ—ഓ, ചിത്രകൗന്തരമാൽ ചാർത്തുന്ന ആ വിരഹാവസ്ഥ തന്നെയൊക്കെ ദേവിക്കു സ്വപ്നത്തിലുണ്ടിന്നു വ്യസനിച്ചിരിക്കുന്നതു്.

(സ്വയംമത്തോടുകൂടി സീതയുടെ അംഗങ്ങളിൽ നടവിക്കൊണ്ടു്)

* കനാലാസൗഖ്യദിവ്യങ്ങളിലൊളങ്ങമാ.

ശേതുക്കൾക്കു മുമ്പു്

വിന്നുളൊഴുപാസമായുരസമതുജരയം

ഭേദിയാതുളളതായും

പിണെക്കാലേനാശിനാമൊക്കളൊടുവിൽ

സ്വയംമത്തൊരമെന്നും

പിന്നിടാതുളളപത്നീപ്രണയമധിക.

പുണ്യത്തിനാലേലഭിച്ചു.

(ര്ക)

ദുർമുഖൻ (അടുത്തു ചെന്നു്) മരണരാജാവു ഏയിക്കുന്നു.

രാമൻ—എന്താ കിട്ടിയതു്? പറയൂ.

ദുർമുഖൻ—‘രാമരാജാവാവ് ഞങ്ങളെ ദശരഥരാജാവാവിനെ വസൂരികൾക്കു പറ്റിയിരിക്കുക’ എന്നു എല്ലാ ജനങ്ങളും ദേവാന സൂതിക്കുന്നു.

രാമൻ.—ഇതൊരു അതിസൂതിയാണ്. ഇനിക്കുള്ള ദോഷത്തെ പറയ എന്നാലതിന്നു പ്രതിവിധി ചെയ്യാമല്ലോ.

ദുർഗ്ഗമൻ.—(കരഞ്ഞുകൊണ്ട്) മഹാഭാജാവു കേട്ടാലും.

(ചെവിയിൽ പറയുന്നു)

രാമൻ.—അഹഹ! വാക്കാകുന്ന വസ്തുത്തിന്റെ പതനാവേശം അതിദുസ്സഹം തന്നെ. (മോഹിക്കുന്നു)-

ദുർഗ്ഗമൻ.—ദേവ! ആശ്ചര്യപ്പെടേണ്ട, ആശ്ചര്യപ്പെടേണ്ട.

രാമൻ.—(ആശ്ചര്യപ്പെട്ട്)

* അയ്യയ്യോപ്രിയയന്ത്രഗേഹമതിൽവാ-

ണങ്ങായദുഷ്പേരിനെ-

ത്തിയിൽകാട്ടിയൊരതുതകൃത്യകളാൽ

തീർത്തിടനാളെങ്കിലും

പയ്യപ്പിന്നെയുമെന്തൊരുവിധിവശാൽ

വേപ്പടിവാടിച്ചുടൻ

മെയിൽചേർന്നവിഷംകണക്കതുപര-

ന്നീടുനിതെല്ലാടവും.

(രസം)

അതുകൊണ്ട് ഭാഗ്യചിന്നനായ ഞാനൊന്നാണിവിടെച്ചെയ്യേണ്ടത്. (ആലോചിച്ചു വ്യസനത്തോടുകൂടി) വേറെ എന്നതാണ്.

* എന്തെങ്കിലുംചെന്തുമഹാജനങ്ങളിൽ

സംതൃപ്തിനൽകുന്നതുസജ്ജനവ്രതം

എന്താതനാത്മാവിനൊടൊന്നെയുംവെടി-

ഞ്ഞെന്തിന്നുപണ്ടീവ്രതമാചരിച്ചതാൻ

(രസം)

ഇപ്പോൾ തന്നെ ഭഗവാൻ വസിഷ്ഠമഹർഷി കല്പിച്ചയച്ചതിരികുന്നു. എന്നുമാത്രമല്ല;—

• ഇതുവരെരവിവംശശുദ്ധമായ്ത്തന്നെകാത്തു

ക്ഷിതിപതികൾമഹാമാന്ദാരായമൽപ്പുഷ്പമെല്ലാം

അതിലൊരുമലിനീതപംഞാൻനിമിത്തംഭവീച്ചാൽ

ക്ഷിതിയിലഹമധന്യൻഏതൊരാളാണെന്നിന്ദ്രൻ (രസം)

ഹാ ദേവ! ദേവജന സംഭവേ! ഹാ സ്വജനാനുഗ്രഹപ

വിശ്രിത വസുന്ധരേ! ഹാ ജനകവംശനാദിനി! ഹാ പാണ്ഡവ

വസിഷ്ഠാഭയതി പ്രശസ്തശീലശാലിനി! ഹാ രാമമനയക

ജീവിതേ! ഹാ മഹാരണ്യവാസപ്രിയ സഖി! ഹാ താതപ്രി

യേ! ഹാ സ്തോകപ്രിയവാദിനി! ഇപ്രകാരമുള്ള ഭവതിക്കുകൂടി എങ്ങിനെ ഈവിധമുള്ള പരിണാമം സംഭവിച്ചു.

* ജനങ്ങളിൽ ശ്രദ്ധിവേിച്ചുനിന്നാൽ

ജനങ്ങൾ ചൊല്ലുന്ന നിനക്കഭോഷം

സനാഥരായ് തീർന്ന ജനങ്ങൾ നിന്നാ-

ലനാഥരായ് തീർന്ന തമാഴ്കുമാരായ്.

(൯൯)

(ദിമ്ബവനെ നോക്കിട്ട്) ദിമ്ബവ ലക്ഷ്മണനോടു ചെന്നു പറയു, ഈ പുതിയ രാജാവായ രാമൻ കല്പിക്കുന്നു—

(ശേഷം ചെവിയിൽ പറയുന്നു)

ദിമ്ബവൻ — അഗ്നിപരിശുദ്ധയായും പവിത്രമായ രഘുകുലസന്താനത്തെ ഗർഭത്തിൽ വഹിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ദേവിയെ ദിമ്ബജനങ്ങളുടെ വാക്കിനാൽ ഇപ്പോൾ തിരുമനസ്സുകൊണ്ടിത്ര വലുതായ കഷ്ടസ്ഥിതിയിലാക്കുന്നതെങ്ങിനെയാണു്?

രാമൻ — കഷ്ടം കഷ്ടം! ദിമ്ബജനങ്ങളാണ് ജനങ്ങൾ എന്നു എങ്ങിനെ പറയുന്നു.

* മനുജലമതിനോടില്ലാക്കുമ്പ്രീതിക്കൈവാൽ

ജനമിതുപാചാനായ് ഹേതുവുണ്ടായിതാനും

അനലനിലതിദൂരെച്ചെല്ലാ രാത്രിയ്ക്കകൾ

മനമതിലിഹനേരെ നാളതാൻ വിശ്വസിക്കാ

(൧൦)

എന്നാൽ ചെല്ല.

ദിമ്ബവൻ — അയ്യോ ദേവി! (എന്നു പോയി)

രാമൻ — ഹാ കഷ്ടം! ഞാൻ അതിബീഭത്സമായ കർമ്മത്തെ ചെയ്യുന്ന ഭയം പ്രാപ്തമായി തീർന്നു. എന്തെന്നാൽ,

* കാച്ചിച്ചെട്ടവയസ്സുതൊട്ടിതുവരെ-

കൈത്തൂഹലത്താൽ വള-

ത്തിച്ചും പാരമുടിക്കയാൽ ഹൃദയമൊ-

ന്നായുള്ള മൽകാന്തയെ

കഷ്ടം സൗ നികനാലയത്താൽ വളരും

ചെണ്ണക്കിയെപ്പോലെ യീ

ദിമ്ബൻ അൻകുനിയവൻ വേകപടമായ്

കാലന്നുനൽകുന്നിതാ

(൧൧)

അതിനാൽ സൂരിപ്പാൻ യോഗ്യനല്ലാത്ത മാറാപാപിയായ ഞാൻ എന്തിനായിട്ട് ദേവിയെ ഭൂഷ്യപ്പെടുത്തുന്നു.

(എന്നു സിന്തയുടെ ശിരസ്സിനെ പതുക്കെ പൊങ്ങിച്ചു കയ്യിനെ വലിച്ചെടുത്തുകൊണ്ട്)

* വിട്ടുകൊടുക്കുകയും കൊണ്ടു ചണ്ഡാളനാഭമ-

ന്നുടലുടന്നയിമുശ്ശേകൂരനാരുണ്ടിവണ്ണം

ചടുലമിഴിമനോജ്ഞെ ചന്ദനഭ്രാന്തിമൂലം

കൊടിയവിഷമാഞ്ഞെത്തന്നറിയാശ്രയിച്ചു (൨൨)

(എഴുന്നീറ്റ) കഷ്ടം കഷ്ടം ജീവപോകം ഇപ്പോൾ വിപരീതമായിട്ടു തീർന്നു, ഇന്നുവന്നുവെച്ചു രാമൻ ജീവിച്ചിരുന്നിട്ടുള്ള പ്രയോജനം, ഇപ്പോൾ ജഗത്തു ശൂന്യമായ വനമായി, സംസാരവും നിസ്സാരമായി, ശരീരവും കഷ്ടപ്രായമായി, ഒരു ശരണവും കാണുന്നില്ലല്ലോ, എന്തുചെയ്യട്ടെ, എന്താ നിവൃത്തി എവിടെക്കു പോകട്ടെ, അല്ലകിൽ,

* ആതകത്തെപ്പരമനും ദേവി ചിട്ടവാൻതന്നെദൈവം

ചൈതന്യത്തെക്കുറിക്കുമതിയായുള്ളഭാമന്നാൽക

ചേദനൽകുന്നിതു മമന്വലാൽപ്രാണനോമമ്മമെല്ലാം

ദേദിപ്പിച്ചെൻമുദിനിഹിതമാംവളകീചംകണക്കെ(൨൩)

ഓ അംബേ അരുന്ധതി! ഓ ഭഗവൻ വസിഷ്ഠമഹദ്യേ! ഓ ഭഗവൻ വിശ്വാമിത്രമഹദ്യേ! ഓ ഭഗവൻ പാവക! ഓ അംബേ ഭൂമിദേവി! ഓ താതമനക! ഓ പിതാവേ! ഓ അംബമാരേ! ഓ പ്രിയസഖമഹാരാജ സുഗ്രീവ! ഓ സൗമ്യമരുതേ! ഓ അത്യന്തോപകാരം ചെയ്ത ലങ്കാധിപഭത വിഷ്ണു! ഓ സഖാ ത്രിമുഖേ! നിങ്ങളെയെല്ലാം ഈ ഭൂമുനായ രാമൻ ഭൂമിക്കുകയും അവമാനിക്കുകയും ചെയ്തു. അല്ലെങ്കിൽ അവരെയെല്ലാം ഇപ്പോൾ വിളിക്കുന്നതിന്നു ഞാനാണു്.

* പാരിലവരതിമഹാമാർ

ശൂരനതായ്നന്ദികെട്ടത്താനവരെ

ചേരുചാഞ്ഞുവിളിച്ചാൽ

ചേരുമവക്കുശ്ശുവംമഹാപാപം

(൨൪)

എന്തുചെയ്യണമെന്നാൽ,

* മെല്ലെസ്വപ്നഭയംനിമിത്തമിളകും

സന്ധ്യണ്ണഗർഭത്തിനാൽ

വല്ലാതിന്നുതളുപ്പമാറിലതിവി-

ശ്വാസാൽകിടന്നിതിനെ

ഇല്ലത്തിന്നൊരുശോഭയാംപ്രിയയുറ-

ങ്ങുമ്പോളുപേക്ഷിച്ചുടൻ

കൊല്ലവേമ്പുലികൾക്കുനന്തലിയാ-

യേകുന്നിതീനിദ്രയൻ

(൫൭)

(സീതയുടെ വാദങ്ങളെ ശിരസ്സിൽവെച്ചു)

ദേവി! ദേവി! രാമന്റെ ശിരസ്സിൽ ചെതിയുടെ വാദപത്മങ്ങൾ

ക്കുള്ള അവസ്ഥനസ്സുമാണിത്? (എന്നു കരയുന്നു)

(അണിയറയിൽ) രക്ഷിക്കണേ. രക്ഷിക്കണേ.

രാമൻ - ആരവിടെ ഇതെന്താണെന്നുനോക്കിക്കൊളു.

(പിന്നെയും അണിയറയിൽ)

* മേലാമതലസ്സുറയുമ്പോൾ

തീരത്തിൽചുറ്റിച്ചിട്ടുനമുനിസംഘം

ശരണപ്രാപകന്മാ

തമസാലവണന്റെറചീനയാലത്തെ

(൫൮)

രാമൻ—ആ: ഇപ്പോഴും രാക്ഷസചീനയോ? എന്നാൽ കരീന

സീ പുത്രനായ ആ കൃഷ്ണനെ ഉന്മൂലനം ചെയ്യാനായിട്ടു ശ

ത്വപ്തനെ അയക്കുന്നുണ്ട്. (അഞ്ചാറടി നടന്നു. പിന്നെ തി

രിഞ്ഞിട്ട്) അയ്യോ! ദേവി ഈ സ്ഥിതിയിലായിട്ടൊ ഭവതി

ചോരുന്നത്. ഭഗവതി ഭൂമിദേവി!

* മനമന്ത്രപരിവേഷത്തിന്നമിച്ഛാതിയേറും

മനകലമതിനുംനീക്ഷേമസംസ്ഥപമായി

അനാഥചരിതയാമിസ്സീ കയെപ്പൊറുചല്ലോ

ജനകന്യതപുണ്യക്ഷേത്രമായോഗഭൂമി

(൫൯)

അത്ര വിശിഷ്ടയായ പുത്രിയെ ഭവതി രക്ഷിച്ചുകൊടുക്ക

(പോയി)

സീതാ— ഹാ സൗമ്യ! ആയുപുത്ര! അങ്ങിപ്പോരും എവിടെ

ണ്? (ഭവഗത്തിലെഴുന്നേറ്റു) ഹാ കഷ്ടം! കഷ്ടം! ദുസ്സപ്ത

ണ്ടുണ്ടായ ഭയത്താൽ വഞ്ചിക്കപ്പെട്ടവളായിട്ട് ഞാൻ

(൧)

പുത്രനെ വിളിച്ചു കരഞ്ഞുപോയി. (നോക്കിട്ട്) ഹാ കഷ്ടം! കഷ്ടം! ഉറങ്ങിക്കിടക്കുന്ന ഏകാകിനിയായ ഏനെ ഉപേക്ഷിച്ച് ആയുപുത്രൻ പോയിരിക്കുന്നുവോ, എന്താണിപ്പോളിങ്ങനെ ചെയ്തത്. ഇരിക്കട്ടെ, ഇനി അദ്ദേഹത്തിനെ കാണുമ്പോൾ എന്റെ ആത്മാവ് എനിക്കു സ്വാധീനമാണെങ്കിൽ ഞാൻ കോപിക്കും. പരിജനങ്ങളാരുമാണവിടെ?

മുതുമ്പൻ— (പ്രവേശിച്ച്) ദേവി! കമാരലക്ഷ്മണൻ തേരു തയ്യാറാക്കിയിരിക്കുന്നു, ദേവി ആരോഹണം ചെയ്യാം. (എന്നറിയിക്കുന്നു.)

സീത—ഇതാ ഞാനാമോഹണം ചെയ്യാൻ വരുന്നു.

(എഴുന്നീറ്റ്) എന്റെ ഗർഭഭാരം ചലിക്കുന്നപോലെ തോന്നുന്നു. അതുകൊണ്ടു പതുക്കെ ഗമിക്കതന്നെ.

മുതുമ്പൻ— ദേവി! ഇതിലേ ഇതിലേ.

സീത—തപോധനനാക്കു നമസ്കാരം. മല്ലികർജ്ജുനനാക്കും നമസ്കാരം. ആയുപുത്രന്റെ പാദാബ്ജങ്ങൾക്കും നമസ്കാരം. സുകല ശുഭജനങ്ങൾക്കും നമസ്കാരം.

(എല്ലാവരും പോയി)

ചിത്രകൂടനം എന്ന ഒന്നാമകം സമാപ്തം.

രണ്ടാമങ്കം.

(അണിയിായിൽ) തപോധനയ്ക്കു സ്വാഗതം.

(വഴിപോക്കത്തിലായ താപസി പ്രവേശിച്ച്) അയ്യേ! ഇതാ ഈ വനദേവത മലപുഷ്പപല്ലവാശ്ചര്യങ്ങൾകൊണ്ട് എന്നെ ഉപചരിപ്പാൻ വരുന്നു.

വനദേവത— (പ്രവേശിച്ച് അശ്ചര്യം ചൊരിഞ്ഞ്)

* ഇന്നല്ലോസുപ്രഭാതം മമവനമിതിൽനി-

ങ്ങൾക്കുവാഴായഥേഷ്ടം

നന്നെല്ലുണ്ണുങ്ങൾ ചെയ്തേകഴിവുവരുമഹം.

സ്വംഗമത്തിന്നെവനം

നന്നായുള്ളുബുദ്ധുത്തണൽനിയമമതി-
 നൊത്തപോലെഗ്രാഹിക്കാ-
 മെന്നുംകായോകിഴങ്ങോഭവതിയിതുപരാ-
 ധീനമെന്നോത്തിടൊല്ലെ.

(൧)

താപസി—എന്തു പറയട്ടെ.

* നന്നായുള്ളോരിരിപ്പുവിനയമധുരമാ-
 യുള്ളവാക്കുവിശിഷ്ടം
 തന്നേമംഗല്യയെല്ലോമതിപരിചയമോ
 ള്യാപ്യമാംനാൾക്കനാളിൽ
 എന്നല്ലെന്നുംരസത്തിന്നൊരകാവുപരാ-
 തന്ത്രരാൽവേദ്യമല്ലാ-
 തെന്നുംശോഭിച്ചിട്ടനുകപടരഹിതമായ്
 സമുരിത്രംപവിത്രം.

(൨)

(രണ്ടുപേരും ഇരിക്കുന്നു)

വനദേവതാ—ആയ്യേ! ഞാൻ ഭവതിയെ ആരായിട്ടാണ് മന
 സ്സിലാക്കേണ്ടത്?

താപസി—ഞാനാത്രേയിയാണ്.

വനദേവതാ—ആയ്യേ! ആത്രേയി! ഭവതി എവിടെനിന്നാണ്
 വരുന്നത്? എന്തിനായിട്ടാണ് ഈ ദണ്ഡകാരണ്യത്തിൽ
 പ്രവേശിച്ചത്?

ആത്രേ—അക്കുംഭോതവനാദിയായവളരെ

ശ്രുത്യന്തസാരമെന്തി-
 ന്നിക്കാട്ടികൽവസിപ്പതുണ്ടവരിൽനി-
 ന്നാക്കാലസാരങ്ങളെ
 ഉൾക്കാമ്പികലറിഞ്ഞുകൊള്ളുവതിനായ്-
 വാൽമീകിപാശ്ചത്തിൽനി-
 ന്നിക്കാണന്നവനാനന്തരങ്ങളിൽനിട-
 നീട്ടുന്നങ്ങാനിങ്ങിനെ.

(൩)

വനദേവതാ—മാറുള്ള മൂനികൾ പൂടിയും ചേദാന്തസാരത്തെ ഗ്ര
 ഹിപ്പാനായിട്ടു പുരാണബ്രാഹ്മവചിയായ ആ വാല്മീകിമഹ
 ഷിയെത്തന്നെയാണല്ലോ ആശ്രയിക്കുന്നത്. പിന്നെന്തി
 നായിട്ടാണ് ഭവതി ഈ ദീഗ്ദ്ധസഞ്ചാരപരിശ്രമത്തെ വ
 ഹിക്കുന്നത്?

ആരേയി—അവിടെ പഠിക്കുന്നതിന്നു വലുതായ വില്ലമുണ്ട്.
അതിനാലാണ് ഇത്ര ദീർഘസഞ്ചാരത്തെ അംഗീകരിച്ചത്.
വനദേവതാ—എന്താണ് വില്ലം?

ആരേയി—ഏതോ ഒരു ദേവത എല്ലാംകൊണ്ടും അതുതല്ലെ
ടത്തക്കവരും മലകുടി മാറിയ പ്രായത്തിലുള്ളവരുമായ രണ്ടു
കുട്ടികളെ ഭഗവാനായ ആ വാൽമീകിയുടെ സമീപത്തിൽ
കൊണ്ടുവന്നാക്കി. എന്നാൽ ആ കുട്ടികൾ ജ്വലിക്കുളുടെ മാ
ത്രമല്ല സ്ഥാപരജംഗമങ്ങളായ സകല ഭൂതങ്ങളുടേയും അ
ന്തഃകരണങ്ങളെ വശീകരിക്കുന്നു.

വനദേവതാ—അയി! അവരുടെ നാമധേയം എന്താണെന്നറി
വുണ്ടോ?

ആരേയി—കശനെന്നും ലവനെന്നുമുള്ള അവരുടെ നാമധേ
യത്തേയും പ്രഭാവത്തേയും ആ ദേവതതന്നെ പാകയു
ണ്ടായി.

വനദേവതാ—പ്രഭാവം എങ്ങിനെയുള്ളതാണ്?

ആരേയി—അവർ പ്രയോഗസംഹാരമന്ത്രങ്ങളുള്ള ജംകോ
സ്രുങ്ങൾ ജനനത്തിൽ തന്നെ സിദ്ധിച്ചിട്ടുണ്ടത്രെ.

വനദേവതാ—അഹോ ഇതത്യാശ്ചര്യം തന്നെ.

ആരേയി—ഭഗവാൻ വാൽമീകി വാസുവത്തിൽ ഉപമാതാവി
ന്റെ സ്ഥാനത്തെ വഹിച്ച് ആ കുട്ടികളെ പോറ്റി വള
ർത്തി ചുഡാകർമ്മം കഴിഞ്ഞതിനുശേഷം വേദമൊഴിച്ചു മാറു
ള്ള വിദ്യകളെയെല്ലാം സാവധാനമായി പഠിപ്പിച്ചു. അന
ന്തരം ഗർഭം മുതൽ പതിനൊന്നാമതായ വയസ്സിൽ ക്ഷത്രി
യന്മാർക്കുള്ള വിധിപ്രകാരം ഉപനയിച്ചിട്ട് വേദത്തേയും പ
ഠിപ്പിച്ചു. ഗ്രാമീപ്പാനം ധരിപ്പാനും അതിസാമന്തമുള്ള ആ
കുട്ടികളോടൊപ്പം പഠിക്കുന്നതിന് എന്തെന്നോലെയുള്ളവ
ർക്കു സാധിക്കുന്നതല്ല.

എങ്ങിനെയെന്നാൽ—

- തുല്യം ചാല്പിക്കാടുകുന്നിതൃഗുജവന്ദനം
പ്രാജ്ഞാനംവിദ്യയെത്താ.
നിപ്പാതാക്കിപ്പുവനംഗ്രാമണപട്ടതയ-
ത്താൻകൊട്കാരുമില്ല

തെല്ലുംമക്കുട്ടബിംബത്തിനെവിമലമണി-

ക്കൊപ്പമായുൾഗ്രാഹിക്കു-

തില്ലുവൃണ്ണഫലംകൊണ്ടവരിരുവരുമാ

യോറവുണ്ടേമുണ്ടാം.

(൪)

വനദേവതാ—ഇതാണോ അദ്വൈതത്തിനുള്ള വിഷ്ണു?

ആത്രേയി—വേറേയും ഉണ്ട്.

വനദേവതാ—അതെന്താണ്?

ആത്രേയി—ബ്രാഹ്മണിയായ അദ്വൈതം ഒരു ദിവസം മദ്ധ്യാഹ്ന സമയത്തിൽ തമസാനദിയിൽ ചെന്നിരുന്നു. അപ്പോൾ അവിടെ ഇണയായി സഞ്ചരിക്കുന്ന രണ്ടു ക്രൗഞ്ചപക്ഷികളിൽ ഒന്നിനെ ഒരു വ്യാധൻ കൊല്ലുന്നതായി കണ്ടുടനെ അനുഷ്ടപ് ചുരുങ്ങിയ ശ്ലോകരൂപമായി പരിണമിച്ച വാശേവി അദ്വൈതത്തിന്റെ മുഖത്തിൽനിന്നു വെട്ടെന്ന് പറഞ്ഞു.

* മാനിഷാദപ്രതിഷ്ഠാതപ മഗമശ്ശാശപതീസ്സമാ

യൽക്രൗഞ്ചമിഥനാദേക മവധീകാമമോഹിതം—എന്ന്

വനദേവതാ—ആശ്ചര്യം! ഇതു വേദത്തിൽനിന്നു വ്യതിരിക്ത

മായ ഒരു നൂതനമനുഷ്ഠിന്റെ അവതാരം തന്നെ.

ആത്രേയി—അപ്പോൾതന്നെ ശബ്ദബ്രാഹ്മണത്തിൽ പ്രബോധം സിദ്ധിച്ചിട്ടുള്ള ആ മഹാഷിയുടെ സമീപത്തിൽ സകലഭൂത സൃഷ്ടികത്താവായ ഭഗവാൻ ബ്രാഹ്മദേവൻ എഴുന്നള്ളി. 'ഔവേ! അങ്ങു ശബ്ദബ്രാഹ്മണത്തിൽ പ്രബോധനായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു, അതിനാൽ രാമചരിതത്തെ കഥിച്ചാലും, എല്ലാറ്റിലും തടവുതുടാതെ പ്രവേശിക്കുന്ന മഞ്ഞനടുപ്പി അങ്ങേക്കുണ്ടാകും, അങ്ങ് ആദ്യകവിയായി ഭവിക്കുന്നു.' എന്നിങ്ങിനെ അരുളിച്ചെയ്ത് അവിടെത്തന്നെ അന്തർലാഭം ചെയ്തു. അനന്തരം ഭഗവാൻ വാൽമീകി മനുഷ്യരിൽ ഒന്നാമതായി ശബ്ദബ്രാഹ്മണത്തിന്റെ അപ്രകാരമുള്ള പരിണാമമായ രാമായണമെന്ന ഇതിഹാസത്തെ നിർമ്മിച്ചു.

വനദേവത—ആശ്ചര്യം! ലോകത്തിൽ അറിവിനുള്ളമാർഗ്ഗമായി.

ആത്രേയി—അതുകൊണ്ടുമാണ് വലുതായ വിപ്ലവമുണ്ടെന്നു മ

ന്വെ പറഞ്ഞത്.

വനദേവതാ—ശരിതന്നെ.

ആര്യേയി—ഭദ്രേ! ഞാൻ വിശ്രമിച്ചുകഴിഞ്ഞു. ഇനി അഗസ്ത്യാ ശ്രമത്തിന്നു പോകുവാനുള്ള വഴിയേതാണെന്നു പറയു.

വനദേവതാ—ഇവിടെനിന്നു പഞ്ചവടിയിൽ ചെന്ന് ഈ ഗോദാവരിതീരത്തിൽ കൂടിപ്പോയാൽ മതി.

ആര്യേയി—(കണ്ണീരോടുകൂടി) ഇതു തന്നെയോ തപോവനം? ഇതുതന്നെയോ പഞ്ചവടി? ഈ നദിയാണോ ഗോദാവരി? ഈ പശ്ചത്തമാണോ പ്രസ്രവണം? ഭവതി തന്നെയോ ജനസ്ഥാനത്തിൽ വസിക്കുന്ന വാസന്തിയെന്ന വനദേവത?

വാസന്തി—ഇതെല്ലാം അങ്ങിനെ തന്നെ.

ആര്യേയി—വത്സേ ജാനകീ!

* ക്ഷോണീപുത്രിതൂടച്ചായ്കഥകുരന്തി

ചൊല്ലുന്നതിന്നൊക്കയും

കാണുന്നവിഷയങ്ങളായിരുന്നദീ

വൃക്ഷാദിബന്ധുകുരന്തേ

കാണന്നേരമിവരൊന്നാമമവശേ

ഷിച്ചുള്ളനീയീവനേ

വാണിടനുവരാംഗികണ്ണിനെതിരം

യെന്നിന്നതോന്നുന്നുമേ.

(ന)

വാസന്തി—(ഭയത്തോടുകൂടി ആത്മഗതം) എന്താണ് 'നോമമവശേഷിച്ചുള്ളനീ' യെന്നു പറഞ്ഞത്. (പ്രകാശം) ആയ്യേ! സീതാദേവിക്ക് എന്തത്യാപത്താണ് ഭവിച്ചത്?

ആര്യേയി—അത്യാപത്തു മാത്രമായിട്ടല്ല അപവാദത്തോടുകൂടിട്ടമാണ്. (എന്ന് ചെവിയിൽ പറയുന്നു).

വാസന്തി—അമ്മ! ദൈവത്തിന്റെ പ്രചാരം ദാരുണം തന്നെ. (മോഹിക്കുന്നു).

ആര്യേയി—ഭദ്രേ! ആശ്വസിപ്പിക്ക ആശ്വസിപ്പിക്ക.

വാസന്തി—(ആശ്വസിച്ചിട്ടു) ഹാ പ്രിയ സഖി! ഹാ മഹാഭാഗേ! സർവ്വഗുണങ്ങളോടും കൂടി ദൈവം നിന്നെ സൃഷ്ടിച്ചതു ഈ സ്ഥിതിയിലാക്കുവാനായിട്ടാണോ, രാമഭദ്ര! രാമഭദ്ര! അഥവാ ഇനി അങ്ങു ഡിളിച്ചിട്ടാവശ്യമില്ല. ആയ്യേ ആര്യേയി! ആ കാട്ടിൽ കൊണ്ടുവന്നു പരിത്യജിച്ചിട്ടു ലക്ഷ്മണൻ

തിരിച്ചുപോയ ശേഷം സീതാദേവിയുടെ സ്ഥിതിയെന്താ
 എന്നു വല്ല വർത്തമാനവും ഉണ്ടോ?

ആര്യേയി—ഇല്ല ഇല്ല.

വാസന്തി—ഓ കഷ്ടം കഷ്ടം! അരുന്ധതീവസിഷ്ഠന്മാർ പരി
 പാലിച്ചുകൊണ്ടു വരുന്ന രാജകുലകുടുംബത്തിൽ അതിപ്ര
 ലങ്കളായ രാജ്ഞികൾ ജീവിച്ചിരിക്കുക ഇതെങ്ങിനെ സംഭ
 വിച്ചു?

ആര്യേയി—ആ ഗുരുജനങ്ങളെല്ലാം അപ്പോൾ ഋഗ്വേദംഗാത്ര
 മത്തിലായിരുന്നു. പന്ത്രണ്ടു സംവത്സരത്തോളമുണ്ടായിരുന്ന
 ആ സത്രം ഇപ്പോൾ അവസാനിച്ചു. ഋഗ്വേദംഗൻ ആ ഗു
 രുജനങ്ങളെ സൽക്കരിച്ച യാത്രയാക്കുകയും ചെയ്തു. അനന്ത
 രം ഭഗവതിയായ അരുന്ധതി 'എന്റെ വത്സയില്ലാത്ത അ
 യോദ്ധ്യയിലേക്കു ഞാൻ വരുന്നില്ല'ന്നു പറഞ്ഞു. ആ അഭി
 പ്രായത്തെ രാമമാതാക്കളും അനുമാദിച്ചു. അപ്പോൾ അ
 തിനെ അനുസരിച്ച ഭഗവാൻ വസിഷ്ഠൻ 'എന്നാൽ നോം
 വാല് മീകി തപോവനത്തിൽ ചെന്നു അവിടെ വസിക്കുക'
 എന്നരുളിച്ചെയ്തു.

വാസന്തി—പിന്നെ ആ രാജാവിപ്പോൾ എന്തുചെയ്യുന്നു?

ആര്യേയി—ആ രാജാവു അശ്വമേധയാഗം ആരംഭിച്ചിരി
 കുന്നു.

വാസന്തി—ഹീ! വിവാഹവും ചെയ്തുവോ?

ആര്യേയി—ശിവ! ശിവ! കഷ്ടം കഷ്ടം!

വാസന്തി—എന്നാൽ യാഗത്തിൽ സഹധർമ്മചാരിണിയാ
 രാണ്?

ആര്യേയി—സ്വപ്നംകൊണ്ടു നിമ്മിച്ചിട്ടുള്ള സീതാപ്രതിമ.

വാസന്തി—അയ്യോ അത്യാശ്ചര്യം!

* ഉത്തമപുരുഷന്മാരുടെ

ചിത്തംവളത്തിലുംതുലോങ്കാനം

നൽത്താരിലുംമുദ്രതരം

സത്യസ്ഥിതിപാക്കിലാക്കിവാം

(൭)

ആര്യേയി—വാരദേവനാൽ സംസ്കരിക്കപ്പെട്ട യജ്ഞാശ്വത്തെ
 വിളിക്കുന്നു. അതിനെ രജ്ജിപ്പാൻ വേണ്ടുന്ന ആളുക

ജേയും ശാസ്ത്രപ്രകാരം നിയമിച്ചിട്ടുണ്ട്. അവകൾല്ലാം നാഥനായിട്ട് ദിവ്യാസുസമ്പ്രദായം ലഭിച്ചിട്ടുള്ള ലക്ഷ്മണപുത്രനായ ചന്ദ്രകേതുവിനേയും ചതുരംഗബലത്തോടുകൂടി അയച്ചിരിക്കുന്നു:

വാസന്തി—(സ്നേഹകൈതുകാശ്രുക്കളോടുകൂടി) കമാലക്ഷ്മണനും പുത്രനുണ്ടോ ആവു അമ്മെ ഞാൻ ജീവിച്ചു.

ആര്യേയി—ആയിടയിൽ ഒരു ബ്രാഹ്മണൻ തന്റെ മരിച്ച പുത്രനെ രാജദാരത്തിൽ കൊണ്ടുവന്നു കിടത്തി മാറത്തടിച്ചു കൊണ്ടു അന്ത്യായം അന്ത്യായമെന്നു ലോഷിച്ചു. അനന്തരം രാജാവിന്റെ ദൃഷ്ടിപ്പത്തികൊണ്ടല്ലാതെ പ്രജകൾക്കു അകാലമൃത്യു സംഭവിക്കുന്നതല്ലെന്നു കരുണാനിധിയായ രാമഭദ്രൻ തന്റെ ദോഷത്തെ ആലോചിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ പെട്ടാൻ ഒരു അശരീരിണിയായ വാക്കുത്തവിച്ചു.

* ധരണിതലമതികൽഭ്രവ!ശംബുകനെനും—
ഉള്ളാതപ്പുഷ്പലകനിപ്പോൾവൻതപംചെയ്തിടുന്നു
തപരിതമവനെവെട്ടിക്കൊന്നുനീതന്നെധാത്രി
സുരനനയനെജീവിപ്പിക്കുമേരാമചന്ദ്ര! (൧)

എന്നിങ്ങിനെ കേട്ട ഉടനെ വപുഗത്തെ എടുത്തുകൊണ്ട് ചുറ്റുകവിമാനത്തിൽ കേറി ആ ജഗല്പതി ശുഭതാപസനെ അന്വേഷിച്ചാനായി എല്ലാ ദിക്കുകളിലും വിദിക്കുകളിലും സഞ്ചരിച്ചു തുടങ്ങിയിരിക്കുന്നു.

വാസന്തി—ശംബുകനെനും പേരായ ആ ശുഭതാപസൻ ധൂമപാനംചെയ്തുകൊണ്ട് റം ജനസ്ഥാനത്തിൽ തന്നെയാണല്ലോ തവസ്സു ചെയ്യുന്നത്. എന്നാൽ രാമഭദ്രൻ ഇന്നിയാരികൾ കൂടി റം വനത്തെ അലങ്കരിക്കും.

ആര്യേയി—ഭദ്രേ! ഞാനിപ്പോൾ പോകുന്നു.

വാസന്തി—ആയ്യേ ആര്യേയ! അങ്ങിനെയാകട്ടെ നേരം ഉച്ചയായിത്തുടങ്ങി.

* ചുടേറിട്ടൊട്ടുണ്ടെട്ടാലർനിരയെമദി—
ചൂനഗണ്യങ്ങൾതേച്ചി—
പാടുമ്പൊഴാശുഗാദാവരിയിലിഹപൊഴി—
കുന്ന്തീരദൃമങ്ങൾ

കൂടേറിപ്രാവുപുകോഴികൾകരയുമിവ-
ററിന്റെതോലിൽ ചുരിക്കും
കീടത്തെച്ചെന്നുകൊത്തുനിതനിഴലിലിരു-
ന്നുഴിമാന്തുംവഗങ്ങൾ.

(൯)

(രണ്ടുപേരും പോയി)

വിഷ്ണുഭട്ടം.

(അനന്തരം ടയയോടുകൂടി ചെല്ലത്തെ ഉയർത്തി
പ്പിടിച്ചുകൊണ്ടു രാമൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.)

രാമൻ—* രേരേദിക്കിണഹസ്ത! വിപ്രതനയൻ
ജീവിക്കുവാൻവേണ്ടിനീ

പോരുംചെല്ലമയക്കുത്തുഭൂമിനിൽ
നേരേമടിക്കേണ്ടേടോ!

പാരംഗഭൂരാജയാംക്കിതിജയെ
കൈവിട്ടുകെങ്കേമനാ

മീരാമന്റെയൊരംഗമാകിയനിന

ക്കെങ്ങുവന്നുകൂപാ

(൧൦)

(പ്രയാസപ്പെട്ടു വെട്ടിട്ടു) രാമന്റെ സ്ഥിതിക്കു തക്കതായ
കൃത്യത്തെച്ചെയ്തു. ആ ബ്രാഹ്മണശിശു ജീവിക്കുമോ എന്നോ?
ദിവ്യപുരുഷൻ—(പ്രവേശിച്ചു) ദേവൻ ജയിക്കുന്നു ജയിക്കുന്നു.

* ക്ഷിപ്രംകാലനിൽനിന്നുപോലുമയം

നൽകുംഭവാൻശിഷ്യചെ-

യ്ക്കപ്പോളുശ്ശിശുവിന്നുജീവനമെനി-

ക്കണ്ടായിദിവ്യതപവും

തപൽപാദങ്ങൾനമിച്ചിട്ടുസംശിരസാ-

ശംബുതനായുള്ളതാൻ

ചൊൽപ്പൊങ്ങുസുജനങ്ങളാൽമരണമു-

ണ്ടായാലതുംക്ഷേമമാം

(൧൧)

രാമൻ—ണ്ടുകൊണ്ടും ഞാൻ സന്തോഷിക്കുന്നു. എന്നാലങ്ങു അ-
ത്സൂത്രമായി ചെയ്ത തപസ്സിന്റെഫലത്തെ അനുഭവിച്ചാലും.

* ചിരാത്സമ്പാദിക്കുന്നതാകയാൽ ചുണ്ണാമ്പലമാൽ സ്ഥിരാറ്റാദിത്തോടുകൂടിയ നൂതകളോടും പരമാനന്ദത്തോടും വിലസുമതിതേജോമയമതാം വിരാട്ടിൻലോകേചെന്നനഖധിദിനവായ് സുഖമേ (൧൨)

അതുകൊണ്ടല്ലേ സിദ്ധശ്ലോകമായ ഈ ജനസ്ഥാനത്തിൽ
എന്നെപ്പോലെയുള്ള ഭീരുജനങ്ങൾക്കു കൂടി നിർദ്ദയമായിട്ടു സ
ഞ്ചരിക്കുമാറായത്.

രാമൻ— ഇവിടം കേവലം ദണ്ഡകാരണ്യമല്ല ജനസ്ഥാനവു
മാണ്.

ശംഭുനാഥൻ—അതെ, സകല പ്രാണികൾക്കും ഭയത്താൽ രോമാ
ഞ്ചത്തെ ജനിപ്പിക്കുന്നവയും മദിച്ചിരിക്കുന്ന ദുഷ്ടമൃഗസമൂഹ
ങ്ങളാൽ സങ്കലങ്ങളായ പർവ്വതഗുഹകളുള്ളവയും ജനസ്ഥാ
നത്തോടു ചേർന്നിരിക്കുന്നവയുമായ ഈ ദീപ്തപ്രദേശങ്ങൾ
തെക്കേ ദിക്കിനെ വ്യാപിച്ചിരിക്കുന്നു. എങ്ങിനെയെന്നാൽ,

* കേൾക്കുന്നുണ്ടുഗുരുത്വമുപനിയവിടെയന-

ങ്ങാതെനിശ്ശബ്ദമായി-

ദിക്കെല്ലാംസുപ്തസുപ്തശ്ചിതവിഷമണ-

ത്തഗ്നികത്തന്നതത്ര

ഇക്കണ്ടിൽതെല്ലുമില്ലേജലലവമിവിടെ-

ദ്രാഹമോടോന്തശേഷം

നക്കുന്നുണ്ടിപ്പൊഴുവന്ധാമ്പിനുടെതന്ധിയ-

ത്രതരവിമുളളവെളളം.

(൧൬)

രാമൻ— * മുന്നിൽ കാണുന്നുണ്ടുജനസ്ഥാനമിതിങ്കൽ

തന്നേമുനംപാണചരൻതന്റെഗുഹത്തിൽ

അന്നുണ്ടായിട്ടുള്ളവിശേഷങ്ങളുശേഷം

തോന്നീടുന്നുണ്ടിന്നുനടക്കുന്നവിധത്തിൽ. (൧൭)

(എല്ലാടത്തും നോക്കിട്ട്) സർവ്വവിധത്തിലും വൈദേഹി രാ
മനിൽ പ്രിയമുള്ളവളായ്ത്തന്നെ ഇരുന്നു. ഇതുകൾ എത്ര
മഹാപ്രഭാവമുണ്ടുണ്ടുമാണ്, ഇതിൽപരം ഭയങ്കരമായിട്ടെ
ന്താണുള്ളത്. (കണ്ണീരോടുകൂടി)

* എന്നുംസുഖേനമദഗന്ധമണഞ്ഞുകാട്ടി-

ലെന്നാജ്ഞപുത്രനൊരുമിച്ചവസിപ്പിടാഞ്ഞാൻ

എന്നോതിയന്നിഹരമിച്ചസുഖേനസീത

യെന്നിൽപ്രിയപ്രണയമവിധമായിരുന്നു.

(൧൮)

* കരുവനാടനൊരാളിൽസ്നേഹമായാലവനു-

ജ്ഞാതനിരുപമസൗഖ്യദ്രവ്യമായാകുതന്നെ

അരികിൽമരുവിയൊന്നുചെഴ്ത്തില്ലെങ്കിലുന്താൻ

മരുമുമൊരുസുഖത്താൽത്തന്നെദുഃഖത്തെനീക്കും. (൧൯)

ശംബുക്കൻ—എന്നാൽ അതിദുസ്സഹങ്ങളായ ഇതുകളെ നോക്കിയതു മതി. മദിച്ചുകൊണ്ടു കൂടുന്ന മയൂരങ്ങളുടെ കണ്ണങ്ങൾ കൊണ്ടു മനോഹരകാന്തിയുള്ള പറ്റുതങ്ങളാൽ വ്യാപിക്കപ്പെട്ടു ഇടത്തു നിൽക്കുന്ന നീലനിറമുള്ള മനോഹരവൃക്ഷസമൃദ്ധങ്ങളാലലങ്കരിക്കപ്പെട്ടു സംഭ്രമിക്കാതെത്തന്നെ സഞ്ചരിക്കുന്ന പലവിധമൃഗങ്ങളാൽ ശോഭിക്കപ്പെട്ടു പ്രശാന്തമായും ഗംഭീരമായും ഇരിക്കുന്ന ഈ മദ്യമാരണ്യത്തെ മറ്റൊരാളാവൻ ദർശിച്ചാലും.

* വാനീരത്തിൽമദിച്ചുപക്ഷികളിൽ-

കുബ്ജോരുകൊഴിഞ്ഞുള്ളനൽ

സുനംകൊണ്ടുസുഗന്ധമാഹർത്തിതണ്ട-

പ്പുള്ളുക്കുവെള്ളത്തെൊട്ടും

താനേകാസ്തരപഴുത്തുവീലനിറമാം

ജംബുവനേമുട്ടിവൻ

ഭുവനത്തോടൊഴുകുന്നുചോലകളിതാ-

നാനാവഴികീവനേ.

(൨൦)

അത്രയുമല്ല.

* പൊതുനൂപൊത്തിൽവാഴുകരടികൾമദമാ-

നേറാമാസ്പ്രാംബുലേശം

ചിത്രംവണ്ണമഴക്കുംഭുവനിയത്രനിനദം

കൊണ്ടുദീഗ്ലിച്ചുമേന്മേൽ

ഈനതക്കൊമ്പാനപൊട്ടിച്ചിഹവിതരിയതിൻ

പാലൊലിച്ചുതടവിക്കും

ഗന്ധംവ്യാപിച്ചിട്ടനുണ്ടതിസുരഭിയതായ്

ശീതമായ്തൃക്കുമായും.

(൨൧)

* ദേവീനാഗ്ഗന്ധമൃക്കോടരസിമദജലം

ചേർന്നു പൂർണ്ണങ്ങളാട്ടും

പാനനൊരുള്ളിൽവാഴുമുദവവനനിള-

ക്കുന്നകണ്മണിമുളയാട്ടും

അന്തമോദാൽകളില്ലാക്കിടിവകുതി ചവ-
 ചുള്ളമുത്തങ്ങനീരിൻ
 ശഡത്തോടംവിളങ്ങുചനമിത്രകതൃഷം
 നൽകയില്ലാക്കുടന്നെ

(൨൨)

രാമൻ - (അപ്പുറത്തു നോക്കിക്കൊണ്ടു) ചണ്ഡലോകത്തിൽ നിന്നു വന്നിരിക്കുന്ന വിമാനത്തിൽ കേറിയെന്നാലും അങ്ങക്കു മാറ്റത്തിൽ ക്ഷേമം വേിക്കട്ടെ.

ശംഭുനൻ - എന്നാൽ ഞാനില്ലാതെ പുരാണ ബ്രാഹ്മണാദികൾ അഗന്യമാർഷിയെ ചെന്നു വന്നിട്ടു ശാശ്വതമായ ചണ്ഡലോകത്തിന്നു ചെല്ലുന്നു. (എന്നു പോയി)

രാ - * കണ്ടിട്ടെന്നൊരു കാടിയൊക്കിലതുതാൻ സന്ദേശം മില്ലേതുമേ പണ്ടിക്കാടതിലല്ലെത്തങ്ങൾ വളരെ സംസാരസൗഖ്യങ്ങളെ കൊണ്ടാട്ടുന്ന ഗാഢസ്വരമായ മധികം മർമ്മത്തിലാസിക്കിയും കൊണ്ടാർണ്യകരായ മേകുസമയം മോദിച്ചു വാങ്ങു ചിരം

അത്രയുമല്ല.

* എങ്ങുകേ കിരകൾ കൂകുമീ മലകളും മാൻ കൂട്ടമോരം മടി-
 ചുങ്ങിങ്ങോടി നടക്കുമീ വനവുമനീക്കിച്ചു തത്രേന്ദ്രധം
 എങ്ങു വെച്ചു വളളി നിലനി ചുളളുത്തളം ഭംഗിയിൽ
 തിങ്ങിട്ടുള്ള നദീതടങ്ങളിവയുമുൻ കണ്ടതാനിണ്ണയം (൨൪)

* വാമദിനീരപോലെ യിതാളുമെപ്പ്രസുപണമെന്നു പേരായ ഗിരികാണാനുഗോദാവരിയെ നസരിത്തതിന്നടുത്തല്ലോ മന്ദ

* പക്ഷിശ്രേഷ്ഠൻ ജടായുസ്സിതിനുടെ വലുതാ-
 യുള്ള ശൃംഗത്തിൽ പാണാ

നിരോജാണീ പ്രവൃദ്ധട്ടിൽ സുഖമൊടുമുടങ്കേ
 ഞങ്ങളും വാണമുന്നം

പുഷ്പത്തിൻ കൊമ്പുഗോദാവരിയുടെ സലിലേ
 മുട്ടിയും ശ്യാമമായും

പക്ഷികളുടെ ശബ്ദം ചിലവിടെയിടമുഴ

ങ്ങുന്ന കാടെത്രമൂറും

(൨൩)

രാ ഇവിടെയാണല്ലോ ആ പഞ്ചപടി. അതിലല്ലെ വളരെക്കാലം വസിച്ചതുകൊണ്ടു വലുതായിട്ടുള്ളതായ സപ്താക്ഷരവിഹാരങ്ങളിൽ സാക്ഷികളായ പ്രദേശങ്ങളുള്ളതും, പ്രിയരുടെ

പ്രിയസഖിയായ വാസന്തിയെന്ന വനഭേദത വസിക്കുന്നതും,
 ഹാ! ഇതെന്തൊരാപത്താണ് രാമനു വന്നുചേർന്നത്. —

* കാലത്തെപ്പുകഴിഞ്ഞുവിസൃപടയം

തീവ്രാവിഷംപോലെയും

കോലത്തിൽദൂതമാംശ്വാട്ടുന്നനെതര.

ചുറ്റുംശരംപോലെയും

* മേലേമുൻതൊലിട്ടുടമമ്മണിപ്പന.

പൊട്ടംവ്രണപോലെയും

മറലിപ്പോൾപുതുതായിയേറെവെച്ചതാ-

യേകുന്നുതാപത്തിനെ.

(൨൭)

എന്നാലും പൂർണ്ണസ്വരൂപമായ ഈ പ്രദേശത്തെ കാണുക
 തന്നെ. (നോക്കിട്ട്) അഹോ! ഭൂസ്ഥിതികൾ ഭേദപ്പെട്ടുകാണുന്നു.

എങ്ങിനെ എന്നാൽ,

* മനഃപൂർണ്ണനിറഞ്ഞുള്ളവിടെയത്രാ-

ത്തരംകുറഞ്ഞുള്ളഭാഗേ

നിന്നീടനന്തനിറഞ്ഞുപുഴകൾപുളിനമാ-

യ്ക്കണെഴുക്കുള്ളദിക്കിൽ

അന്നെന്നോപണ്ടുക്കണ്ടുള്ളാവനമിത്രതോ-

ന്നനുഭവേദായെന്നാ-

യെന്നാലിപ്പുളതത്തിൻസ്ഥിതികളുതിയതാ-

നെന്നാപ്പിച്ചിടുന്നു.

(൨൮)

കയ്യോ! ഞാൻ ഇവിടെവെച്ചുതന്നെ തിരിച്ചുപൊയ്ക്കുയാമെന്നു
 വിചാരിക്കുന്നു എങ്കിലും പഞ്ചവടീസ്സഹം എന്ന ബലാൽകാ
 രേണ ആകർഷിക്കുന്നപോലെ തോന്നുന്നു.

(വൃതനത്തോടുകൂടി) ഈ പഞ്ചവടിയിലല്ലെ,

* വാണസീതയുമായ് സുഖേന ബഹുനാൾ

ഞാൻ, ഞങ്ങൾപിമ്പാലയേ

വാണപ്പോഴുമിതികലേകുമാകൂ-

ലല്ലെകഴിപ്പുദിനം

പ്രാണപ്രേയസി യെക്കുളഞ്ഞമതനി-

ചിപ്പാപി ചെന്നീവനം

കാണെന്നങ്ങിനമാനിയാതെയിതിനെ-

പ്പോകുന്നതിനെങ്ങിനെ.

(൨൯)

ശംബുക്കൻ—(പ്രവേശിച്ചു) ദേവൻ ജയിക്കുന്നു. ദേവ! നിന്തിരു
വടി ഇവിടെ എഴുന്നള്ളിട്ടുണ്ടെന്നു ഞാനറിയിച്ചപ്പോൾ ഭ
ഗവാൻ അഗസ്ത്യമഹാഷി ഇങ്ങിനെ ഭവാനോടറിയിപ്പാൻ വ
രഞ്ഞയച്ചിരിക്കുന്നു. 'വിമാനത്തിൽനിന്നിറങ്ങുമ്പോൾ ചെ
യ്ക്കേണ്ടതായ മംഗളകർമ്മത്തിന്നു തയ്യാറായിട്ടു വാത്സല്യ
ത്തോടുകൂടി ലോപാമുദ്രയും മഹാഷികളായ മരുന്നളവരും അ
ങ്ങയുടെ വരവിനെ കാത്തുനില്ക്കുന്നു. അതുകൊണ്ട് ഇവിടെ
വന്നു ഞങ്ങളെ സന്തോഷിപ്പിച്ചാലും, അനന്തരം അതിവേ
ഗമുള്ള വിമാനത്തിൽ കൂടി സ്വദേശത്തിൽ ചെന്ന് അശ്വ
മേധത്തിന്നു തയ്യാറായിരിക്കുകയും ചെയ്യാമല്ലോ.'

രാമൻ—ഭഗവാൻ കല്പിക്കുന്നതുപോലെ ചെയ്യാം.

ശംബുക്കൻ—എന്നാൽ മഹാരാജാവു വിമാനത്തെ ഇതിലെ
തിരിക്കാം.

രാമൻ—ഭഗവതി പഞ്ചവടി! ഗുരുജനാമന്തയെ അനുഷ്ഠിപ്പാൻ
വേണ്ടി രാമൻ ചെയ്യുന്ന ഈ അതീകൃമത്തെ ക്ഷണനേരം
ക്ഷമിക്കണം.

ശംബുക്കൻ—ദേവ! ദശിച്ചാലും, ദശിച്ചാലും.

* ഇക്രൗഞ്ചാവതപച്ഛതക്ഷുടിലിൽവാഴ-

നോതലുകുടുംഭം

പുൽക്കാരഭൂപനികേട്ടകീചകമതിൽ

കോകുടുംഭകുടുംഭം

വാഴുന്നമയിലങ്ങുമിങ്ങുമിവിടെ-

കൂടുന്നകേകാരവം

കേരക്കുടുംഭാവുകുടുംഭീണ്ണചരണതത-

സ്തംഭപരമേശ്വരേ.

(൩൦)

അത്രയുമല്ല,

* ഇക്കാർമേഘങ്ങൾ തങ്ങിക്കൊടുമുടികളിൽ-

ണ്ടിട്ടിതാതെല്ലതെക്കായ്
നില്ക്കുന്നവീണഗോദാവരിദരിയിൽമുഴ-

ങ്ങീടുമപ്പുതുതങ്ങൾ

ഊക്കോടുംതമ്മിൽമുട്ടിത്തരിനിരചിതറി-

കൊണ്ടുകുണ്ടുള്ളതാമി-

ട്ടിക്കിത്പണ്യങ്ങളാമപ്പഴകളുമതിപോ-

ഷേണചേർന്നുപോരും.

(൩൧)

(എല്ലാവരും പോയി)

പഞ്ചവടിപ്രവേശമെന്ന രണ്ടാമങ്കം സമാപ്തം.

—o—o—o—

മു ന്ന ാ മ ക്ക ൾ.

അനന്തരം തമസ, മുരള എന്നു രണ്ടു നദികൾ
പ്രവേശിക്കുന്നു.

തമസാ—സാവി മുരളേ! നീയെന്താണ് സംഭവമിച്ചവളെന്നുപോ
ലെയിരിക്കുന്നു.

മുരളാ—ഭഗവതി തമസേ! ഭഗവാൻ അഗസ്ത്യന്റെ ധർമ്മ
രനിയായ ലോപാമുദ്ര നദീശ്രേഷ്ഠനായ ഗോദാവരിയോടു പ
രവാനായിട്ട് എന്നെ അയച്ചിരിക്കുന്നു. എങ്ങിനെയെന്നാൽ,
'ഭഗവതി, ഗോദാവരി! ഭവതിക്കറിയാമല്ലോ, പത്നിയെ
തൃജിച്ചമുതൽക്കു രാമഭദ്രനു,

* ഉരുഗാംഭീയംകൊണ്ടുൾ

പുറമേകാട്ടാതകത്തൊതുക്കുകയാൽ

തെപ്പടപാകംപോലെ

പ്പരിതാപംഘടിനിറഞ്ഞിരിക്കുന്നു.

(൧)

'ഇഷ്ടജനത്തിന്ന്' ആവിധമെല്ലാം സംഭവിച്ച കഷ്ടാനിമിത്ത
മുണ്ടായതും ഇടവിടാതെ മേൽക്കുമേൽ വളിച്ചുവരുന്നതുമായ

യ ദീഗ്ദ്ധവ്യസനത്താൽ ഇപ്പോളോരും ക്ഷീണിച്ചിരിക്കുന്നു രാമഭദ്രൻ, അവനെ കണ്ടിട്ട് എന്റെ മനസ്സുവല്ലാതെ നടുങ്ങിപ്പോയി. ഇപ്പോൾ രാമഭദ്രൻ ഇവിടെ നിന്നു മടങ്ങിപ്പോകുന്ന വഴിക്കു പഞ്ചപടിവനത്തിൽ പ്രിയതമയുമായുള്ള സഹവാസത്തിന്റെയും സ്വപ്നവിരാരങ്ങളുടേയും സാക്ഷികളായ പ്രദേശങ്ങളെ ചെന്നു കാണാം നിശ്ചയം തന്നെ, അവയെ കാണുമ്പോൾ പ്രകൃത്യാധീനനാണെന്നിലും രാമഭദ്രൻ ഈ വിധമുള്ള അവസ്ഥയിൽ ഒന്നിവാദമായി പ്രസരിക്കുന്ന ശോകത്തിന്റെ സംബോധനയെത്താൽ അടിക്കടി മോഹാലസ്യത്തിന്നു കാരണങ്ങൾ സംഭവിച്ചേക്കാം. അതു കൊണ്ടു ഭവതി അതിൽ നല്ല കാലമേയോടുകൂടിയിരിക്കുന്നു.

* പാലംനീരകണങ്ങൾചേർന്നവളരെ.

ശ്ലീ തങ്ങളായ്ത്താമര-

ത്താരിനല്ലിയിലുള്ളനാണമണി

ഞതുളോരുവായുക്കളെ

സൈപരംനീ തിരകൊണ്ടിളക്കിമുറ്റുവായ്

രാമന്നമോഹംവരും

നേരത്തൊക്കെയുമുജീവനുസുഖം

നൽകേണമെന്നിങ്ങിനെ.

(൨)

തമസാ—ഇതു സ്നേഹത്തിന്റെ അവസ്ഥയല്ല ചിതമായ ദാക്ഷിണ്യംതന്നെ. എന്നാൽ രാമഭദ്രനെ ആശ്വസിപ്പിക്കുവാനുള്ള ഉപായം പ്രധാനമായിട്ടുള്ളതുതന്നെ ഇത്. സമീപത്തിലുണ്ട്.

മുരളാ—അതെങ്ങിനെ?

തമസാ—കേട്ടാലും, പണ്ടു ലക്ഷ്മണൻ സീതാദേവിയെ പരിത്യജിച്ചിട്ടു വാല്മീകി തപോവനസമീപത്തിൽനിന്നു പോയപ്പോൾ അവൾ പ്രസവവേദന ആരംഭിച്ചിട്ടുള്ളതന്റെ ദേഹത്തെ മഹത്തായ ദുഃഖാവേശം ഹേതുവായിട്ടു ഗംഗാപ്രവാഹത്തിൽ നിക്ഷേപിച്ചു. അപ്പോൾതന്നെ അവിടെവെച്ചു രണ്ടു കുട്ടികളെ പ്രസവിക്കയും ചെയ്തു. ഉടനെ ഭൂമിദേവിയും ഗംഗാഭഗവതിയും വന്നാദമിച്ചു സീതാദേവിയെ സന്ദ

തലത്തിലേക്കു കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവോയി. അന്നന്തരം മൂലക്കടി മാ
റിയതിന്റെ ശേഷം ആ കുട്ടികളെ വാല്മീകിമഹർഷിയുടെ
അടുക്കൽ ഗംഗാഭഗവതി താൻതന്നെ കൊണ്ടുവന്നേപ്പിച്ചു
കൊടുത്തു.

മുരളാ—(വിസ്മയത്തോടുകൂടി)

* ഇത്തരമുള്ള ജനത്തി-

ന്നെത്തന്നെ വിപത്തു മറ്റു തന്നെ

കത്തു തുണപ്പാനതിൽവ-

ന്നെത്തന്നെ ബേവമുള്ള മാന്യനും.

(൩)

തമസാ—ഇപ്പോൾ ഈ ശബ്ദകൃഷ്ണാന്തരം മേതുവായിട്ടു രാ
മഭദ്രൻ ജനസ്ഥാനത്തിലേക്കു വരുമെന്നു സരയുവിന്റെ മുഖ
ത്തിൽനിന്നു കേട്ടിട്ട ഭഗവതിയായ ഭാഗീരഥി, ഭഗവതിയാ
യ ലോപാമുദ്ര സ്നേഹംനിമിത്തം എങ്ങിനെ ശങ്കിച്ചുവോ അ
ങ്ങിനെ ശങ്കിച്ചു, സീതാദേവിയോടുകൂടി എന്തൊരു ഗ്രഹ
കൃത്യപ്രാജ്ഞ ഗോദാവരിയെ കാണാൻ വന്നിരിക്കുന്നു.

മുരളാ—രാജധാനിയിലിരിയ്ക്കുമ്പോൾ പ്രജകൾക്കുല്പേദം വരു
ത്തുന്നതായ പല കാര്യങ്ങളിലും പ്രവേശിക്കുന്നതാകകൊണ്ടു
രാമഭദ്രന്റെ ചിത്തവിഷേപങ്ങൾക്കുതികണ്ടായേക്കാം, ഇ
പ്പോൾ വേറെ ഒരു കാര്യത്തിലും പ്രവേശിക്കാതെ വ്യസനം
മാത്രം സഹായമായി തീർന്നിട്ടുള്ള അദ്ദേഹത്തിന്നു പഞ്ചവ
ടീപ്രവേശം വലുതായ അനൗചിതമായിത്തീരുമെന്നുള്ള ഗംഗാ
ഭഗവതിയുടെ ആലോചന വളരെ നന്നായിരിക്കുന്നു. എ
ന്നാലിപ്പോൾ സീതാദേവി രാമഭദ്രനെ എങ്ങിനെ ആശ്വ
സിപ്പിക്കും.

തമസാ—ഭഗവതിയായ ഗംഗാ പാത്രകയ്യുണ്ടായി. 'ദേവയജ്ഞ
സംഭവേ ജാനകീ! ആയുഷ്യാന്മാരായ കശലവന്മാരുടെ പന്ത്ര
ണ്ടാംവയസ്സു തികയുന്ന ഇന്ന് ആ സംശ്യായ അറിയിക്കു
ന്നതായ മംഗളഗ്രന്ഥി കസ്ഥനാ? ചെയ്യേണ്ടതാണല്ലോ.
അതുകൊണ്ടു നിന്റെ ശപഥരക്ഷത്തിൽ ഇതുവരെ ജനി
ച്ചിട്ടുള്ള രാജാക്കന്മാരുടെ ആദിഗുരുവായും പാപാപഹരനായും
ഇരിക്കുന്ന ഭഗവാൻ ആദിത്യനെ നീ സ്വഹസ്തത്താലാ
ണ്ടുതന്നെ പുഷ്പങ്ങളുറ്റതു പൂജിക്കണം, ഭൂമിയിൽ സഞ്ചരി
ക്കുന്ന നിന്നെ എന്റെ പ്രഭാവത്താൽ വനദേവതകൾപോ

ലും കാണാൻ കഴികയില്ല, പിന്നെ മനുഷ്യരുടെ കഥ വാ
 വാനുണ്ടോ? എന്നു, പിന്നെ എന്നോടും ഭഗവതി കല്പിച്ചു:
 'തമസേ! വധുവായും വത്സയായുമുള്ള ജാനകിക്കു നിന്റെ
 മേൽ വളരെ സ്നേഹമാണല്ലോ. അതുകൊണ്ടു നീതന്നെ അ
 വർക്കു സഹായമായിട്ടു കൂടെ പോകണം' എന്ന് ആ കല്പ
 ന അനുഷ്ഠിച്ചാനായിട്ട് ഞാനിപ്പോൾ പോകുന്നു.

മുരളാ — ഞാനും ഈ പൂത്താനത്തെ ഭഗവതിയായ ചോലാമുദ്ര
 യോടു ചെന്നറിയിക്കട്ടെ. രാമഭട്ടാരം വന്നുതുടങ്ങിയെന്നു
 തോന്നുന്നു.

തമസാ — ഇതാ ജാനകി ശർഭാവധീഹൃദത്തിൽ നിന്നു പുറ
 പ്പെട്ട്

* പാരംവിളുത്ത ബലമാംകവിധികൊണ്ടുമാത്ര
 ചേരുമുഖേചിതീവീണക ചങ്ങളോടും
 പോരുന്നുകാട്ടിലുടൽപൂണ്ടുചിയോഗമാലാ
 സ്മിതപിയാംവൃന്ദനമോഹവചനതോന്നം. (൯)

മുരളാ — ഇവളെല്ല ആ ജാനകി?

* ബന്ധമാറനവപല്ലവത്തിനുസമന്ത-

ജന്മവിളർഭമി-

ബ്രഹ്മരാംഗി മുണ്ടമേനിശ്വൽക്കസമ

ശോഷിയാതവിരഹാഗ്നിയിൽ

ഹന്തഹന്ത ബഹു കാലമായുരുകിടുന്നുനെക-

തയുടെയുള്ളിലായ്

ചന്തമോടുവിചസ്യഭജ്ജ്കാരിനതാവമേ

റുതളരുംവിധം. (൧൦)

(ചൂരിനടന്ന രണ്ടുപേരും പോയി)

—o—o—o—

വിഷ്ണുഭം കഴിഞ്ഞു.

—o—o—o—

(അണിയിയിൽ) അരോ പ്രമാദം, പ്രമാദം.

(അന്നന്തരം വൃന്ദനത്തോടും ഉൽക്കണ്ഠയോടുംകൂടി കേൾക്കുന്ന
 നാട്ടുതലിൽ പൂവുറത്തുകൊണ്ടു സീത പ്രവേശിക്കുന്നു.)

സീതാ—അഹോ! എന്റെ പ്രിയസ്വഖിയായ വാസന്തിയുടെ വാക്കുവന്നു തോന്നുന്നു.

(പിന്നെയും അണിയാറിൽ)

* മുന്പേതാനക്ഷിടാവേശപകരകവിതമാം

നല്ലകീപല്ലവത്തെ

ഇവിടെയൊട്ടിയെത്തുന്നവരനിമിത്തം

നേകിനന്നാശ്ശുജ്ഞി

സീതാ—അവന്നെന്താണ്?

(പിന്നെയും അണിയാറിൽ)

അംഭുസിൽക്കുന്തടയാടുംകതുകമാടകളിൽ

കുന്തനേരമെത്താൽ

വമ്പർകുടീര നമ്പ്യർദൃതമവനെയെതു-

കുന്തവന്നത്തിമുനിൽ

(ന)

സീതാ—(സംഭ്രമത്തോടുകൂടി അഞ്ചാടിനടന്നിട്ടു) ആയുപത്ര! രക്ഷിക്കണ, എന്റെ ആ മകനെ രക്ഷിക്കണ. (മോർമ്മ നടിച്ച് പ്രസന്നത്തോടുകൂടി) ഹാ കഷ്ടം! കഷ്ടം! വളരെക്കാലം വരിചയിട്ടുള്ള ആ അശ്വരത്നത്തെ വഞ്ചവടിശ്ശേണത്താൽ പിന്നെയും ഭാഗ്യചീനനായ എന്റെ നാവിൽനിന്നു പുറപ്പെടുവോകുന്നു. ഹാ ആയുപത്ര!

(മോഹിക്കുന്നു)

തമസാ—(പ്രവേശിച്ച്) വസേ! ആശ്വസി, ആശ്വസിക്ക. (അണിയാറിൽ) വിമാനരാജാവേ! ഇവിടെത്തന്നെ നില്ക്ക.

സീതാ—(ആശ്വസിച്ചു ഭയത്തോടും ഉല്ലാസത്തോടുംകൂടി) ജലസംപന്നമായ മേഘത്തിന്റെ ഗർജ്ജിതംപോലെ ഗംഭീരമായും മാംസഭരമായും ഇരിക്കുന്ന െഗംഭ്യം എവിടെനിന്നാണ് കേൾക്കുന്നത്? ഇതു എന്റെ കണ്ണരസ്യങ്ങളിൽ പ്രവേശിച്ചു, ഭാഗ്യചീനനാണെങ്കിലും ഏതെന്നുവേഗത്തിലാശ്വസിപ്പിക്കുന്നു.

തമസാ—(ദണ്ഡമെടുത്തു കണ്ടുളോടുകൂടി) അയി വസേ!

* എങ്ങോനിന്നു സ്മരമാ

വിങ്ങിനെകേൾക്കുന്നനിസ്വപ്നത്താൽ

തിങ്ങിനകൊതിപ്പുണ്ടിളകിയ

തെങ്ങിനെയിടിയാൽമയൂരിയതുപോലെ

(ഒ)

സീതാ—ഭഗവതി എന്നാണ് അസ്സടമെന്നു പറയുന്നതു, ആയു പുത്രനാണിങ്ങിനെ പറഞ്ഞതെന്നു സ്വരസംയോഗം കൊണ്ടു നല്ലവണ്ണം ഞാനറിയുന്നുണ്ട്.

തമസാ—തവസ്സുചെയ്യുന്ന ശബ്ദത്തെ ശിക്ഷിപ്പാനായിട്ട് ഇഷ്ടപാകചംശജാതനായ ആ രാജാവ് ജനസ്ഥാനത്തിലെത്തിട്ടുണ്ടെന്നു കേൾക്കുന്നു.

സീതാ—ഭാഗ്യത്താൽ ആ രാജാവ് രാജധർമ്മാനുഷ്ഠാനത്തിൽ നൃപനത വരുത്തുന്നില്ലല്ലോ.

(അണിയിരയിൽ)

* മരക്കുട്ടമാനെന്നിവസവികളായ്ഞീർന്നുവചനം-
യിരുന്നെന്നതിങ്കൽപ്രിയതമയുമായുണ്ടുനാശനാശം
പരന്നെങ്ങുംഗോദാവരിയരികിലുളളൊരുഗിരിതൻ
ധരംമേന്മേൽവീഴുംമുമ്പിലസുതന്താഴ്വരയിതാ (ച)

സീതാ—(നോക്കിട്ട്) ഹാ! ഹാ! ഇദ്ദേഹം പ്രഭാതകാലത്തിലുള്ള ചന്ദ്രമണ്ഡലംപോലെ വിളരിയും ക്ഷീണിച്ചും ഭ്രംശലമായുതിരിക്കുന്ന ആകൃതിയോടുകൂടിയിരിക്കുന്നുവല്ലോ. സൗമ്യമായും ഗംഭീരമായുമിരിക്കുന്ന അന്വേഷത്താൽ മാത്രമാണ് ആ ആയു പുത്രൻ തന്നെ എന്നു ഞാനറിഞ്ഞത്. ഭഗവതി തമസേ എന്നു താങ്ങിക്കൊൾക.

(തമസയെ ആലിംഗനംചെയ്തു മോഹിക്കുന്നു)

തമസാ—(താങ്ങിക്കൊണ്ടു) വത്സേ! ആശ്ചര്യം, ആശ്ചര്യം!
(അണിയിരയിൽ) ഈ പഞ്ചവടിദർശനത്താൽ—

* എന്നുള്ളതുങ്ങിമദ്ധ്യമെന്നാരുശാകവാനി
നന്നായ്ചുവലിക്കുവതിനായ്ത്തുടരുന്നതില്ലോ
എന്നപ്പതിവു നാലനമാംപുകപോലെമോഹം
ഹാനായിടുന്നടനെയെന്നെമാച്ചിടുന്നു (൯)

ഹാ പ്രിയേ! ജാനകി! -

തമസാ—(ആത്മനതം) ഇതുതന്നെയാണ് ആ ഗുഹജനങ്ങളും ശക്രിച്ചത്.

സീതാ—(ആശ്ചര്യം) അയ്യോ ഇതെന്താണ്?

(വിന്നേയും അണിയിായിൽ) ഹാ ദണ്ഡകാരണ്യവാസ
പ്രിയസഖി! ഹാ ദേവി! വിദേഹരാജപുത്രി!

സീതാ—അയ്യോ! കഷ്ടം കഷ്ടം! ഭാഗ്യഹീനയായ ഏനെ മി
ളിച്ചു കരഞ്ഞുകൊണ്ടും നിലോല്പലങ്ങൾപോലെയിരിക്കുന്ന
നേത്രങ്ങളെ അടച്ചുകൊണ്ടും ആയുപുത്രൻ മോഹിച്ചവളല്ലാ.
അയ്യോ ാരം ദുസ്സഹമായ ശോകാവേശത്താൽ നിശ്ചേഷ്ടനാ
യി അവരനായിട്ട ഭൂമിയിൽ വീണുകിടക്കുന്നു. ഭഗവതി തമ
സേ! രക്ഷിക്കണെ, രക്ഷിക്കണെ, ആയുപുത്രനെ ആശ്വ
സിപ്പിക്കണേ.

(തമസയുടെ കാല്ക്കൽ വീഴുന്നു)

തമസ—(ഏഴന്നേല്പിച്ചു)

* ചെന്നിജ്ജഗൽപതിയെയൊതു സമാശ്വസിപ്പി-
ക്കുന്നാത്മജേഭവതിതന്നെവിശുദ്ധശീലേ
നന്നായ്സുഖേനതടയുന്നൊരുനിൻകരത്താൽ
തന്നേവത്രാഘകമാരനുബോധമുള്ളിൽ (൧൦)

സീതാ—വരുന്നതു വരാട്ട, ഭഗവതി കല്പിക്കുന്നതുപോലെപ്പെ
യ്യാം (സാഭ്രമേന്തോടുകൂടി പോയി)

(അനന്തരം ഭൂമിയിൽ കിടന്നു കൊണ്ടും, കണ്ണീർ പൊഴി
ക്കുന്ന സീതയാൽ സ്पर्ശിക്കപ്പെട്ടുകൊണ്ടും, ആത്മോദാശ്വാസ
ങ്ങളോടുകൂടി രാമൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)

സീതാ (അല്പം സന്തോഷത്തോടുകൂടി ആത്മഗതം) ഒരു
ലോക്യനാഥന്റെ ജീവൻ പിന്നേയും തിരിച്ചു വന്നു എന്നു
തോന്നുന്നു.

രാമൻ—അഹോ ഇതെന്തൊരാശ്ചര്യം!

* വീണീടുംഫരിചന്ദനത്തളിരതിൻനീരോകശക്തിപ്പിഴി-
ഞ്ഞണൊരുന്റെകരങ്ങളെറ്റതമൊഴിച്ചീടുന്നെൽധാരയൊ
ലേവുംജീവനസ്സുകൾക്കുപരമാനന്ദത്തെനൽകിറ്റതം
ജീവിപ്പിക്കുമൊരൈഷധീരസമഃതാമാത്രതുചേരുന്നുമേ (൧൧)

* ചേതസ്സിന്നസുഖേനമുച്ഛയവളുത്താശ്വാസമേകുന്നതാ
മേതൽസ്पर्ശനമോക്ഷിൽഞാൻപരിചയിച്ചിട്ടുള്ളതത്രേപുരാ
ലേവേകൊണ്ടുളവായമുച്ഛയെയുടർഭൂമെക്കുളഞ്ഞീവിധം
സ്തീതാനന്ദഭരത്തിനാലിവളുത്തീടുന്നുജാഡ്യത്തിനെ (൧൨)

സീതാ—(യേത്തോടും വൃസനത്തോടുംകൂടി കരാ പിൻവാങ്ങി
ട്ടു) ഇതുതന്നെയും ഇപ്പോഴത്തെ സ്ഥിതിക്കു വളരെ അധിക
മായി.

രാമൻ—(ഇരുന്നിട്ടു) ചന്ദ്രപയായ സീതാദേവിയായ് ഞാൻ അ
നുഗ്രഹീതനായിരിക്കുമൊ?

സീതാ—ഓ കഷ്ടം! കഷ്ടം! ആയുധശൂന്യൻ എന്നതിനായിട്ടാണ്
എന്നെ അനേചിക്കുന്നതീ.

രാമൻ—ഇരിക്കട്ടെ നോക്കാം.

സീതാ—ഭഗവതി തമസേ! നോക്കൂ കരാ മാറിനിൽക്കുക. എ
ന്നെ കണ്ടുവെങ്കിൽ അനുവാദം കൂടാതെ അടുത്തുവന്നതി
ന്നു എന്റെ നേരെ അധികമായിട്ടു മഹാരാജാവു കോ
പിക്കും.

തമസാ—അയി വസേ! ഗംഗാഭഗവതിയുടെ വരപ്രഭാവത്താ
ൽ വനദേവതകൾക്കുകൂടി നിന്നെ കാണുവാൻ കഴിഞ്ഞി
ല്ലല്ലോ.

സീതാ—ഓ! ശരിതന്നെ.

രാമൻ—പ്രിയേ ജാനകി!

സീതാ—(കോപത്തോടും ഗൽഗദത്തോടുംകൂടി) ആയുധശൂന്യ!
ഇപ്പോഴത്തെ സ്ഥിതിക്കു ഈ വാക്കു അനുചിതമല്ല. (കണ്ണു
രോടുകൂടി) അല്ലെങ്കിൽ ജനനന്തരമങ്കിലും സാധിക്കുമെ
ന്നു വിചാരിപ്പാൻ പാടില്ലാത്ത വിധത്തിൽ ദുർല്ലഭമെന്നൊ
യി, ഭാഗ്യവീനയായ എന്നെത്തന്നെ ഉദ്ദേശിച്ചു വാത്സല്യ
ത്തോടുകൂടി ഇങ്ങിനെ വിളിക്കുന്നവനായിരിക്കുന്ന ആയുധശൂ
ന്യൻ നേരെ ക്ഷണചിത്തയായ ഞാനെന്തിനായിട്ടിങ്ങിനെ
നിട്ടുനോക്കിയിരിക്കുന്നു. ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ മുമ്പേയും എന്നിക്കറി
യാം, ഇദ്ദേഹത്തിന്നു എന്റെ മുമ്പേയും അറിയാം.

രാമൻ—(എപ്പോഴത്തും നോക്കിട്ടു ചന്ദ്രപയത്തോടുംകൂടി) ഓ
കഷ്ടം! ഇവിടെ ആരുമില്ല.

സീതാ—ഭഗവതി തമസേ! ഇദ്ദേഹം എന്നെ അകാരണമായി
ട്ടാണ് തൃജിച്ചത് എങ്കിലും ഈ വിധത്തിലിദ്ദേഹത്തിനെ

ദൾച്ചതു കൊണ്ടു എന്റെ ഹൃദയം ഇപ്പോൾ ഏതുസ്ഥിതി
യിലിരിക്കുന്നു എന്നു എനിക്കുതന്നെ അറിഞ്ഞുകൂട.

തമസാ—എനിക്കറിയാം വത്സേ! എനിക്കറിയാം.

* നൈരാശ്വത്താലുദാസീനതയൊടുമമതൻ

കാന്തതാപാൽതചിച്ഛം

പാരംഭീർഹിച്ചതാമീചിരഹൃദമതിലുടൻ

ചേർച്ചയാൽസുബ്ബമായും

സാരംപ്രേമംനിറച്ചിട്ടുകിഴുമതിസൗ-

ജനമുലംതെളിഞ്ഞും

പോരംതൽകൃത്യമോഞ്ഞൊട്ടരിശമൊടുമിരി-

ക്കുന്നുനിൻചിത്തമിപ്പോൾ

(൧൨)

രാമൻ—ദേവി!

* ദേഹംപൂർണ്ണമാകനിർവ്വസാദമതുത-

ന്നെനിത്യേനനഃവിധം

പ്രേമാരംഭംകാണുന്നനന്തരശീതജമതര-

യുളളോരനിൻസ്തംഭനം

ഹാമാനന്ദിനിനൽകിടന്നപരമം.

നന്ദനത്തയിപ്പോഴുമെൻ

ദേഹാത്മാക്കളിലാറവുപുനരയേ

വീരങ്ങുമാപ്രേയസി!

(൧൪)

സീതാ—അധാരമായ സ്നേഹാധിക്യത്തെ കാണിക്കുന്നവരും
ആനന്ദത്തെ ജനിപ്പിക്കുന്നവരുമായുള്ള ആശ്ചര്യത്താൽ ഞാൻ
വിചാരിച്ചതെന്താൻ കേട്ടു. ഇവയിലുള്ള വിശ്വാസത്താൽ
അകാരണമായി പരിത്യജിച്ചുകൊണ്ടു നിന്ദയായിത്തീ
ർന്നതാണെങ്കിലും എന്റെ ജന്മലാഭത്തെ ഞാൻ ബഹുമാനി
ക്കുന്നു.

രാമൻ—അഥവാ പ്രിയതമയുടെ, സങ്കല്പത്തിലുള്ള ആത്മാസ
സാമത്വമുണ്ടോ? രാമനുണ്ടായ ദ്രോഹാണിക്ക് വിചാരം.

(അണിയറയിൽ) പ്രമാദം, പ്രമാദം.

* മുന്വതാനകിടാവെസ്വകരകലിനമം

സല്ലകീപല്ലവത്തെ

തുമ്പിക്കയ്യാട്ടിയത്തുനളവവനിമത-

നേകിനാസായുജ്ജ്വലി

രാമൻ—(സ്നേഹത്തോടും ഭക്തൃകൃതോടുംകൂടി) ആ വത്സനെ ന്നാണ്?

പിന്നെയും അണിയിച്ചിൽ)
അംഭസ്സിൽ കാന്തയോടുംകൂടെ കൈമാടുകുടി
ക്കുന്നനേരംമദിനാൽ

വമ്പൻകുടീരനമ്പൻ ദൃതമവനെക്കൊതു-
ക്കുന്നവനെത്തിമന്നിൽ

(൧൫)

സീതാ—അവനെ രക്ഷിപ്പാനിപ്പോളാണുള്ളത്,

രാമൻ—പിടിയോടുകൂടി കളിക്കുന്ന എന്റെ പ്രിയയുടെ പുത്രനെ എത്രക്കുന്ന ആ ദുഷ്ടനവന്റെ? (എഴുന്നീല്ക്കുന്നു)

വാസന്തി—(സംഭ്രമത്തോടുകൂടി പ്രവേശിച്ച്) രഘുനന്ദനനോ?

സീതാ—എന്റെ പ്രിയ സഖിയായ വാസന്തിയോ?

വാസന്തി—ദേവൻ ജയിക്കുന്നു, ജയിക്കുന്നു.

രാമൻ—(നോക്കിട്ട്) ദേവിയുടെ പ്രിയ സഖിയായ വാസന്തിയോ?

വാസന്തി—ദേവ! വേഗം വരു, വേഗം വരു. ഇവിടെനിന്നു ജടായുഗിരിയുടെ തെക്കുഭാഗത്തുള്ള സീതാ രീതത്തിൽകൂടി ഗോദാവരിയിലിറങ്ങി ദേവിയുടെ ആ പുത്രനെ ദേവൻ ഭരിച്ചാലും

സീതാ—ഛാ, താതൃടായോ! അങ്ങനെയൊക്കെയാൽ ഈ ജനസ്ഥാനം ശൂന്യമായിരിക്കുന്നു.

രാമൻ—അരഹ! ഈ കഥാപ്രസംഗങ്ങൾ ഏതെന്തെങ്കിലും മേടിക്കുന്നവയാണല്ലോ.

വാസന്തി—ദേവ! ഇതിലെ, ഇതിലെ.

സീതാ—ഭഗവതി! വനദേവതകൾകൂടി എന്നെ കാണുകയില്ലെന്നു പറഞ്ഞത് സത്യംതന്നെ.

തമസാ—അയി വത്സേ! മഹാപുരുഷദേവതകളുടെ പ്രഭാവത്തെക്കാളും ഗംഗാദേവിയുടെ പ്രഭാവം ഉറപ്പുവരുമായിട്ടുള്ളതാകുന്നു, പിന്നെന്തിനു ശങ്കിക്കുന്നു.

സീതാ—എന്നാൽ നമ്മളും പിന്നാലെ ചെല്ലുക.

(നടക്കുന്നു)

രാ—(നടന്നിട്ട്) ഭഗവതി, ഗോദാവരി! ഭവതിക്കു നമസ്കാരം.

വാസന്തി—(നോക്കിട്ട്) ദേവ! ദേവ! കാന്താസരരിതനായും വി
ജയിയാരുമുള്ള ദേവിയുടെ വത്സനെ ദർശിച്ച സന്തോഷി
ച്ചാലും.

രാമൻ—ആയുഷ്ശാൻ ജയിക്കട്ടെ.

സീതാ—അമ്മേ ഇവൻ ഈ സ്ഥിതിയിലായോ?

രാമൻ—ദേവി! ഭാഗ്യത്താൽ ഭവതി വളർക്കുന്നു.

* മൃണാലാലമുണാള ചാരതരമാം

കൊമ്പുള്ളൊരേതാനയെൻ

കന്നൽകണ്ണിയെടക്കുമോചെവിയിൽനി

ചാർത്തുന്നതൽപ്പല്ലവം

ഇന്നീമത്തഗജങ്ങളെട്ടതമെത്ര

ത്തോടിക്കുമാനിനകൻ

തന്നിൽചേർന്നിതയെ വന്ദത്തിലുളവാ-

കേണ്ടുളന്നംസർപ്പവും.

(൧൩)

സീതാ—കാണാൻ ഭംഗിയുള്ള ഈ പിടിയോട് വിരിയാതെ
ഒന്നു ഇവൻ ദീഗ്ദ്ധായസ്സായിരിക്കട്ടെ.

രാമൻ—സഖി, വാസന്തി! നോക്കൂ, നോക്കൂ. കാന്തയെ അനന്ത
ജിപിഷ്ടവാനുള്ള ചാതുര്യവും വത്സനു വശമായിട്ടുണ്ട്.

* നേരംചോക്കാൻപൂർക്കിങ്ങിസ്സമുദയം

നൽകിയുപത്തഗസ്സം

ചേരെയുള്ളതെവായിൽപ്രണയമൊടവതാ

നേകിയുപാകമായി

നീർനിന്നൽത്തുള്ളി ചിന്നംവിളകരമതി നാൽ

സേകവുംചെയ്തനാളം

നേരേറീണ്ടുനൽത്താമരയിലകടയാ

യിട്ടുപിന്നെപ്പിടിച്ചാൻ.

(൧൪)

സീതാ—ഭഗവതി, തമസേ! ഇവനിപ്പോളീസ്ഥിതിയിലായിരി
ക്കുന്നു, എന്നാൽ ഇത്രയും കാലക്കൊണ്ട് ആ ശരവവനാ
രേതു സ്ഥിതിയിലായി എന്നു ഞാൻ അറിയുന്നില്ലല്ലോ.

തമസാ—ഇവനെക്കുറിക്കൊണ്ടു അതുപോലത്തൊന്നു അവരും.

സീതാ—ഇങ്ങിനെ ഒരു ഭാഗ്യവാനായല്ലോ ഞാൻ, നിരന്തരമായിട്ട് ആയുപുത്രവിരഹം മാത്രമല്ല പുത്രവിരഹവും കൂടി അനുഭവിക്കേണ്ടിവരുന്നുവല്ലോ.

തമസാ—ഇങ്ങിനെയായിരിക്കാം ദൈവകല്പിതം.

സീതാ—ഞാൻ പ്രസവിയ്ക്കുകൊണ്ടു പ്രയോജനമെന്താണ്, അല്പം ഇടവിട്ടും ധവളങ്ങളായും മനോഹരങ്ങളായിരിക്കുന്ന ദന്തമുഖങ്ങളാകൊണ്ടും ശോഭിച്ചിരിക്കുന്ന ഗണ്ഡങ്ങൾ കൊണ്ടും കൂടാതെ ദൃഢപരമായി ചാക്കപ്പട്ടന്ന മനോഹരമായാസങ്ങൾകൊണ്ടും ഓന്തിച്ചിരിക്കുന്ന ശിഖണ്ഡകൾ കൊണ്ടും സുന്ദരമായും നിർമ്മലമായുമിരിക്കുന്ന എന്റെ ആ പുത്രമുഖകുലത്തെ ആയുപുത്രൻ ചുംബിക്കുന്നതിന്നു സംഗതി വന്നില്ലല്ലോ.

തമസാ—ദേവതാപ്രസാദത്താൽ ഇനി അതിന്നും സംഗതിവരട്ടെ.

സീതാ—ഒമ്പതിരതമസേ! ഇങ്ങിനെ പുത്രന്മാരുടെ രാമമവസ്യതകൊണ്ടു ചുരത്തി വീഴ്ത്തിരിക്കുന്ന മുഖകളുള്ള ഞാൻ അവരുടെ അച്ഛന്റെ സമീപത്തിൽ വസിക്കുന്നതിനാൽ ഈ ഒരു ക്ഷണനേരം സംസാരിപ്പിൻവരയിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു.

തമസാ—എന്തു പറയട്ടെ, അവയുമെന്നതു സ്നേഹത്തിന്റെ പരമാവധിയാണെന്നു മാത്രമല്ല മാതാപിതാക്കൾക്ക് അന്യോന്യമുള്ള ഒരു ദൃഢബന്ധവുമാണല്ലോ.

* ചാരംദമ്പതിമാക്കുകതാരിലതിസ്നേഹമുണ്ടെങ്കിലും ചാലമൊരാനന്ദതോർത്തികുന്നിതപത്നമെന്നബന്ധനമാണ്

വാസന്തി—ദേവ! ഇങ്ങോട്ടും നോക്കൂ.

* പുത്തൻപീലികൾനല്ലഭാഗിയിൽവിട-

ത്തിക്കൊണ്ടുനന്നായ്മമു-

നച്ചാത്തീടംശിഖചേൺരത്നമഹം

ചോലപ്രകാശിച്ചരേ

വൃത്തംചെട്ടുമഴിച്ചതൻറവിടയോടൊ-

ത്തിക്കടമ്പിൻറമേൽ

പുതമിപ്പുതിലമതിയോരുമയിൽ

കീട്ടനുഭോദിച്ചിതാ.

(൧൯)

സീതാ — (കൌതുകാസ്രങ്ങളോടുകൂടി) അതുതന്നെ ഇത്; അതു തന്നെ ഇത്.

രാമൻ — സന്തോഷിച്ചാലും, വത്സ! സന്തോഷിച്ചാലും.

സീതാ — അങ്ങിനെയാകട്ടെ.

രാമൻ — * വട്ടംചുറ്റുമ്പൊഴൊപ്പംചുടമതിന്നകത്തേ

മുത്തമരയ് പാറുമമി.

സ്തോത്രോത്തന്നചിച്ഛിതതരഭേദമിയാൽ

ഭംഗിമേൽമേൽവളർത്തി

കൊട്ടംകൈത്താളമൊപ്പിച്ചുവനിമകൾകളി.

പ്രിയമാറിനൊയിപ്പോ-

മൊട്ടല്ലാതിയുമുള്ളൻമദാമതിൽമകനെ-

പോലെതോന്നാത്തീടുന്നെൻ.

(൨൦)

കാഴ്ച! തിര്യക്കേകൾ കൂടി പരിചയത്തെ അനുസരിക്കുന്നുണ്ട്.

* പതിയകസുമമോരോന്നുള്ളതാമിക്കടമ്പെൻ

മതിമഖിലലമകിപുണ്യമലമുതകേതു

സീതാ — (നോക്കിട്ട് കണ്ണീരോടുകൂടി) ആയുപത്രൻ ഇതിനെ നല്ലവണ്ണം തിരിഞ്ഞു.

രാ — * അതിനെമയിമിതോഷ്ണമുതൻവെസ്യവിൽപ്പോ-

ലിതിലതിപതിതോഷ്ണമുണ്ടിരിക്കുന്നുവല്ലോ.

(൨൧)

വാസന്തി — എന്നാൽ ദേവൻ ഇവിടെ ക്കൊ ഇരിക്കേതെന്നു.

* നാമിച്ചിക്ഷഭീവനത്തിനിടയിൽ

ദ്രുപതിയോടാവോ-

നൊന്നിച്ചുനശയിച്ചിരുന്നശിലയി-

ക്കാണ്ണതെല്ലോവിലോ!

അന്നിക്കല്ലിലിരുന്നുനകിമൃഗ-

ങ്ങൾക്കായനേലംഭിനാ

നന്നായല്ലകൊട്ടത്തുതരക്കവവിട-

നിലിന്നമദ്രിക്കിനെ.

(൨൨)

രാമൻ — ഇതു കാണുന്നതിന്നു ഞാൻ ശക്തനല്ല.

(എന്നു കരഞ്ഞുകൊണ്ട് മറ്റൊരാളെത്തിരിക്കുന്നു.)

സീതാ — സഖ! വാസന്തി! നീക്കൊത്തണീർച്ചയ്ക്കുത്, ഇതിനെ ആയുപത്രനോടുകൂടി കാണിച്ചുതരികുമായി അല്ലോ.

ഘം! അയ്യോ കഷ്ടം! ആ ആയുപുത്രൻതന്നെ ഇദ്ദേഹം, ആ പഞ്ചവടീയനവും ഇതുതന്നെ, പ്രിയസഖിയായ ആ വാസന്തിയും ഇവരതന്നെ, പലവിധത്തിലുള്ള ക്രിഡകളിൽ സാക്ഷികളായിരുന്ന ആ ഗോദാവരീവനപ്രദേശങ്ങളും ഇവതന്നെ, പുത്രതുല്യങ്ങളായ ആ മൃഗപക്ഷിപുഷ്പങ്ങളും ഇവതന്നെ. അന്നുണ്ടായിരുന്നവരും തന്നെയാണ് ഈ ഞാനും, ഇതുകളെയെല്ലാം ഞാൻ കണ്ടുകൊണ്ടുതന്നെ ഇരിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിലും ഭാഗ്യവശമായ എനിക്ക് ഇതൊന്നും ഇല്ലാത്തതുപോലെത്തന്നെ, ഈ വിധമാണല്ലോ ജീവലോകത്തിന്റെ ഭഗാവരിണാമം.

വാസന്തി—സഖ! സീതേ! നീ കാണുന്നില്ലേ രാമന്റെ അവസ്ഥയേ?

* സൈ പരംകാണാംനിനക്കെങ്കിലുമവനധിരം

ഭംഗിചേന്നല്ലലശ്രീ

ചോരണാംഗങ്ങളാൽനിർമിശികളിൽനവമാ-

യെന്നമാനന്ദമേകി

ആരാമൻശോകമൂലംവിളിവിവശനാൽ

ഹന്തപാരംചടച്ചാൻ

നേരേന്ദുക്കിടിലംകൊന്നൊരുവിധമറിയാ-

മെങ്കിലുംദൂകപ്രിയൻതാൻ.

(൨൩)

സീതാ—കാണുന്നുണ്ട്. സഖി! ഞാൻ കാണുന്നുണ്ട്.

തമസാ—പ്രിയനെ കണ്ടുകൊണ്ടുതന്നെ ഇരിക്കാറാകട്ടെ.

സീതാ—ഹാ ദൈവമേ! ഇദ്ദേഹം എന്നൊപ്പിരിഞ്ഞും ഞാൻ ഇദ്ദേഹത്തിനെപ്പിരിഞ്ഞും ഇങ്ങിനെ ഇരിക്കുമെന്നു സപര്യത്തിൽപോലും ആരെങ്കിലും വിചാരിച്ചിരുന്നുവോ? അതിനാൽ വത്സലനായ ആയുപുത്രനെ അന്യജന്മത്തിൽ കാണുന്നപോലെ മഴകുന്ന കണ്ണനീരുകളുടെ തുടയിലായിട്ടു കറച്ചു നേരമെങ്കിലും ഞാൻ കാണട്ടെ.

(എന്നു തൃണ്ണയോടുകൂടി നോക്കുന്നു.)

തമസാ—(സ്വേദാശ്രുക്കളോടുകൂടി ആലിംഗനം ചെയ്തിട്ട്)

* ആനന്ദവ്യസനാർത്തമുലമുളവാ-

മശ്രുക്കൾമാന്ത്രിതംസഭാ

തേനോലുംമൊഴിതുണ്ണുകൊണ്ടുവലുതായ്
 നിണ്ടുവെളുത്തുസുതേ
 താനേസ്സേമരസംപൊഴിച്ചുമൊരുപാൽ-
 തോടെന്നതോന്നംവിധം
 നൂനംസുന്ദരമായനിൻമിഴിനന്ന-

ചീട്ടുന്നനിൻകാതന്നെ.

(൨൪)

വാ—* ചിന്നത്തേനുള്ളവൃഷ്ടംമലമലർനിരകൊ-
 ണ്ടുഗ്ദ്ധമേകട്ടെന്നാ-

എന്നിദാംഭോരുമാത്തിൻമണമൊഴവന്നവാ-

യുക്കുവീശട്ടെമന്ദം

നേരിച്ചിപ്പുഷ്പനുംപ്രമദമൊടിമള-

കട്ടെകണ്ണുണ്ടുപൊക്കി-

ടിന്നിശ്രീരാമദേവൻപുനരവിവിധരേ

വനിരിക്കുന്നുതാനേ.

(൨൫)

രാമൻ—വര, സഖി വാസന്തി! ഇവിടെ ഇരിക്കാമല്ലോ.

വാസന്തി—(ഇരുന്നിട്ടു കണ്ണീരോടുകൂടി) മഹാരാജാവേ! കമാര
 ലക്ഷ്മണൻ കുശലമല്ലേ?

രാമൻ—(കേൾക്കാത്തവിധത്തിൽ)

* മല്ലാക്ഷീമണിയേതുപക്ഷിഗൃഹപുഷ്പങ്ങൾക്കുനീവാരവും
 പുല്ലുവെളുപ്പുവന്നതൻമുദുകരംകൊണ്ടുകിരണിച്ചുവോ
 വല്ലാത്തൊരുവികാരമുള്ളിലവയെക്കുറഞ്ഞനേരത്തിതാ
 കല്ലുംകൂടിയിടുങ്ങത്തുപോംവിധമുദിക്കുന്നമൃഗവംപോലെമേ. എന്ന

വാസന്തി—മഹാരാജാവേ! ഞാൻ ചോദിക്കുന്നത് കേട്ടില്ലേ? കു
 മാരലക്ഷ്മണൻ കുശലമല്ലേ?

രാമൻ—(അതുതഗതം) അയ്യേ എന്നെ മഹാരാജാവേ എന്നു
 സ്നേഹത്തുനൃപമായി വിളിക്കുന്നു, ലക്ഷ്മണനെക്കുറിച്ചു മാത്രം
 ബാല്യങ്ങളാൽ തൊണ്ടയിടറിപ്പൊണ്ടു കുശലം ചോദിക്കുന്നു,
 അതുകൊണ്ട് ഇവർ സീതാപുത്താന്തത്തെ അറിഞ്ഞിട്ടുണ്ടെ
 ന്ന ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നു. (പ്രകാശം) അതെ, കമാരൻ കു
 ശലംതന്നെ. (എന്നു കരയുന്നു)

വാസന്തി—അയി ദേവ! എന്തുകൊണ്ടാണ് വോൻ ഇത്ര ദാരു
 ണനായിട്ടു രീക്ഷുന്നത്?

സീതാ—സഖി, വാസന്തി! നീയെന്നൊന്നിങ്ങിനെ പറയുന്നത്,
എല്ലാവരും, എന്റെ പ്രിയസഖിക്കു വിശേഷിച്ചും ആദ്യപു
ത്രനോടു പ്രിയമായി സംസാരിപ്പാനല്ല തോന്നൂ.

വാ—*നീ ലാഭവൻകണ്ണിന്നുവീതാൻമതന്നുവാനി
നല്ലപീയൂഷമാമെൻ

ജീവൻവീതാൻദിതീയംമമഹൃദയേതഃ-

കുന്തനീസുന്ദരാംഗി

ഏവംനീയിഷ്ടവാക്യംപലതുമനുസരി-

ച്ചോതിയൊന്നിച്ചുവാണാം.

പ്രാപത്തെത്തന്നെ—കഷ്ടശോചശിവയിനിന്താ-

നെന്നിനോതുണശേഷം.

(൨൭)

(മൃന്ന മുഖമിടുന്നു)

രാമൻ—വാക്യം നിറുത്തിയതും മോഹിച്ചതും വേണ്ടേടത്തുത
ന്നൊഴാണ്. സഖി! ആശ്ചര്യം, ആശ്ചര്യം.

വാസന്തി—(ആശ്ചര്യപ്പെട്ടു) ദേവ! അതെന്തുതൊന്നൊന്നിങ്ങി
നെ അന്യോന്യമായി പ്രവൃത്തിച്ചത്?

സീതാ—സഖി വാസന്തി! മതിയാവാ, മതിയാവാ.

രാമൻ—ജനങ്ങൾ സമ്മതിക്കുന്നില്ല, അതുകൊണ്ടുതന്നെ,

വാസന്തി—അതിന്നു കാരണമെന്ത്?

രാമൻ—അതെന്തോ അവർക്കു തന്നെ അറിഞ്ഞുകൂട.

തമസാ—അവരെ ശങ്കാരിച്ചത് ഉചിതമായി.

വാ—*അതികവിന!യശസ്സിന്നല്ലയോമോഹമത്തെ-

ക്കിതിലുമധികമായിട്ടെന്തുശ്ലീന്തി മുള്ളു

സ്ഥിതിയവമുടയെ നാൽക്കിന്നഹംഹതകാട്ടിൽ

ക്കിതിരണവോണൊന്നൊന്നിട്ടെന്നുകഥിക്ക.

(൨൮)

സീതാ—സഖി വാസന്തി! നീ തന്നെയാണ് കവിനയുടേ ദായണ
യുമായിരിക്കുന്നത്. ഇങ്ങിനെ ഓരോന്നൊക്കെ പറഞ്ഞു

കൊണ്ടു നീ ആദ്യപുത്രനെ തലിപ്പിക്കണവല്ലോ.

തമസാ—പ്രണയവും മിശ്രവുമാണ് ഇങ്ങിനെ പറയിക്കുന്നത്.

രാമൻ—സഖി! ഇതിലെന്താണ് വിചാരിപ്പാനുള്ളത്?

* ചോദിച്ചതിങ്കൽമറുപടിയില്ലസമമത്

നേത്രങ്ങൾമുറയ്ക്കുക.

ചാടുകൾക്കെതിനാലൊരടിവെപ്പാൻ
 കൂടിവയറാതെയായ്
 ആടൽപ്പെട്ടൊരുകാണത്തന്നുടെവിസം
 പോലെത്തളന്നോറവും
 വാടിടുംതുമേനിയെപ്പച്ചികലം
 ഭക്ഷിച്ചിരിക്കുംഗൃഹം.

(൨൯)

സീതാ—ആയുപത്ര! ഞാനിതാ ഇപ്പോഴും ജീവിച്ചിരിക്കുന്നുണ്ട്
 രാമൻ—അയ്യോ പ്രിയേ ജനകി! ഭവതി ഏവയെയാണ്.
 സീതാ—അയ്യോ കഷ്ടം! കഷ്ടം! ആയുപത്രൻ കൂടി നിലവിളി
 ചു കരയുന്നുവല്ലോ.

തമസാ—വത്സേ! ഇങ്ങിനെ ചെയ്യുന്നതിപ്പോൾ ആവശ്യം ത
 ന്നെ, ദുഃഖിച്ചിട്ടുള്ളവർ ആ ദുഃഖമേനത്തിന്നു വേണ്ടതു ചെയ
 യേണമെല്ലോ, എന്തെന്നാൽ—

* കരമധകവിയുമാരാജ്യമേന്തുംകളത്തി
 ന്നൊരുവഴിപരിരക്ഷയോടുവെക്കുന്നതെല്ലാ
 തെരുതെരയഴൽതിങ്ങുമൊന്നുതന്നിന്നൊക്കെ—
 കരയുകിലതുതന്നെതെല്ലൊരാശപാസരേതു. (൩൦)

വിശേഷിച്ചും രാമഭട്ടന്നു സംസാരം പലവിധത്തിലുള്ള കഷ്ടത
 കോടുകൂടിയതായിരിക്കുന്നു.

* നന്നായ്തുപ്പാനതിയോടുംചിതിതലമവനം
 ചെയ്യണംപതിമൂലം
 വന്നിട്ടുള്ളല്ലവർപ്പവിനെവെയിൽകഴുതും
 പോലെവെട്ടുന്നതായും
 പിന്നെത്താനായ്തുജിപ്പിട്ടൊരതരമതുമി-
 ല്ലാശപസ്പാസകരത്തി-
 ടിന്നെന്നാലുംകരഞ്ഞീയഴലതുകരയ-
 നാകിലോലാഭമത്രേ. (൩൧)

രാമൻ—അയ്യോ കഷ്ടം! കഷ്ടം!

* മോഹിക്കുന്നതളന്നുള്ളപ്പുടനെവിട്ടു
 നരിയുചെയ്തതെന്നു.

ദ്രാഹത്താൽ വെന്തിടന്നുതന്നുപുനരതു
 നീറായിടുന്നില്ലതാനും
 ഹാഹാപൊട്ടുന്ന ചിത്തം വളരുമഴലിനാൽ
 വേർപെടുന്നില്ലരണ്ടായ്
 ദേഹമമം പിളർന്നിതുവിധിയിനിയും
 വേർപെടുന്നില്ലജീവൻ.

(൩൨)

സീതാ—ഇതിങ്ങിനെ തന്നെ.

രാമൻ—അല്ലയോ നഗരത്തിലും നാട്ടിലും വസിക്കുന്ന മാനുഷ
 നങ്ങളേ!

* ഇല്ലത്തിൽ പ്രിയവാക്യം നേർത്തുടവാ-
 നാക്കിപ്പുറമല്ലായ്കയാൽ
 പുല്ലായിടുകുളഞ്ഞുയ്യുവിവന്നെ
 പശ്ചാത്തപിച്ചില്ലഞാൻ
 വല്ലാത്തജ്ജ്വലനമുൻപരിചയി-
 ച്ചോരോന്നമീക്കിക്കയാൽ
 തെല്ലിപ്പോലാകരുന്നൊന്നഗതിയാ-
 യെങ്കൽ പ്രസാദിക്കുവിൻ!

(൩൩)

തമസാ—ശോകസമുദ്രത്തിന്റെ ആപ്തരണം അതി ഗംഭീരം
 തന്നെ.

വാസന്തി—ദേവ! കാര്യം കഴിഞ്ഞുപോയില്ലെ, ഇനി ധൈര്യ
 തെ അവലംബിക്കുക.

രാമൻ—സഖി! എന്താണിത്ര പാവമാനുള്ളതു ധൈര്യമെന്ന്.

* പാരികൽനിന്നു മമവല്ലഭവേർപിരിഞ്ഞി-
 ടീരാറുവത്സരമിതാതികയുന്നിതിപ്പോൾ
 പാരംനശിച്ചവിധമായ് പ്രിയതന്റെ പേര-
 മീരമദേഹമതിലില്ലാഴമില്ലജീവൻ.

(൩൪)

സീതാ—ആയുപുത്രന്റെ ഈ വാക്കുകൾകൊണ്ടു ഞാൻ മോ-
 ഹിച്ചുപോകുന്നു.

തമസാ—വത്സേ! അതങ്ങിനെതന്നെ.

* പ്രേമാർദ്രമായ് വ്യസനഭാരണമായുള്ള
 രാമന്റെ വാക്കിതതിയായ് പ്രിയമല്ലവത്സേ!
 തേനിൽ കലൺവിഷധാരയതെന്നപോലെ
 ഞ്ഞതവശ്ശുതിയിൽ വന്നിതുവീണിടുന്നു.

(൩൫)

രാമൻ—സഖി വാസന്തി!

* ഉരഗവിഷമെന്നാഗേകേരുംവിധത്തിലുമുപരി-
 ച്ചൊയകണവിലങ്ങായെന്നുള്ളിതാമൃവിധത്തിലും
 പെരുകിവരുമിടവുമെങ്കിലുംകിളുംബലാൽ
 പരമിതുസഹിച്ചില്ലേത്താനിഷ്കണ്ഠവരെമാനസേ(൩൩)

സീത—ഭാഗ്യഹീനനായ ഞാൻ വിനേയം ഇങ്ങിനെ ആയ്ക്കു
 പുത്രനെ വ്യസനിപ്പിക്കുന്നവളായിട്ട് തീരുന്നവല്ലോ.

രാമൻ—ഞാനിങ്ങിനെ ഇളക്കുവരാത്തവിധത്തിൽ മനസ്സിനെ
 ഉറപ്പായി സ്കന്ദിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിലും പണ്ടു പരിച
 യിച്ചിട്ടുള്ള പലവിധങ്ങളായ പ്രിയവസ്തുക്കളെ ദശിച്ചതുകൊ
 ണ്ടിപ്പോൾ എന്റെ ദുഃഖം ഇതാവല്ലാതെ വർദ്ധിച്ചുപോയ
 വരുന്നു. എങ്ങിനെയെന്നാൽ,

* തള്ളിത്തിടിക്കലങ്ങിപ്പൊയകുമാരിലിനെ
 തെല്ലൊതുക്കുന്നതിന്നും—
 യുള്ളത്തിൽതൽക്കണ്ഠത്താലുപലവിധമിഹ ച-
 യ്ക്കുന്നതെന്തെയെല്ലാം
 വെള്ളത്തിൻവേഗമേറുംഗതിമണലണയെ
 ത്തട്ടിനീക്കുന്നപോലെ
 തള്ളിത്തള്ളിപ്പരക്കുന്നിതുനാതവലുതാ-
 യുള്ളവേതോവികാരം (൩൪)

സീത—തട്ടക്കുവാൻ പാടില്ലാത്ത വിധത്തിൽ ദാരുണമായി ഇ
 കുകി മറിയത്തുവരുന്ന ആയ്ക്കുപുത്രന്റെ ഈ ദുഃഖത്താൽ സ്വ
 ന്നദുഃഖം നിറഞ്ഞിരിക്കുന്നു എന്റെ ഹൃദയം വല്ലാതെ ഇള
 കിയിരിക്കുന്നു.

വാസന്തി—(ആത്മഗതം) കഷ്ടം ഇദ്ദേഹം വലുതായ ആവർത്തി
 ലകപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. അതിനാലിപ്പോൾ ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ മന
 സ്സിനെ മൊറാനിൽ പ്രവേശിപ്പിച്ചേക്കാം.(പ്രകാശം)ദേവ!
 പണ്ടു വളരെക്കാലം പരിചയിച്ചിട്ടുള്ള ഈ ജനസ്ഥാനപ്രദേ
 ശങ്ങളെ ദശിച്ച ആത്മാവിനെ ആനന്ദിപ്പിച്ചാലും.

രാമൻ—അങ്ങിനെയാകട്ടെ (എന്നു ഏഴുനീറു ചാടിനടക്കുന്നു.)

സീതാ—വിനോദിച്ചിരിക്കുവാൻ പ്രിയസഖിയുടെ ഉപായങ്ങൾ
ഭവത്തെ വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നവയായിട്ടുതന്നെ തീരുമെന്നാണ്
ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നത്.

വാസന്തി—ദേവ! ദേവ!

* ഞ്ഞതിക്കുളമദ്ധ്യപ്രിയ മുടൈവരവും
നോക്കിയാണു കളിക്കു.

നന്നെത്തക്കണ്ടു; ഗാഭാവരിയിലപരവിളാ.

ബിമുപോയല്ലനരം

പിന്നെപ്പോരുംവിടയരുതവിരസതയുളവാ.

യന്നവോണുസങ്കി.

ചൊന്നബിപ്പത്തമാടിൻവടിയിലപരകരം

കൂപ്പിനാൾക്കുറിയോടും

(ന. ൧)

സീതാ—സഖി വാസന്തി! നീ മഹം കുറിക്കുന്നത്. ഏകമർമ്മ
ത്തിൽ താമിരിക്കുന്ന അസ്പഷ്ടത നിയിങ്ങിനെ പ്പിടിച്ചിരു
ക്കിട്ട് ഭാഗ്യമിനയായ ഏനയും ആയുരപുനയും വി
ന്നേയും പിന്നേയും തപിപ്പിക്കുന്നുവല്ലോ.

രാമൻ—കോപാന! മാനക്കി! വേതിയെ അങ്ങമിത്തമല്ലാം
കാണുന്നുണ്ടെന്നു തോന്നുന്നു, വേതിക്കു നാമേൽ ദയ തോ
ന്നാനില്ലല്ലോ.

* അയ്യയോപിളക്കുന്നുദവിഹൃദയം

കത്തുനാചിത്തംസദാ

മെയ്യിൽസന്ധികൾവേർപെടുന്നുവെന്നും

തോന്നുന്നുമേതുവുമായ്

എന്നാത്താവുമയങ്ങിമങ്ങിയിരുളിൽ

താഴുന്നുവോമുറയോ.

പിന്നെല്ലാംമായെന്നഭാഗ്യരമിതൻ

ഞാനെന്തുചെയ്യേണ്ടൊ,

(ന. ൪)

(മുഹിക്കുന്നു)

സീതാ—അയ്യോ കഷ്ട! കഷ്ട! പിന്നേയും മോഹിച്ചു ആയുര
ത്രം.

വാസന്തി—ദേവ! ആശംസിക്കു, ആശംസിക്കു.

സീതാ—ഹാ! ആയുരപുത്ര! സകലകീവലോകമംഗളങ്ങൾക്കും ആ

സീതാ— ഞാൻ അകന്നുപോയേക്കാമെന്നു വിചാരിക്കുന്നു എ
ന്നാൽ എന്റെ കയ്ക്ക് ചിരപ്രണയത്താൽ സൗമ്യമായും
ശീതളമായും ദീർഘകാലമായനുഭവിച്ചുവരുന്ന ദാരുണസ
ന്താപത്തെക്കൂടി ക്ഷണത്തിൽ നശിപ്പിക്കുന്നതായുമിരിക്കുന്ന
ഈ ആയുർപുത്രസ്തംഭംകൊണ്ടു വളരേപത്താൽ പെടിപ്പിച്ചിട്ടു
ള്ളതെന്നുപോലെ വിചാരിച്ചാൽ അവനായും ഏറ്റവും ജഡ
മായും വിറക്കുന്നു.

രാമൻ—സഖി എന്താണ് 'നിരത്നകവാക്കുകൾ' എന്നു പാ
യുന്നത്.

* മുന്നുകോപ്പോടു കൂടിപ്പറ്റിനെയസമയ-
ത്തേതുകൈത്താൻ പിടിച്ചു-
നന്നൊല്ലാമേതുകൈകൊണ്ടു തശിശിരമാം
സ്തംഭസൗഖ്യം ലഭിച്ചു.

സീതാ— ഓങ്ങിപ്പൊഴും ആ വിധത്തിൽതന്നെ ഇരിക്കുന്നു.

രാമൻ— ഇന്നകൈതന്നെ നൂറും മുട്ടുതാലവലി-
പല്ലവം പോലെ രമ്യം
നന്നായ് പ്രാപേയവഞ്ചാപലശിശിരമിതാ-
മൽകരേലബ്ധമായി (രം)
(എന്നു പിടിക്കുന്നു.)

സീതാ— ഹാ കഷ്ടം കഷ്ടം! ആയുർപുത്രസ്തംഭത്താൽ മോഹി
ച്ചിരിക്കുന്ന എനിക്കു പ്രമാദം സംഭവിച്ചുവല്ലോ.

രാമൻ—സഖി വാസന്തി! ആനന്ദംകൊണ്ടിന്റിയ അർത്ഥമുണ്ടാ
കുന്നതാൽ സന്തോഷാതിഭയത്താൽ പരവശനായ്ത്തീ
ർന്നിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടു ഭവതി ഇവളെ പിടിച്ചുകൊൾക.

വാസന്തി—കഷ്ടം! ചിത്തഭ്രമം തന്നെ.

സീതാ— (സഭ്രമത്തോടുകൂടി കൈ വിട്ടുവിട്ടു അകന്നുപോ
കുന്നു.)

രാമൻ—മേര! കഷ്ടം പ്രമാദം! മേര! കഷ്ടം പ്രമാദം!

* ഇളകിവിടർത്തിയ പാൽ
തളിരൊത്തൊരു ജനകീകരം സാധാ

ഇളകിവിയത്തതിജഡമായ്

തളരുന്നെൻകയ്യിൽനിന്നുപോയ്ക്കോയി (൯൨)

സീത—അയ്യോ! കഷ്ടം! കഷ്ടം! ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ ദൃഷ്ടികൾ അസ്ഥിരങ്ങളായും നിഷ്പന്നങ്ങളായും വിഷയഗ്രാഹണശക്തിയില്ലാതെ പരിഭ്രമിക്കുന്നു, ഇപ്പോഴും ഇദ്ദേഹം ആത്മാവിനെ സ്വസ്ഥാനത്തിലാക്കി ഉറപ്പിക്കുന്നില്ലല്ലോ.

തമസാ—(സ്നേഹമന്ദമാസകൗതുകങ്ങളോടുകൂടി നോക്കിട്ട്)

എന്തുവ്രിക്കുവാനാപ്രിയന്റെത്തരവെ.

സ്ഥിതിചുടങ്ങിയതിനാൽ

കമ്പിച്ചൊട്ടുവിയർത്തമേനിയിലിതാ.

രോമാഞ്ചവുമാത്രമായ്

മുമ്പിൽപെണ്ണൊരുവുചുറ്റിയൊരുകവികാ

സമ്പൂർണ്ണമായ്കാറിനാൽ

കമ്പിക്കുന്നകടമ്പുപോലിവൾവിള.

ങ്ങീടുന്നുതേസാമ്പ്രതം

(൯൩)

സീത—(ആത്മഗതം) അഹോ! അവൾക്കായിരിക്കുന്ന എന്റെ ഈ ആത്മാവു നിമിത്തം ഭഗവതിയായ തമസ എന്നെ ലജ്ജിപ്പിക്കുന്നു, ധീന ഇങ്ങിനെ പരിത്യജിക്കുക, നീ ഇദ്ദേഹത്തിനെ കണ്ടിട്ടിങ്ങിനെ ആഹ്ലാദിക്കുക രണ്ടും നല്ല പേര് ചുമണ്ട് എന്നു ഭഗവതി വിചാരിക്കയില്ല.

രാമൻ—(നാലു ഭാഗത്തും നോക്കിട്ട്) ഒരേടത്തുമില്ല തന്നെ. വൈദേഹി! ഭ്രമത്തിനിടയുണ്ടാണോ?

സീത—ഞാൻ സത്യമായിട്ടും നിർദ്യതന്നെ, അങ്ങനെ ഈ സ്ഥിതിയിലായിട്ടു കണ്ടുകൊണ്ട് ഞാൻ പ്രാണനെ ധരിക്കുന്നുണ്ടല്ലോ.

രാമൻ—ദേവി! ഭവതി എവിടെയാണ്, പ്രസാദിക്കണ, ഈ സ്ഥിതിയിലുള്ള എന്നെ പരിത്യജിക്കുന്നതു ഭവതിക്കുചിതമല്ല.

സീത—ആയുപത്ര! ഇതു വിവരിപ്പാൻ പാലെങ്കണല്ലോ എനിക്കു തോന്നുന്നത.

വാസന്തി—ദേവി! പ്രസാദിക്കണ, പ്രസാദിക്കണ, സ്വാഭാവികമായുള്ള അസാധാരണ ധൈര്യംകൊണ്ട്, അതുവരവിനെ

ഹതാവത്താൽ തളന്നിരിക്കുന്ന ആത്മാവിനെ ഉറപ്പിക്കുക.
എന്റെ പ്രിയ സഖിയായ സീത ഇവിടെ എവടെ ഉണ്ടാകുന്നു.

രാമൻ—ഇല്ലെന്നു സ്വയം തന്നെ. അല്ലെങ്കിൽ വാസന്തിയെ കിലും എങ്ങിനെ അവളെ കാണാതിരിക്കും. എന്നാലിതു സ്വപ്നമായിരിക്കുമോ? ഞാൻ ഉറപ്പിട്ടുണ്ടായിരുന്നില്ലല്ലോ. അഥവാ രാമനാക്കും എവിടെ? സച്ചിദാ ചലപ്പോഴുമുള്ള സകലത്താൽ നിർമ്മിക്കപ്പെട്ട ആ ഭൂമി തന്നയാകുന്നു കൂടക്കൂടെ എന്നെയിങ്ങിനെ വഞ്ചിക്കുന്നതു.

സീതാ—ദാരുണയായ ഞാൻ തന്നയാണു് ആയുപത്രം വെച്ചിട്ടു്.

വാസന്തി—ദേവ! ഇതാ ഇവിടെ.

* കാഞ്ചനകാമ്യവൃന്ദമുദിരിമ്പ്രാഥമത്തെ യ-

മസ്ഥികൾമാത്രമതായ്

പശ്ചിമുഖേ ന്ദവിശാ ചമുച്ഛിതായ വ.

രഞ്ജിത കിടപ്പുവ യം

പശ്ചിമദിശതിരീ തീർത്ഥാലയമിനത്വ-

ഹിതമുദാകാമ്യകി ര്വോ-

ലക്ഷിതനസിനിതന്നയെടുത്തിവിടുന്നു ക.

തിച്ചുനല്ലിലാമോ

(൨൪)

സീതാ—(ഭയപ്പെട്ടുകൊണ്ടു്) ഹോ ആയുപത്ര! താതന്നെ കൊല്ലുന്നു, എന്നെയും അപഹരിക്കുന്നു, രക്ഷിക്കണെ രക്ഷിക്കണെ.

രാമൻ—(വേഗത്തിൽ ഏഴുവീര്യം എടുപ്പാടി) താരുപ്രാണനേയും സീതയെയും അപഹരിക്കുന്ന ദുഷാത്മാവേ! നീയെവിടെക്കു പോകുന്നു.

വാസന്തി—രാജസഖംഗത്തെ നശിപ്പിച്ച ദേവ ദേവ ഇപ്പോഴും രാജസുൻ അങ്ങയുടെ കോപത്തിന്നു വിധേയമാണോ?

സീതാ—അതേക്കൂടും! ഞാൻ ചിത്തഭ്രമമുള്ളവളായിട്ടുറീന.

രാമൻ—ഇപ്പോൾ ഞാനിങ്ങിനെ പാഞ്ഞതു കേവലം നിരന്ദമകവാക്യംതന്നെ.

* വിരന്മാരെത്തുവേദിച്ചെടുത്തുവിരതമധികം
വിസ്മയംനൽകിയുപ-

ണ്ടോരോമാർത്താണ്ഡോളംതരിപ്പുവധമതിരാ-

യുള്ളസീതാവിധേഹം

നേരംപോക്കായ്സഹിച്ചുനൊന്മവിധമതിരി-

ല്ലാത്തതുമീവിയോഗം

പോരാമിണ്ടാതിരുന്നിട്ടിയുവെ. ശതുസഹി.

ക്കുന്നതിനെങ്ങിനെത്താൻ

(൪൫)

സീതാ—‘അതിരില്ലാത്തത്’ എന്നുള്ളതുകൊണ്ട് ഭാഗ്യവീനയാ
യതാൻ ഹതയായി. (എന്നു കരയുന്നു)

രാമൻ—ഹാ കഷ്ടം!

* ഇന്നസ്സഗ്രീവസമൃദ്ധംകുപികളുടനലം

ജാതവൽബുദ്ധിയെന്നീ

മൂന്നുപാർവ്വത ചപ്പുന്നതിന്നുവതമരുത്-

സുന്ദരവാശകത്തല്ല

നന്നായാർത്തത്തെനിമ്മിപ്പതിന്നുവതമാ-

ളുപ്പുസ്മിരിതിശാണം

ചെന്നാൽക്കീഴ്പ്പുവമുള്ളതൊരുദിശിമരുവീ-

ടന്നുവീപ്രാണനാഥേ!

(൪൭)

സീതാ—ഇവരാക്കിനാൽ ഇനിക്കു ആ പുറപ്പിരമത്തിൽ ബഹു
മാനം തേരുന്നു.

രാമൻ—സഖി വാസന്തി! സമുത്തു കൾക്കു ഇപ്പോൾ രാമന്റെ
ദർശനം കേവലം വ്യസനകരമാക്കുന്നതിലും. ഞാനത്രനേ
രദൈവതിയെ ഇങ്ങിനെ കരയിക്കാം. അതിനാൽ പോകുന്ന
തിനായി എനിക്കുനവാദം തര.

സീതാ—(ഉദ്ദേശത്തോടുകൂടി തമസയെ ആലിംഗനംചെയ്തിട്ട്)
ഭഗവതി! തമസേ! ആർച്ചപുത്രൻ ഇപ്പോൾ പോകുമെല്ലോ.

തമസ—വത്സേ! ആശപസിക്കു ആശപസിക്കു. ആയുധാനാരായ
കുശലവനാരുടെ വർഗ്ഗന്മാരി മഗളത്തിനാരിട്ട ഗംഗാദേ
വിയുടെ സമീപത്തിൽ നമുക്കും പോകേണ്ടതാണല്ലോ.

സീതാ—ഭഗവതി! പ്രസവിക്കണം! ദുർല്ലഭദർശനമായിരിക്കുന്ന

ആയുപുത്രനെ ക്ഷണനേരംകൂടി ഞാൻ കണ്ടുകൊള്ളട്ടെ.
രാമൻ—ഞാനിപ്പോൾ അശ്വമേധത്തിനുവേണ്ടി ഒരു ധർമ്മ
ത്തിനെ ഉണ്ടാക്കീട്ടുണ്ട്:—

സീതാ—(ഉദ്ദേശത്തോടുകൂടി) ആയുപുത്ര! അതാരാണ്.

രാമൻ—സപ്തംകൊണ്ടു സീതയുടെ ആകൃതിയിലായിട്ട്,

സീതാ—(ദീഗ്ദ്ധശ്വാസത്തോടും കണ്ണീരോടും കൂടി) ഇപ്പോൾ
അങ്ങുതന്നെയാണ് ആയുപുത്രൻ, അതോ പരിത്യജിച്ച
തിനാലുള്ള ലജ്ജയേയും വ്യസനത്തേയും ആയുപുത്രനിപ്പോ
ൾ എന്റെ ഹൃദയത്തിൽ നിന്ന് എടുത്തുകളഞ്ഞു.

രാമൻ—അതിനെയെങ്കിലും കണ്ടുകൊണ്ട് നാഷ്ടധാരയാൽ
നനഞ്ഞിട്ടുള്ള എന്റെ കണ്ണിനെ അനന്ദിപ്പിക്കട്ടെ.

സീതാ—ആ പ്രതിമ തന്നെ ധന്യ, അത് ആയുപുത്രന്റെ ബാ
ഹുമാനത്തിനു പാത്രമായും ആയുപുത്രനെ വിനോദിപ്പിച്ചു
കൊണ്ട് ജീവലോകത്തിന്റെ ആശാനിന്ദസ്വനമായും തീ
ന്നുവല്ലോ.

രാമൻ—(മനോഹസസ്സഹസ്രക്കുളോടുകൂടി ആലിംഗനം ചെയ്
തുകൊണ്ട്) അയീ വത്സേ! ഇപ്രകാരം നിന്നെത്തന്നെയാണ് റീ
സ്മരിക്കുന്നത്.

സീതാ—(ലജ്ജയോടുകൂടി മുഖം താഴ്ത്തി ആത്മഗതം) ഭഗവ
തിയുടെ പരിമാസത്തിനു പാത്രമായി ഞാൻ.

വാസന്തി—ഇങ്ങിനെ നമുക്കു രമ്മിൽ കാണാൻ സംഗതി വ
ന്നത് വലുതായ അനുഗ്രഹം തന്നെ, എന്നാൽ പോകുന്ന
തിനെ കുറിച്ച്, കാൽക്കൽനിന്നു വരാത്തവിധത്തിൽ പ്രവൃത്തി
ച്ചാലും.

സീതാ—ഇപ്പോൾ വാസന്തി എന്തെങ്കിലും പ്രതിജ്ഞയായി രീന.

രാമൻ—വരു വത്സേ! നമുക്കു പോവുക,

സീതാ—(കണ്ഠത്തോടുകൂടി) അങ്ങിനെ തന്നെ വരാം.

രാമൻ—സീതയെങ്ങിനെയാണ് വരുന്നത്, എന്തെന്നാൽ,
കാണാനുള്ളതിവുമെങ്കിലും കാണുവലുതായ്

ദീഗ്ദ്ധിച്ചതൻകാർത്തിൽ

കോണംചെന്നുതറച്ചവണ്ണമധുരം

തോന്നുന്നതിൻകണ്ണിനെ

പ്രാണകൽകൊതിവിട്ടു മമമുടയുപണ്ണുവണിപ്പെട്ടു നീ
 ക്ഷോണീചത്രിവലിപ്പെട്ടപ്പതുവസാനിക്കുന്നതില്ലേതുമേ (ര്)
 സീതാ—ഉൽകൃഷ്ടപുണ്യത്താൽ ദർശിപ്പാൻ സംഗതിവന്ന ആയു
 പുത്രന്റെ പാദാംബുജങ്ങൾക്കു നമസ്കാരം നമസ്കാരം.

(എന്നു മുഹൂർത്തം)

തമസാ—വത്സേ! ആശ്വസിക്ക ആശ്വസിക്ക
 സീതാ—(ആശ്വസിച്ചു) മേഘത്തിന്റെ ഇടയിൽ കൂടി പൂണ്ണച
 ന്ദ്രനെ എത്ര നേരം കാണാൻ സാധിക്കും?
 തമസാ—കാൽകാരണഭാവവൈചിത്ര്യം ആയുഷ്ഠം തന്നെ!

* കരുണമൊരുരസന്താൻമേതുദേവനനാനാ
 പരിണതിയെ വഹിച്ചീടുന്നുതേമാറിമാറി
 ശിരാരമുഴിയെന്നീരൂപദേവങ്ങൾ കാണായ്
 വരികിലുമവയല്ലാംവെള്ളമത്രേനിനച്ചാൽ (ര്ച)
 രാമൻ—വിമാനരാജാവേ! ഇവിടെ ഇവിടെ
 (എല്ലാവരും എഴുന്നീൽക്കുന്നു)

തമസാ—(സീതയോടും) വാസന്തി—(രാമനോടും)

* എന്നെപ്പോലെവസിച്ചീടുന്നവരമാ-
 യെന്നിച്ഛദേവിയും
 പിന്നെജ്ഞാപ്രദാനായ്കവിധായ്
 തീന്നോരുപാലീകിയും
 എന്നല്ലെന്നമരുന്ധതിസഹിതനാം
 ധന്വന്തരവസിഷ്ഠിയും
 തന്നീടയെന്നഗ്രഹംതവസദാ
 വസീടുവാൻമംഗളം (ര്)
 (എല്ലാവരും പോയി)

അയാ എന്ന മൂന്നാമങ്കം കഴിഞ്ഞു.

ഭാഷാഭാഷാഭാഷാ

നാലാമങ്കം.

(അനന്തരം രണ്ടു താപസകുമാരന്മാർ പ്രവേശിക്കുന്നു.)

കുരുത്തൻ—സൗധാതക! ഇന്നു വളരെ അതിഥിജനങ്ങൾ വന്നിട്ടുള്ളതിനാൽ വിശേഷമായ വട്ടംകൂട്ടുന്നതുകൊണ്ടു ഭഗവാൻ വാല്മീകി മഹർഷിയുടെ ആശ്രമപദത്തിനുള്ള രമണീയത നോക്കു, എന്തെന്നാൽ,

* ചൊറുപ്പുമാലയുരമായുള്ളവാത്തവരിനൽ

കുഞ്ഞിതുപ്ലിയോടടുൻ

പൊറുത്തുതൻപ്രിയകുടിച്ചിട്ടുപിമ്പിഹകുടി-

ക്കുന്നിതാശ്രമമഗ്നം

ചോറിൽക്കലർന്നുനെയ്യിനണഞ്ഞൊടുപര-

ക്കുന്നിതെങ്ങുമധുനാ

തൊറന്നുചീരഞ്ചദിക്കാഴ്ന്നുചേർത്തിഹപചി

ക്കുന്നഗന്ധപൂമഹോ

(൧)

സൗധാതകി—അനന്ത്യായത്തിന്നു കാരണഭൂതന്മാരായിന്നിരിക്കുന്ന ആ വെള്ളത്താടിക്കാക്കു സ്വാഗതം ഭവിക്കട്ടെ.

ഒന്നാമത്തവൻ—(ചിരിച്ചു) എടോ, സൗധാതകേ! തനിക്കു ഗൃഹകളിൽ ബഹുമാനത്തിനുള്ള കാരണം വളരെ വിശേഷമായിരിക്കുന്നു.

സൗധാതകി—എടോ, ഭാഗ്യമായവൻ! വലുതായ വൃദ്ധസമൂഹത്തിന്റെ നാഥനായിട്ടിന്നുവന്ന ആ അതിഥിയുടെ പേരെന്താണ്?

ഭാഗ്യമായവൻ—മരി, എന്ത് പരിചരിക്കുന്നു. അരുന്ധതിയുടെ കൂടെ ദശരഥമഹാരാജാവിന്റെ ധർമ്മപതികളേയും കൂട്ടിക്കൊണ്ടു ഋഗ്വേദംഗാമുനിയിൽനിന്നു വന്നിരിക്കുന്ന ഭഗവാൻ വസിഷ്ഠനല്ലെ അദ്ദേഹം. താനെന്താണിങ്ങിനെ തുമ്പിപ്പൊതു പാവുന്നതു.

സൗധാതകി—എ, വസിഷ്ഠനോ?

ഭാഷധായനൻ—അതെ.

സൗധാതകി—എന്നാൽ ഞാൻ വിചാരിച്ചിരുന്നത് ഇതൊരു പ്രാബ്രഹ്മോ വൃക്ഷമോ എന്നായിരുന്നു.

ഭാഷധായനൻ—മനീ, എന്താണ് പറഞ്ഞത്?

സൗധാതകി—അദ്ദേഹം വന്ന ഉടനെ തന്നെ പാവപ്പെട്ട ആ പശുക്കിടാവ് ഹിംസിക്കപ്പെട്ടു.

ഭാഷധായനൻ—മാംസത്തോടുകൂടി വേണം മധുപക്വമെന്നുള്ള ആക്ലായവാക്യത്തെ ബഹുമാനിക്കുന്ന ഗൃഹസ്ഥനാർ ശ്രോത്രിയനായ്ക്കുണ്ടെന്ന അതിഥിക്കുവേണ്ടി ഒരു പശുക്കിടാവിനേയോ ഒരു കാളയേയോ ഒരു വലിയ അജ്ഞിനേയോ ഹിംസിക്കുന്നു. ധർമ്മശാസ്ത്രജ്ഞന്മാർ വിധിച്ചിട്ടുള്ളതും ഇപ്രകാരമാണല്ലോ.

സൗധാതകി—എടോ താൻ തോററുപോയി.

ഭാഷധായനൻ—അതെങ്ങിനെ?

സൗധാതകി—മഹാ മാന്യനായ വസിഷ്ഠമഹർഷി എഴുന്നള്ളിയപ്പോൾ പശുക്കിടാവിനെ കൊന്നു, എന്നാൽ ഇന്നുതന്നെ വന്നിരുന്ന രാജപുത്രൻ ജനകനും ഭഗവാൻ വാല്മീകി മഹർഷി തൈരും തേനുംകൊണ്ടു മാത്രമാണല്ലോ മധുപക്വനാൽകിയത്, പശുക്കിടാവിനെ പിന്നെ കൊല്ലാതെ വിട്ടു കളുകയും ചെയ്തു.

ഭാഷധായനൻ—മാംസം ഉപേക്ഷിക്കാത്തവർക്കുണ്ടെന്നു ഇങ്ങിനെ മഹർഷികൾ വിധിച്ചിട്ടുള്ളത്; എന്നാൽ തത്ര ഭവാൻ ജനകൻ മാംസം ഉപേക്ഷിച്ചു ആളാണ്.

സൗധാതകി—അതിന്നു കാരണമെന്ത്?

ഭാഷധായനൻ—അദ്ദേഹം സീതാദേവിക്കാവിധം സംഭവിച്ച ദൈവദൂഷിപാകത്തെ കേട്ടിട്ട് അന്നുതന്നെ വൈഖാനസനായിത്തീർന്നു, ആ സ്ഥിതിയിൽതന്നെ ചന്ദ്രദീപതപോവനത്തിൽ വളരെക്കാലമായി തപസ്സു ചെയ്തുകൊണ്ടുവരുന്നു.

സൗധാതകി—എന്നാലെന്തിനായിട്ടിവിടെ വന്നിരിക്കുന്നു?

ഭാഷധായനൻ—പണ്ടുതന്നെ പ്രിയസുഹൃത്തായിട്ടുള്ള വാല്മീകിമഹർഷിയെ ദർശിക്കുവാനായിട്ടാണ്.

സൗധാതകി—ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ സംബന്ധിനികളും ഇദ്ദേഹവുമായിട്ടു തമ്മിൽ കണ്ടുകയുണ്ടായോ?

ഭാഷാധാരകൻ—കൌസല്യാദേവി താന്തന്നെ ചെന്നു വിദേഹാധിപനെ കാണേണ്ടതാണ്. എന്നുവെച്ചു ഭഗവാൻ വസിഷ്ഠൻ ഇപ്പോൾതന്നെയാണ് ഭഗവതിയായ അരുന്ധതിയെ കൌസല്യാദേവിയുടെ സമീപത്തിൽ അയച്ചത്.

സൗധാതകി—പുരുഷനായ ഇവരെല്ലാം ഒന്നിച്ചു കൂടുന്നതു പോലെ നമ്മളും മറ്റുള്ള കുട്ടികളോടു ചേർന്നു കളിച്ചുകൊണ്ട് ഈ അനല്യായമഹോത്സവത്തെ കൊണ്ടാടുക.

(രണ്ടാളും ചാറിനടക്കുന്നു)

ഭാഷാധാരകൻ—ബ്രഹ്മജ്ഞനായി പൂരാതന രാജ്യധിയായ ആ ജനകൻ ഭഗവാനായ വാല്മീകി വസിഷ്ഠനാറെ ചെന്നു വന്നിച്ച് ഇപ്പോളിതാ ആശ്രമത്തിന്നു പുറത്തുള്ള ഒരു വൃക്ഷമൂലത്തിലിരിക്കുന്നു.

* നിത്യംസ്വപുത്രിയെനിനച്ചുവായശോക -
മത്യന്തതാപമകതാരിൽവളക്കയാലെ
പുത്ഥപിശനിജനകനഗ്നിയകത്തെരിഞ്ഞു
കത്തുംശമീതരുവിനോടെതിരായിടുന്നു.

(രണ്ടാളും പോയി)

വിഷ്ണുഭം കഴിഞ്ഞു.

—o—o—o—

(അനന്തരം ജനകൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)

ജനകൻ—*എൻപുത്രീകാവിധംവന്നൊരുദുരിതമഹോ

ദിസ്സഹതന്നെചിത്തം

വർപ്പുന്നാക്കിത്തവിപ്പിച്ചിട്ടമതിനെനിന-

ച്ചുവേലിച്ചുള്ളശോകം

പണ്ടുണ്ടായുള്ളതന്നാകിലുമതുപുതുതായ്

മുച്ചയുള്ളീച്ചുവാളാൽ

രണ്ടായ്മഹിളക്കുന്നതിന്നുസദൃശമാ

യിന്നമേകുന്നതാപം

കഷ്ടം! കഷ്ടം! ഈ വിധം ദുസ്സഹമായ വ്യസനംകൊണ്ടും വാല്കൃതംകൊണ്ടും പരാകസാന്തപനാദികളായ തപസ്സാധകൊണ്ടും രക്തമാംസാദികളെല്ലാം ഉണങ്ങി ഒന്നിന്നും ഉപയോഗമില്ലാതിരിക്കുന്ന എന്താ ഈ കെട്ട ശരീരം ഇപ്പോഴും വീണ പോകുന്നില്ലല്ലോ. ആത്മമത്വ ചെയ്യുന്നവർ സൃഷ്ടപ്രകാശമില്ലാത്ത അന്ധതാമിസ്രമെന്ന ആ ലോരനരകം അനുഭവിക്കേണ്ടിവരുമെന്നാണല്ലോ പ്രചിക്ഷം പറയുന്നത്. എല്ലാ സമയത്തിലും വിചാരിച്ചു വിചാരിച്ചു മനസ്സിൽനിന്നു വേർപെടാതെ പുതിയതെന്നപോലെ ദാരുണമായിത്തീർന്നിരിക്കുന്ന എന്താ ഈ ദുഃഖാവേഗം ഇപ്പോഴും ശമിക്കുന്നില്ലല്ലോ. അയി! ദേവയജനസംഭവേ! ദേവി സീതേ! കഷ്ടം! ലജ്ജയാൽ സ്വപ്നനാശ്വിലാപിക്കുവാൻ കൂടി പാടിപ്പാത്ത വിധത്തിലിങ്ങിനെ ഒരു ദശാപരിണാമം നിനക്കു ഭവിച്ചുവല്ലോ ഹാ! ഹാ! പുത്രീ!

* ചിരിക്കുംമദ്ധ്യത്തിൽകരയുമിതിനേതുംനിയമമില്ലാത്തൊരിക്കലൊന്നുമുതസമസ്പഷ്ടമൊഴിയെ സ്തരിച്ചുപുറംകാണാംചിലചെറിയപല്ലിങ്ങിനെലസി-
ച്ചിരിക്കുംബാല്യേനിർമുഖകമലമോക്കുന്നിതതുണാൻ. (൪)

ഭഗവതി ഭൂമിദേവി! സത്യമായിട്ടും ഭവതി മഹാ കഠിനതന്നെ.

* എന്നാഗംഗവസിഷ്ഠപതിമുനിമാരെനല്ലവീയഗനിയം നന്നായ്സംവിശ്രദ്ധയെന്നറിയുമാവംശാദ്യനാംസൂര്യനാമുനംവിദ്യയവാക്കുപോലവളേനീപൊരിട്ടവർക്കാവിധം വന്നിട്ടുള്ളതിദുഃഖമെങ്ങിനെമഹാകൃതേസഹിക്കുന്നുവീ (൫)

(അണിയായിൽ)

ഭഗവതിയും മഹാരാജനിയും ഇതിലെ എഴുന്നള്ളാം.

ജനകൻ—(നോക്കിട്ട്) അയേ! ഗുച്ഛി കാണിക്കുന്ന വഴിയിൽകൂടി ഇ. രാ. ഭഗവതിയായ അരുന്ധതി വരുന്നു. (എഴുന്നീറ്റ്)

ആരെയാണ് പിന്നെ മഹാരാജ്ഞിയെന്നു പറഞ്ഞത്.

(നോക്കിട്ട്) ഹാ! ദശരഥമഹാരാജാവിന്റെ പത്നിയും എന്റെ പ്രിയ സഖിയുമായുള്ള കൌസല്യയോ? കഷ്ടം! ആ കൌസല്യതന്നെയാണിവൾ എന്ന് ആര് വിശ്വസിക്കും.

* പ്രേയാൻപള്ളിരഥന്റെമന്ദിരത്തിൽ
 ശ്രീപാലവാനാളിവൾ
 ശ്രീയാൽത്തന്നെവിളങ്ങിയെന്തിനുപമാ-
 വാക്കൊന്നുപേർക്കുഞാൻ
 ആയിത്തന്നപിഭവിച്ചുദ്രവിധിവശാൽ
 ദുഃഖേനവേദേവിധം
 കായംതീർത്താരുജ്ജ്വലപോലഹരവ-
 ല്ലാതുളുകാലസ്ഥിതി.

(ന)

കഷ്ടമായ ഈ കാലവിപത്നയും ഒന്നു വേറെ തന്നെ,

* പാരംപ്രമോദമുടൽപൂണ്ടമഹോത്സവംപോ-
 ലാന്നുനൽകിമസാസ്യതമജ്ജനംതാൻ
 നേരേവരുന്നതതിദൃസ്സഹമായ്ഭവിച്ചു
 ക്ഷാരത്തിനെപ്പുതിച്ചുപുണ്ണിയിൽവെച്ചുപോലെ.
 (അനന്തരം അരുന്ധതിയും കൌസല്യയും
 കഞ്ചുകിയും പ്രവേശിക്കുന്നു)

(൭)

അരുന്ധതി—ഭവതി താൻതന്നെ ചെന്നു വിദേഹാധിപനെക്കാ-
 ണേണ്ടതാണെന്നു ഞാൻ പറഞ്ഞില്ലേ, അതു നിങ്ങളുടെ ക-
 ലഗുരുവിന്റെ കല്പനയാണ്. അതുകൊണ്ടുതന്നെയാണ്
 എന്നെ അയച്ചിട്ടുള്ളതും, പിന്നെന്താണ് കൂടക്കൂടെ ഇത്ര വ-
 ളരെ മടിക്കുന്നത്.

കഞ്ചുകി—ദേവി! ധൈര്യത്താൽ ആത്മാവിനെ ഉറപ്പിച്ചാലും,
 ഭഗവാനായ വസിഷ്ഠന്റെ കല്പന അനുഷ്ഠിക്കേണ്ടതാണെ-
 ന്ന ഞാൻ അറിയിച്ചുകൊള്ളുന്നു.

കൌസല്യ—ഇങ്ങിനെയുള്ള കാലത്തിൽ മിഥിലാധിപനെക്കാ-
 ണേണ്ടിവന്നുവല്ലോ, ഇതു വിചാരിക്കുമ്പോൾ എല്ലാ ദുഃഖ-
 ങ്ങളും ഒന്നിച്ചു തന്നെ പൊങ്ങിവരുന്നു, മൂലബന്ധനം വേർ
 പെട്ടിരിക്കുന്ന ഹൃദയത്തെ യഥാസ്ഥിതിയിലാക്കുന്നതിന്
 എന്നിങ്ങ ശക്തിയും ഉണ്ടാകുന്നില്ല.

അരുന്ധതി—അതങ്ങിനെതന്നെ.

* സൽബന്ധുവെപ്പിരിയുകിൽപരമാർത്ഥമല്ല-
 ലുപ്തനായിഭവിക്കാതൊഴുകീടുമുള്ളിൽ

ഉൾപ്രേമമുള്ളവരടുക്കിലാശുവർദ്ധി-

ച്ചപ്പോളുമോപലവഴിക്കതൊലിച്ചുപാടും. (വി)

കൌസല്യ — വത്സയായ വധുവിന്റെ സ്ഥിതി ഇങ്ങിനെയാ
രിക്കുമ്പോൾ ഞാനെങ്ങിനെയാണ് ആ രാജ്യത്തിന്റെ മുഖം
നോക്കുന്നത്.

അരുന്ധതി — * മതിമാൻനിങ്ങൾക്കുള്ളൊരു

മാന്യപ്രിയബന്ധുവായ ജനകനിതാ

ആയാജന്യവല്ലഭമുനിയോ-

ടാമുതായത്വങ്ങളെഗ്രഹിച്ചു മഹാൻ. (ൻ)

കൌസല്യ — ഇദ്ദേഹം മഹാരാജാവിന്റെ ഹൃദയാനന്ദവും വത്സ
യായ വധുവിന്റെ പിതാവും ആയ ആ രാജ്യത്തിനെ.
ഹാ കഷ്ടം! കഷ്ടം! സന്തോഷകരങ്ങളായ വസ്തുക്കളൊന്നുമി
ല്ലാത്ത ഇപ്പോഴാണല്ലോ ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ ദർശനം സംഭവി
ച്ചത്. ഹാ ദൈവമേ! അതൊന്നും എനിക്കിപ്പോഴില്ലാതെ
യായല്ലോ.

ജനകൻ — (അടുത്തുചെന്ന്) ഭഗവതി അരുന്ധതി! വിദേഹക
ലത്തിൽ ജനിച്ച സീരദ്ധപജനായ ഞാൻ അഭിവാദ്യം ചെയ്യുന്നു.

* ധന്യൻപൂജ്യരിൽവെച്ചുപൂജ്യനമലാ-

ത്മാവെങ്കിലുംനിൻപ്രിയൻ

നിന്നാൽതന്നെവിശുദ്ധനെന്നുകരുതി-

ക്കൊള്ളുന്നിതാത്മാവിനെ

എന്നുംലോകശുഭപ്രദേനിവിലഭം

വന്ദിക്കുമിനിൻപദം

വന്ദിക്കുന്നുശിരസ്സിനാലുടനന്വഃ

കാലത്തിനെപ്പോലെഞാൻ. (ഹ)

അരുന്ധതി — പരബ്രഹ്മതേജസ്സ് അങ്ങക്ക് പ്രകാശിക്കട്ടെ, ര
ജോഗുണത്തിൽനിന്നു വേർപെട്ടു പ്രകാശിക്കുന്ന ആ ദേ
വൻ അങ്ങെ രക്ഷിക്കുകയും ചെയ്യട്ടെ.

ജനകൻ — ആയുധേഷ്ട! ഈ പ്രജാപാലകന്റെ മാതാവിന്നു ക
ശലമല്ലെ?

കഞ്ചുകി — (ആത്മഗതം) ഞങ്ങളെയെല്ലാം അതികഠിനമായി
ശകാരിച്ചു. (പ്രകാശം) രാജ്യം! ഈ വൃന്ദനംകൊണ്ടു ത

ന്നെ വളരെക്കാലമായിട്ടു രാമഭദ്രന്റെ മുഖചന്ദ്രശ്ശനം കൂടി ഉപേക്ഷിച്ചും അതി ടുഃഖിതയായുമിരിക്കുന്ന ദേവിയെ അങ്ങു ന്ന് ഇനിയും ഇങ്ങിനെ ടുഃഖിപ്പിക്കുന്നത് ഉചിതമാണോ? രാമഭദ്രന്റെ എന്നോ ഒരു മഹത്തായ കഷ്ടകാലംകൊണ്ട് അല്പബുദ്ധികളായ ജനങ്ങൾ കത്സിതമായ കിംവദന്തിയെ എല്ലാടത്തും പാത്തി, അഗ്നിപരിശുദ്ധിയെ വിശ്വസിക്കുന്ന തുമില്ല, അതിനാൽ ഈ കഠിനകൃത്യം ചെയ്തപോയതാണ്.

ജനകൻ—അ! നമ്മുടെ പുത്രിയെ ശുദ്ധീകരിപ്പാൻ ഈ അഗ്നിയെന്നു പറയുന്നവനാര്? കഷ്ടം! ജനങ്ങളിങ്ങിനെ പറയുന്നതു രാമനാൽ അവമാനിക്കപ്പെട്ട നമ്മെ പിന്നെയും അവമാനിക്കുകയാണ്.

അരുന്ധതി—(ദീഗ്ദ്ധശ്വാസംവിട്ട്) അതങ്ങിനെതന്നെയാണ്. വന്ധയെക്കുറിച്ചു പറയുമ്പോൾ അഗ്നി, അഗ്നി, എന്നുള്ളക്കു രങ്ങൾ വളരെ നിസ്സാരങ്ങൾ തന്നെ 'സീതാ' എന്നു മാത്രം പാഞ്ഞാൽ മതിയാകുന്നതാണ്. ഹാ വത്സേ!

* ബാലാനീമമശിഷ്ടയെന്നിവയിരി-

കുട്ടേമനശുദ്ധികൊ-

ണ്ടാലോചിക്കിലെന്നിക്കുകേതിവളരെ

ത്തോന്നുന്നനിങ്കൽസ്വയം

ബാലാനീയൊരുനാരിയെങ്കിലുമഹോ-

ലോകൈകവന്യാഗുണം

മൂലംതൻഗുണികൾക്കു പുഷ്പതവയോ-

ലിംഗങ്ങൾകൊണ്ടല്ലെടോ.

കൗസല്യ—അയ്യോ! വേദനകൾ വല്ലാതെ പൊങ്ങിവരുന്നു.

(മുറിക്കുന്നു)

ജനകൻ—ഹാ കഷ്ടം! ഇതെന്താണ്.

അരുന്ധതി—രാജേഷ്! വേറൊരുതാണ്?

* അന്നത്തെസ്സഖമശ്ശിശുക്കളതുമ-

ല്പകാലമാഭൂവനം

വന്നുകാമ്പിലുദിച്ചവസ്യവരനാ-

യുള്ളതെയെക്കാണുകയാൽ

ഇന്നീലോരവിപത്തിൽനിൻസഖിയമോ-

മോഹിച്ചവീണീടിനാൾ

നന്നെക്കോമളമല്ലയോപുതിയപു-

പ്പോലെസ്സതീമാനസം.

(൧൨)

ജനകൻ—കഷ്ടം! കഷ്ടം! സർവ്വവിധത്തിലും ഞാൻ മഹാശൂരനായിട്ടു തീർന്നിരിക്കുന്നു. പ്രിയസുഹൃത്തിന്റെ പ്രിയപതിയെ വളരെക്കാലം കഴിഞ്ഞിട്ടിങ്ങിനെ കാണാൻ സംഗതി വന്നപ്പോൾ കൂടിയും സ്നേഹത്തോടുകൂടിയല്ലല്ലോ ഞാൻ കാണുന്നത്.

* നന്നായുള്ളൊരുബന്ധുമാൾപ്രിയസു-

ഹൃത്തൻമാനസംരൂപിയാ-

മെന്നാനന്ദമശേഷജീവിതഫലം

മദ്ദേഹവുംജീവനും

എന്നല്ലായതിലുംതുലോംപ്രിയനുമായ്

തീർന്നില്ലയോമാന്യനാം

മന്നൻപറ്റിരഥൻനിനക്കകിലെനി-

ക്കെന്തായ്ഭവിച്ചില്ലയോ.

(൧൩)

കഷ്ടം! ഇവൾ തന്നെയല്ലേ ആ കൌസല്യ.

* അന്നിത്തനപംഗിയാൾക്കുരഹസികണവനും

ശബ്ദയുണ്ടാംചിലപ്പോ-

ളെന്നാൽപ്രത്യേകമായിട്ടിവരുടെശകാ-

രത്തിനുംപാത്രമാംഞാൻ

ചിന്നെക്കോപപ്രസാദാദികളുടെനിലത്താൻ

നിശ്ചയിക്കുന്നപോലെ-

ത്തന്നേചിന്തിപ്പതെന്തിനവമമഹദയം

ഹന്തവേവിച്ചിടുന്നു.

(൧൪)

അരുന്ധതി—ഹാ കഷ്ടം! ഇവളുടെ ഹൃദയം വളരെ നേരമായി

ട്ടു ശ്വാസം വിടാതെ നിശ്ചലമായിരിക്കുന്നുവെല്ലോ.

ജനകൻ—ഹാ പ്രിയ സഖീ!

(കമണ്ഡലുവിൽനിന്ന് വെള്ളമെടുത്തു തളിക്കുന്നു.)

കഞ്ചുകി—*മുമ്പിൽതൻപ്രിയബന്ധുപോലെവളരെ

സ്നേഹ്യങ്ങളൊന്നിച്ചുത-

നമ്പേരുന്നനുക്തലഭാവമധികം

കാണിച്ചുധാരാവുതാൻ

വിവെല്ലാമൊരുമേതുവെന്നിയെമഹാ-

കൃത്യേണതട്ടിക്കൂ-

ഞ്ഞമ്പമ്പാവിപരീതനായഴൽവള-

ത്തീടനുലോകക്കുമോ!

(൧൭)

കൌസല്യ—(ബോധം ലഭിച്ചിട്ട്) ഹാ വത്സേ! ജാനകീ! നീയെ വിടെയാണ്, വിവാഹ കാലത്തിലുള്ള സംസ്കാരത്താലുണ്ടായ ശോഭയാലോറവും അലംകൃതമായും പ്രകാശിക്കുന്ന നിമ്ബമന്ദമാസത്താൽ മനോഹരമായുമിരിക്കുന്ന നിന്റെ മുഖകമലത്തെ ഞാനിപ്പോഴും സ്മരിക്കുന്നു, മകളേ! ഉദിച്ചുവരുന്ന ചന്ദ്രകിരണങ്ങൾപോലെ മനോഹരങ്ങളായനിന്റെ അംഗങ്ങളാൽ ഇനി ഒരിക്കൽകൂടി എന്റെ ഉത്സംഗത്തെ അലങ്കരിക്ക. 'എനിക്കു മുൻപു രാജകുലത്തിൽ ജനിച്ച മഹാനാകെല്ലാം ഇവർ വധുവാണ്, എന്നാൽ ജനകനായിട്ടുള്ള വേഴ്വപ്പിൾക്കു എനിക്കിവർ പുത്രീതന്നെ' ഇങ്ങിനെ എല്ലാജ്ഞാഴും മഹാരാജാവ് പറഞ്ഞിരുന്നു.

കഞ്ചുകി—ദേവി പറയുന്നതു ശരിയാണ്.

* ക്ഷിതിപാലനമക്കളഞ്ചുവേര-

ഉളതിലോറംപ്രിയനായിരമഭദ്രൻ

അതുപോലെവധുക്കൾനാലിലുംഭ-

സുധയോറംപ്രിയയായിശാന്തപോലെ (൧൮)

ജനകൻ. ഹാ പ്രിയ സഖ! മഹാരാജദശരഥ! ഇങ്ങിനെ സമൃദ്ധിയായിലും എന്റെ ഹൃദയത്തെ പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്ന അങ്ങെങ്ങൊന്നെങ്ങിനെ മാക്കുന്നു.

* നന്നായ്പുജിപ്പതെല്ലോപതിവിഹവരമ്പ-

സുക്കളെച്ചാച്ചയിങ്കൽ

കന്യാമാതാപിതാവെന്നിവരതിനെതിരാ-

യങ്ങുപുജിക്കുമെന്നെ

ഭക്തൃയങ്ങളെക്കൊണ്ടുപായിമാതവിധിയതുപോ-

ലാശ്ശുസംബന്ധവിത്തും

പോയെല്ലോപാവിഞാനിഞ്ചവനരകമതിൽ

ത്തന്നെവാഴുന്നുകഷ്ടം

(ഛ) (ഛ)

കൌസല്യ — വത്സേ ജാനകി! ഞാനെന്തു ചെയ്യേണ്ടു, വളരെ പഠിക്കാണ്ടു ദൃഢമായി ഘടിപ്പിച്ചുപോലെ ഉറപ്പുള്ള എന്റെ ഈ ഹതജീവൻ ഭാഗ്യചീനനായ എന്നെ വിട്ടു പോകുന്നില്ലല്ലോ.

അരുന്ധതി—ആശ്ചര്യം രാജപുത്രി! എപ്പോഴും ഇങ്ങനെ കരഞ്ഞുകൂടാ, എന്നു മാത്രമല്ല അന്നു പ്രകൃതംഗാശ്രമത്തിൽ വെച്ച് നിങ്ങളുടെ കലഹര അവസാനം ശുഭമായിട്ടു ഭവിക്കുമെന്ന് അരുളിച്ചെയ്തതോർക്കുന്നില്ല, ആ കാലവും സമീപിച്ചുപോയി.

കൌസല്യ — ഭഗവതി! ആ മനോരമം കടന്നുപോയില്ല.

അരുന്ധതി — രാജപുത്രി! എന്നാൽ ഭവതി അതു വെറുതെ പറഞ്ഞതാണെന്നു ചിന്തിക്കുന്നുവോ, സൂക്ഷിയിക്കൂ! ഭവതി അതിനെ മറച്ചു വിചാരിക്കേണ്ട; അതങ്ങിനെ തന്നെ സംഭവിക്കാതിരിക്കയില്ല.

* നന്നായി നതിസംശയിക്കരുതെടോ

സൽബ്രഹ്മതേജസ്സിനാൽ

തന്നുള്ളിൽതെളിവോമുള്ളമനിമാർ

ചൊല്ലുന്നവാക്യങ്ങളിൽ

എന്നുംമംഗലയായലക്ഷ്മിയവരോ-

രീട്ടുന്നവാക്കുകളു-

ണ്ടെന്നല്ലൊന്നുമരയ്ക്കയില്ലവർഹലി-

ക്കാത്തുള്ളവാക്യങ്ങളെ

(ഛ) (ഛ)

(അണിയാറിൽ കോലാഹലം)

(എല്ലാവരും ചെവി കൊടുത്തു കേൾക്കുന്നു)

ജനകൻ—ഇന്നു ശിഷ്യാനാമകയാൽ യഥേഷ്ടമായി കളിക്കുന്ന കുട്ടികളുടെ കോലാഹലമാണിതു.

കൌസല്യ — ബാല്യത്തിൽ തന്നെയാകുന്നു സൗഖ്യം സുഖമായിട്ടുള്ളതു. (നോക്കിട്ടു) അഹോ ഇവരുടെ മധ്യത്തിലുള്ള ഈ കുട്ടി ഏതാണ്, ഇവൻ രാമഭദ്രന്റെ കൌമാരകാഹ്നം

യോടു തുല്യമായിരിക്കുന്ന കാന്തി കൊണ്ടു ശോഭിതങ്ങളായും സുഖദിതങ്ങളായും മനോഹരങ്ങളായും മുദ്രിതങ്ങളായുമുള്ള അംഗങ്ങൾകൊണ്ട് നമ്മുടെ നേത്രങ്ങളെ ആനന്ദിപ്പിക്കുന്നുവെല്ലോ.

അരന്ധതി—(സന്തോഷത്തോടും ഉൽകണ്ഠയോടുംകൂടി ആത്മഗതം) ഇതു തന്നെയാണ് ഭാഗീരഥി ഗോപ്യമായി പറഞ്ഞു കണ്ണാമൃതമായ ആവർത്തനം, എന്നാൽ ആയുഷ്കാന്മാരായ കശലവന്മാരിചാരാണിവനെന്നു മനസ്സിലായിപ്പ.

ജനകൻ—വണ്ണംകൊണ്ടുപുലർത്തിൻദളമൊട്ടുസദാ

കാകപക്ഷാഭിരാമൻ

പുണ്യശ്രീകൊണ്ടുമോതൻസഖികളിലഴകേ-

കുന്നനൽകോമളാംഗൻ.

തിണ്ണമേരാമഭദ്രൻപുനരപിശിശുവാ-

ശ്ലീന്തോയെന്നുതോന്നും

വണ്ണംകാണുന്നനേരംമിഴികളിലമൃതാ-

ശ്ലീന്തിതാരിക്കുമാരൻ

(൧൯)

കഞ്ചുനി—ഈ ബാലകൻ ക്ഷത്രിയബ്രാഹ്മചാരിയാണെന്നു തോന്നുന്നു.

ജനകൻ—അങ്ങിനെതന്നെഎന്തെന്നാൽ,

* അമ്പിൻനൽക്കുപത്രംകുടമയിലുരസു

നാവനാഴിദപയത്താൽ

പിൻഭാഗംരമ്യമോറംഭസിതലവമര-

സ്സികൽമാനിന്റെരതോലും

കാണുന്നതല്ലമൃച്ഛപുരടരയിലതി-

ന്നുള്ളിൽമാഞ്ജിഷ്ടവസ്ത്രം

പാണിദന്ദപത്തിലാലിൻനെടിയൊരു പടി-

യുണ്ടുഷ്ടമാല്യംധനുസ്സം

(൨൦)

ഭഗവതി അരന്ധതി, ഈ കുട്ടി ഏതെന്നാണ് ഇവിടെക്കു തോന്നുന്നത്.

അരന്ധതി—ഞങ്ങളും ഇപ്പോൾ താനായാണിവിടെ വന്നതു.

ജനകൻ—ആയുഗാദ്ധ്യ! ഇനിക്കിതിരിവാൻ വളരെക്കുറെകുറുണ്ട്, അതിനാൽ ഭഗവാനായ വാല്മീകിയോടുതന്നെ ചെ

ന്നു ചോദിക്കു, 'ചില പൂലുനാരിതാ നിന്നെക്കാണാനാത്ര
ഹിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു' എന്ന് ആ കുട്ടിയോടും പറയു.

കൌസല്യ—കല്പനപോലെ (എന്നു പോയി)
കൌസല്യ—അങ്ങനെ പറയുന്നു. 'ഞാനിങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. ഇ
പ്പോൾ വരും' എന്നൊ.

അരുന്ധതി—ഇപ്രകാരമുള്ള സൃഷ്ടിവിശേഷത്തിന്നു സൌശീല്യ
മില്ലാതിരിക്കുമൊ.

കൌസല്യ—(നോക്കിട്ടു) ഗൃഷ്ഠിയുടെ വാക്കു വിനയത്തോടുകൂടി
കേട്ടു ഉടനെ ജ്വലിക്കുമാരന്നാരെ വിട്ടു ഇതാ ആ വത്സനി
ങ്ങോടുവരുന്നു.

ജനകൻ—(നല്ലവണ്ണം നോക്കിട്ടു) അഹോ ഇതെന്തൊരാൾക്കും!
*ലീലാലോലതാഴ്വയെന്നിവകലന്നൽകൃഷ്ണമാഹാത്മ്യമി-
ബ്ബാലന്നുണ്ടുസമത്വമായതരിയുംസാധിക്കയില്ലത്രാൽ
മൂലത്തോടുവലിച്ചിട്ടുനിതിളകാതുളളെൻറ ചിത്തത്തെയി-
ബ്ബാലപ്രീതിയിൽനിന്നെറ്റുതമയസ്സാന്തംകണക്കിക്കണ്ണം (൨൧)

ലവൻ—(പ്രവേശിച്ച് ആത്മഗതം) പൂജ്യന്മാരാണെങ്കിലും ഇവ
രെ നാമധേയവും താരതമ്യവും കലവും അറിയാതെ ഞാ
നെങ്ങിനെയാണ് സ്വേച്ഛയായിട്ടു അഭിവാദ്യം ചെയ്യേണ്ട
തു. (ആലോചിച്ചു) ഇപ്രകാരമായാൽ വിരോധമില്ലെന്നു പൂ
ലുനാർ പറഞ്ഞുകേട്ടിട്ടുണ്ട്. (വിനയത്തോടുകൂടി അടുത്തു
ചെന്ന്) ഇതു ലവന്റെ ശിരസ്സുകൊണ്ടു നിങ്ങൾക്കുള്ള നമ
സ്കാരപരമ്പരയാണ്.

അരുന്ധതിയും, ജനകനും—ഉണ്ണിക്കു ദീഗ്ദ്ധായസ്സും മംഗളവും ഭ
വിക്കട്ടെ.

കൌസല്യ—പുത്ര! ദീഗ്ദ്ധായസ്സാനായി ഭവിക്ക,
അരുന്ധതി—ഉണ്ണി!വര. (ലവനെ മടിയിൽവെച്ചു ആത്മഗതം)
ഭാഗ്യത്താൽ എന്റെ ഉത്സംഹം മാത്രമല്ല വളരെക്കാലമായി
ട്ടുള്ള മനോരഥവും സമ്പൂർണ്ണമായി.

കൌസല്യ—പുത്ര! ഇങ്ങോട്ടുവര (മടിയിലിരുത്തിട്ടു) അല്പം വി
ടന്നിരിക്കുന്ന നീലോല്പലംപോലെ ശ്യാമളമായും ഉജ്വലമാ
യുമിരിക്കുന്ന ദേഹബന്ധംകൊണ്ടുമാത്രമല്ല താമരയല്ലി തിന്ന

ഇള അരയന്നത്തിന്റെ കണ്ണത്തിൽനിന്നു മനോഹരമായി പുറപ്പെടുന്ന ദീപ്തനിനാദത്തോടു സദൃശമായിരിക്കുന്ന സ്വരം കൊണ്ടും ഇവൻ രാമഭദ്രനെ അനുസരിക്കുന്നു, വിരിഞ്ഞ താമരപ്പൂവിന്റെ അന്തർഭാഗംപോലെ മനോഹരമായിരിക്കുന്ന ഈ ശരീരസ്സർവ്വവും അതുപോലെതന്നെയിരിക്കുന്നു. വത്സ! നിന്റെ മുഖചന്ദ്രനെ ഞാനൊന്നു നോക്കട്ടെ, (താടിവിടിച്ചു പൊക്കി നോക്കിട്ടു കണ്ണീരോടും അഭിപ്രായത്തോടുംകൂടി) രാജ്യേഷ്! അങ്ങുന്നു കാണുന്നില്ല. സൂക്ഷിച്ചുനോക്കുമ്പോൾ ഇവന്റെ മുഖം വത്സയായ ചന്ദ്രവിന്റെ മുഖചന്ദ്രനോടും തുല്യമായിട്ടുതന്നെ കാണുന്നു.

ജനകൻ—കാണുന്നുണ്ട്, സഖി! ഞാൻ കാണുന്നുണ്ട്.

കൌസല്യ—അയ്യോ ഭ്രാന്തു പിടിച്ചുപോലെ ഏന്റെ മനസ്സ് എന്തെല്ലാമോ വിചാരിച്ചു വളരെ അസംബന്ധം പറയുന്നു. ജനകൻ—(നോക്കിട്ടു)

*കാണുന്നതുകൂടാതെ മുമ്പാണു ലഭിക്കാൻനിശ്ചിതം വാണിടുന്നതുപോലെ ഇനമതുതാനാ കാര്യം ശോഭയും ഭാര്യവാക്കുതന്നെത്താഴ്ത്തുതാൻ പുണ്യാനുഭാവം വാടിയും പേരുതന്നെതിളകിട്ടുമോപലവഴിയോടനുഭവമോ! (൨൨) കൌസല്യ—ഉണ്ണി! നിന്റെ അമ്മയുണ്ടോ? അച്ഛനെ കാണുകയുണ്ടോ?

ലവൻ—ഇല്ല ഇല്ല.

കൌസല്യ—എന്നാൽ നീ ആരുടെയാണ്?

ലവൻ—ഭഗവാനായ വാല്മീകിയുടെ,

കൌസല്യ—മകനെ മുഴുവനും പറയൂ.

ലവൻ—എനിക്കിത്രമാത്രമേ അറിവുള്ളൂ.

(അണിയറയിൽ) ഹേ ഹേ സൈന്യങ്ങളേ! നിങ്ങളിൽ കരുത്തനും ആഗ്രമത്തിന്റെ സമീപത്തിലേങ്ങും പോകരുതെന്നു കമാരനായ ചന്ദ്രകേതു ആജ്ഞാപിക്കുന്നു.

അഭ്യന്തരം, ജനകനും—അയ്യോ യജ്ഞാശ്വത്തെ രക്ഷിപ്പാനായിട്ടു വന്നിരിക്കുന്ന ചന്ദ്രകേതുവിനെ ഇന്നു കാണാൻ സം

ഗതി വരുമല്ലോ അതിനാൽ ഇതൊരു സൂചിനം തന്നെ.
കൌസല്യ — വത്സലക്ഷ്മണന്റെ പുത്രൻ ആജ്ഞാപിക്കുന്നു എ
ന്ന് അമൃതബിന്ദുക്കൾപോലെ മധുരങ്ങളായ അക്ഷരങ്ങൾ
കേൾക്കുന്നു.

ലവൻ — ആയ്! ഈ ചന്ദ്രകേതു എന്നതാരാണ്?

ജനകൻ — ദശരഥപുത്രനായ രാമലക്ഷ്മണന്മാരെ നീയറി
യുമൊ?

ലവൻ — അവർ തന്നെയല്ലേ രാമായണകഥാപുരുഷന്മാർ?

ജനകൻ — അതെ.

ലവൻ — പിന്നെ ഞാനെങ്ങിനെ അവരെ അറിയാതിരിക്കുന്നു.

ജനകൻ — ആ ലക്ഷ്മണന്റെ പുത്രനാണ് ഈ ചന്ദ്രകേതു.

ലവൻ — ഊർച്ചിയുടെ പുത്രൻ, എന്നാൽ രാജപുത്രനായ ജനക
ന്റെ പുത്രിയുടെ പുത്രൻ.

അയസ്തി — (ചിരിച്ച്) ഉണ്ണി കഥയിലുള്ള പരിചയത്തെ പ്ര
ത്യക്ഷപ്പെടുത്തി.

ജനകൻ — (ആലോചിച്ചിട്ട്) ഉണ്ണി കഥയിൽ ഇത്ര സമത്വ
നാണെങ്കിൽ ഞാനെന്നു ചോദിക്കാം ഉത്തരം പറയൂ. ആ
ദശരഥപുത്രന്മാർ ഏതേതു ഭായ്മാരിൽ എത്ര എത്ര പുത്ര
ന്മാരാണുണ്ടായിട്ടുള്ളത്, അവരുടെ നാമധേയങ്ങളെന്താണ്?

ലവൻ — കഥയിലെ ഈ ഭാഗം ഞങ്ങളാകട്ടെ അന്യന്മാരാക
ട്ടെ കേട്ടിട്ടുതന്നെയില്ല.

ജനകൻ — കവി ഉണ്ടാക്കിത്തന്നയില്ലെന്നുണ്ടോ?

ലവൻ — ഉണ്ടാക്കിട്ടുണ്ട്, എന്നാലതു ചെളിപ്പെടുത്തിയിട്ടില്ല, അ
തിലെത്തന്നെ ഒരു ഭാഗത്തെ വളരെ രസത്തോടുകൂടി അഭി
നയിക്കത്തക്കവണ്ണം വേറെ ഒരു പ്രബന്ധമായിട്ടും ഉണ്ടാ
ക്കിട്ടുണ്ട്, അതിനെ ഭഗവാൻ വാല്മീകിമഹർഷി സ്വരസ്യ
ങ്ങൾ കൊണ്ടുതന്നെ ഏഴുതി നൃത്തഗീതവാദ്യശാസ്ത്രകർത്താ
വായ ഭരതമുനിക്കയച്ചിരിക്കുന്നു.

ജനകൻ — എന്തിനായിട്ട്?

ലവൻ—ഭഗവാനായ ആ ഭരതമുനി അപ്സരസ്രീകളെക്കൊണ്ട്
അഭിനയിപ്പിക്കുമെന്നു വെച്ചാണത്രെ.

ജനകൻ—ഇതെല്ലാം എനിക്കു കൌതുകത്തെ ജനിപ്പിക്കുന്നു.

ലവൻ—എന്നു മാത്രമല്ല, ആ പ്രത്യാസത്തിൽ ഭഗവാനായ വാ
ല്മീകിമഹർഷി വളരെ ആദരമാണ്, അദ്ദേഹം ആ പു
സ്കകത്തെ ചില ശിഷ്യന്മാരുടെ കയ്യിൽ കൊടുത്താണ് ഭര
താശ്രമത്തിലേക്കു ചിട്ടുള്ളത്, അപായമൊന്നും വരാതിരി
പ്പാനായിട്ട് അവരുടെ കൂടെ ചാപവാണിയായിട്ടു എന്റെ
ഭ്രാതാവിനേയും അയച്ചിട്ടുണ്ട്.

കൌസല്യ—ഉണ്ണിക്കു ഭ്രാതാവും ഉണ്ടോ?

ലവൻ—ഉണ്ട്, ആ ആയുസ്സു കശനെന്നാണ് പേര്.

കൌസല്യ—ജ്യേഷ്ഠനെന്നർത്ഥമായി.

ലവൻ—അങ്ങിനെതന്നെ പ്രസവകൃമംകൊണ്ട് അദ്ദേഹം
ജ്യേഷ്ഠനാണത്രെ.

ജനകൻ—ആയുഷ്മാനായ നിങ്ങൾ ഏതു പൊറുണ്ടായവരാ
ണോ?

ലവൻ—അതെ.

ജനകൻ—ഉണ്ണി പറയൂ. വെളിപ്പെടുത്തിട്ടുള്ള കഥയുടെ അവ
സാനം എന്താണ്.

ലവൻ—പൗരന്മാരുണ്ടാക്കിത്തീർത്ത അവവാദംകൊണ്ടു വല്ലാ
തെ വ്യസനിച്ചു രാജാവിനാൽ ഉപേക്ഷിക്കപ്പെട്ടും പ്രസവ
വേദന സമീപിച്ചുമിരിക്കുന്ന ദേവയജനസംഭവയായ സീ
താദേവിയെ ഏകാകിനിയായിട്ടു കാട്ടിൽ പരിത്യജിച്ച് ല
ക്ഷ്മണൻ തിരിച്ചുവന്നു എന്നാണ്.

കൌസല്യ—ഹാ വത്സേ! മുഷ്ടചന്ദ്രിമുഖീ! ഏകാകിനിയായ
നിന്റെ പുഷ്പംപോലെ കോമളമായ ശരീരത്തിന്നു ദൈവ
ദ്രവിലാസംകൊണ്ട് ഇപ്പോഴുണ്ടായിട്ടുള്ള പരിണാമമെ
ന്താണ്.

ജനകൻ—ഹാ ഹാ വത്സേ!

* അന്നൊന്നാമതുപോലാമാപരിഭവം
പ്രാപിച്ചുനീതപ്തയായ്

വിന്നീടാപ്രസവത്തിലുള്ളൊരുമമാ
ദുഃഖത്തിനാലാത്തയായ്
മുന്നിൽചെമ്പുലിസിംഹമെന്നിവയണ-
ഞ്ഞീടംവിയെഴുതീതയാ-
യെന്നെത്തന്നെയിളിച്ചുകൊണ്ടുടനടൻ
രോദിച്ചിരിക്കുംദൃശം.

(൨൩)

ലവൻ—(അരുന്ധതിയോട്) ആയ്യേ! ഇവരാറാണ്?
അരുന്ധതി—ഇവർ കൌസല്യയാണ്, ഇദ്ദോഹം ജനകനാണ്.
ലവൻ—(ബാലമാനസ്സോടുകൂടെ) നോക്കുന്നു
ജനകൻ—അയ്യോ ദുർബ്ബലികളായ പൗരന്മാരുടെ ദുർമ്മര്യാദ,
അയ്യോ രാമരാജാവിന്റെ സാഹസപ്രവൃത്തി,
* ഉൾക്കാമ്പിൽപോരവളപ്രാമരസദൃശമി-
ദുഃഖമോത്തോർത്തുദിക്കും
മൽക്രോധാഗ്നിയിതത്രേസമയമെരിയുവാൻ
ചാവശാപങ്ങൾകൊണ്ടും

(൨൪)

കൌസല്യ—ഭഗവതി! രക്ഷിക്കണെ, രക്ഷിക്കണെ, കോപിച്ചി-
രിക്കുന്ന രാജാവിനെ പ്രസാദിപ്പിക്കണെ,
അരുന്ധതി—പ്രാണേണമാനികൾമനുഷ്യവമാനലേശം
പ്രാപിക്കിലിങ്ങിനെഭവിപ്പതുസമ്പ്രദായം
പാരിനധീശതവനന്ദനനല്ലെരാമൻ
ചാവശാപൗരവർഷംപരിവാല്യല്ലേ.

(൨൫)

ജനകൻ—ആരണ്ടുംഞാൻക്കുമിപ്പോൾരഹുവരനിലവൻ
മൽസുതൻതന്നെയല്ലേ
പൗരന്മാരിൽദിജന്യീവികലശിശുമാഹം
വൃദ്ധരെദല്ലതാൻ

(൨൬)

ചില കുട്ടികൾ—(സംഭ്രമത്തോടുകൂടി പ്രവേശിച്ച്) കമാര! ക-
തിര കതിര, എന്ന് ഒരു ജന്തു നാട്ടിലുണ്ടെന്നു കേൾക്കുന്നി-
ല്ല. ഇപ്പോളിതിനെ ഞങ്ങൾ പ്രത്യക്ഷമായിട്ടു കണ്ടു.
ലവൻ—കതിരയെക്കുറിച്ച് യാഗവിധിയിൽ പശുപാഠപ്രകര-
ണത്തിലും യുദ്ധവിധിയിലും പാഞ്ഞിട്ടുണ്ടല്ലോ, ഇത് എ-
ങ്ങിനെയിരിക്കുന്നു. പറയുവിൻ.

കുട്ടികൾ — കേൾക്കൂ.

* ചിന്നിത്തുങ്ങുന്നവാലുണ്ടതിവലുതതിനെ—

സ്വപ്നേരത്തുമാട്ടം

നന്നെട്ടീഗ്ലംകഴുത്തെന്നാകതിനുകുള-

വെണ്ണിയാൽനാലുതന്നെ

തിന്നുന്നപുല്ലിനെത്താൻപുനരതുകുളയാ

വിഷ്ണുമാങ്ങുതുല്യം

ചൊന്നാലാവില്ലുദൂരത്വവിയിലതുപോ-

കുന്നനാംപോകവാരാ.

(൨൩)

(എന്ന് അടുത്ത ചെന്നു കൈകളേയും തോലിനേയും വിടിച്ചു വലിക്കുന്നു)

ലവൻ—(കൌതുകോപരോധവിനയങ്ങളോടുകൂടി) ആയുന്മാരേ!

നോക്കുവിൻ നോക്കുവിൻ ഇവരിതാ എന്നെപ്പിടിച്ചുകൊണ്ടു പോകുന്നു. (എന്നു വേഗത്തിൽ നടക്കുന്നു)

അരുന്ധതിയും ജനകനും—ഉണ്ണി! ആഗ്രഹത്തെ സാധിച്ചു കൊൾക.

കൌസല്യ—ഭഗവതി! ഞാനിവനെക്കാണാതെ ജീവിച്ചിരിക്കുമെന്നു തോന്നുന്നില്ല അതുകൊണ്ടു കുറെ അങ്ങോട്ടു ചെന്ന് പോകുന്ന ആയുഷ്ഠനെ കാണുക.

അരുന്ധതി—വേഗത്തിൽ ദൂരത്തെത്തിയ ആ വെറിയനെ എങ്ങിനെ കാണാൻ സാധിക്കും.

കൌകി—(പ്രവേശിച്ചു്,) അറിയേണ്ടകാലമായാൽ അതു നിങ്ങൾ തന്നെ അറിയും എന്നാണ് ഭഗവാൻ വാല്മീകി മഹർഷി അരുളിച്ചെയ്തത്.

ജനകൻ—ഇതെന്തൊ അതിഗംഭീരമായ ഒരു സംഗതിയായിട്ടു സംഭവിക്കും, ഭഗവതി, അരുന്ധതി! സഖി, കൌസല്യ ആയു, ഗൃഷ്ഠേ! നോം തന്നെ ചെന്നു ഭഗവാനായ വാല്മീകിയെ കാണുക. (വൃദ്ധന്മാരെല്ലാം പോയി)

കുട്ടികൾ — കുമാര! ആ ആശ്ചര്യത്തെ കണ്ടാലും.

ലവൻ—ഞാൻ കണ്ടു, ഇതു അശ്വമേധത്തിനുള്ള കുതിര തന്നെയാണെന്നു അറികയും ചെയ്തു.

കുട്ടികൾ—അതെങ്ങിനെ അറിഞ്ഞു?

ലവൻ—എടോ വിഷ്ണികളേ! നിങ്ങളും അശ്വമേധപ്രകരണം
 വരിച്ചിട്ടുണ്ടല്ലോ. നൂറു കവചധാരികളും നൂറു ഭണ്ഡധാരി
 കളും നൂറു തൂണീരധാരികളും രക്ഷകന്മാരായിരിക്കേണമെന്ന്
 അതിൽ പാഞ്ഞിട്ടുള്ളതോക്കുനില്ല, ഈ സൈന്യങ്ങളും
 ആ സംഖ്യയോടു യോജിച്ചാണല്ലോ കാണപ്പെടുന്നത്.
 ഞാൻ പാഞ്ഞതിൽ വിശ്വാസമില്ലെങ്കിൽ ചെന്നു ചോദി
 ചുകൊൾവിൻ.

കുട്ടികൾ—ഓ ഓ! ആളുകളാൽ ചുറ്റപ്പെട്ടിങ്ങിനെ സഞ്ച
 രിക്കുന്ന ഈ കുതിര എന്തിനുള്ളതാണ്.

ലവൻ—(ആഗ്രഹത്തോടുകൂടി ആത്മഹതം) അഹോ അശ്വ
 മേധമെന്നതു, വിശ്വവിജയികളായ ക്ഷത്രിയന്മാരുടെ ഈ
 ജ്ജ്വലമായിട്ടുള്ളതും സകല ക്ഷത്രിയന്മാർക്കും പരിവേത്തെ
 നൽകുന്നതും ആയ ഉൽകർഷ്ണത ഉരച്ചു നോക്കുവാനുള്ള
 ഒരു നിക്ഷേപമാണ്.

(അണിയിച്ചിൽ)

* ഈയശ്വമേധവനത്തിലുമേകവീര-
 നായുള്ളപട്ടിമുഖവശവിനാശകൻ
 സ്വീയംജയക്കൊടിയതാണഥവാസ്വപീയം
 ഭൂതപരത്തുവതിനുള്ളപരസ്യമത്ര. (൨൭)

ലവൻ—(വ്യഗ്രയാടുകൂടിയവനെന്നപോലെ) അഹോ കോ
 പാഗ്നിയെ ജ്വലിപ്പിക്കുന്ന അക്ഷരങ്ങൾ.

കുട്ടികൾ—എന്തു പറയട്ടെ കമാരൻ ബുദ്ധിമാൻ തന്നെ.

ലവൻ—എടോ എടോ! ഭൂമിയിൽ ക്ഷത്രിയന്മാരില്ലാതെയാ
 യൊ? എന്താണ് നിങ്ങളിത്ര ചോഷിക്കുന്നത്.

(അണിയിച്ചിൽ)

അരേ! മഹാരാജാവിനെതിരായി ക്ഷത്രിയന്മാരെവിടെ?

ലവൻ—ഹീ, കഥയില്ലാത്തവരേ!

* ലോകത്തിലാസുപതിതാനന്ദവീരനെങ്കി-
 ലാകട്ടെഭീഷണിയിതെന്തിനുള്ളസുരോത്താൻ
 ധമാകുസുമത്തിനുമുമാപായനഞ്ചെന്ന
 ചേൾത്തിലകക്കാടിയെയിങ്ങുമരിച്ചിട്ടനേൻ. (൨൮)

എടോ കുമാരന്മാരേ! കല്പെടുത്തേറിഞ്ഞു ഈ കുതിരയെ ഇങ്ങോട്ടു തിരിക്കുവിൻ സാധുവായ ഇതു നമ്മുടെ മാൻകൂട്ടത്തിൽ ചേർന്നു സഞ്ചരിച്ചുകൊള്ളട്ടെ.

ഒരു പുരുഷൻ—(തോഡത്തോടും ഗർവ്വത്തോടുംകൂടി പ്രവേശിച്ചു)
ഹീ! എന്തു ചാവലും കാണിക്കുന്നു? നിശ്ചയനാണ് പറഞ്ഞത്? നിർദ്യന്മാരും ക്ഷമയില്ലാത്തവരുമാകുന്നു സൈനികന്മാർ, ഗർവ്വത്തോടുകൂടിയുള്ള വാക്ക് ഒരു ശിശുവിന്റെയായിരുന്നാലും അവർ സഹിക്കുകില്ല. ചാവലാണിരായിരിക്കുന്ന രാജകുമാരൻ ചന്ദ്രകേതു സൈന്യങ്ങളായ അരണ്യപുഷ്പഭാഗങ്ങളെ കൈതുകത്തോടുകൂടി ദർശിച്ചുകൊണ്ടു വരുന്നുണ്ട്, അദ്ദേഹം ഇവിടെ എത്രനാതിന്നുമുന്പെ ഈ വൃക്ഷങ്ങളുടെ ഇടയിൽകൂടി വേഗത്തിലോടിക്കൊറുവിൻ.

കുട്ടികൾ—കുമാര! നമുക്കിടയിൽ വേണ്ടു, കുമാരന്റെ നേരെ ശത്രുങ്ങളിലൂക്കിക്കൊണ്ടു സൈനികന്മാർ കലശൽ കൂട്ടുന്നു. ആശ്രമപദം കണ്ടു ദുരന്തമില്ലമാണ്. അതുകൊണ്ടു വരുന്ന മൂക്കു മാഞ്ചാട്ടമായിട്ട് ഇവിടെ നിന്നു ഓടിക്കളയാം.

ലവൻ—(ചിരിച്ചു) ശത്രുങ്ങളിലൂക്കിയാലെന്താണ്? (വല്ലിൽ ഞാണു കെട്ടിക്കൊണ്ടു)

* കല്പോചാരമാകംപോചാരവചോ-

ടഗ്രഭാഗങ്ങൾ ചാറി-

കെട്ടിട്ടാടുന്നഞാണാൽനടുവടനെവള-

ഞ്ഞീടുമിച്ചാവദണ്ഡം

ഒട്ടുകൊന്നാൻഗ്രസിച്ചാണലിസെനനെ

ദംശ്യമുട്ടുന്നമട്ടിൽ

വെട്ടുന്നാട്ടിപ്പിച്ചുക്കുവീകടയമമവ-

ത്തോടുനേരായിടട്ടെ

(൨൯)

(ഏല്പാവനം ഉച്ചിതംപോലെ ചാറി നടന്നു ചോയി)

കൊടുമ്പുറത്തുകയോഗമെന്ന

നാലാമകം കഴിഞ്ഞു.

ഭാഷാ നാടകം.

അഞ്ചാമങ്കം.

(അണിയറയിൽ)

ഭോ ഭോ ദൈവികനാഥരേ! നമുക്കുശ്രയംലഭിച്ചു.

* ധീരൻസാരഥിയാംസുമന്ത്രനടന്നോടിക്കുന്നവാഹനത്താൽ
പാരംവേശമിയന്നതേരതിലിരുന്നാത്സാഹമുൾക്കൊണ്ടിതാ
വാരിൽ ചക്രമിടത്തുടൻകൊടിമരംസ്വപ്നംചലിച്ചീടവേ
പോരുന്നങ്ങ്! ഹ ചന്ദ്രകേതുപടയിൽപ്പാലിക്കുവാൻനമ്മളെ

(അനന്തരം സാരഥിയായ സുമന്ത്രനോടുകൂടി രഥാത്രസ്വ
നായും അതുദൂതസന്തോഷസംഭ്രമത്തോടുകൂടിയും ചന്ദ്രകേ
തു പ്രവേശിക്കുന്നു.)

ചന്ദ്രകേതു—ആയുസുമന്ത്ര! ദർശിച്ചാലും,

* കാടിച്ചാടിത്തിമർത്തുംപടയുടെനടുവിൽ
പഞ്ചമുധാഗ്രമൊട്ടെ-
ട്ടാടി കൊണ്ടൊട്ടുകോവച്ചുരുന്നിരിയ-
ന്നുള്ളവക്ത്രാഭയോടും
കോടിശ്ശബ്ദിച്ചുവില്ലിൻതലകളണയമാ.
റമ്പുമേന്മേൽചൊരിഞ്ഞും
മുട്ടുന്നതാലുപാടുംമമഭടരെമിട്ട-
ക്കേരളീവീരബാലൻ.

(൨)

ആയുധ്യം, ആയുധ്യം!

* കണ്ടാൽസുര്യകലേഖനിച്ചുരിച്ചുവോയെന്നുള്ളസന്ദേഹമി-
ന്നുണ്ടാക്കുമുറാബാലനേയതന്നിടകപീന്ദകദണ്ഡത്തിൽ
ടങ്ങാകാരഭയകരമഹനിവളുത്തത്യാഗ്രഹണങ്ങളെ
കൊണ്ടെൻസൈന്യശരീരസന്ധികൾവിളർക്കുന്നമേകെ

സുമന്ത്രൻ—ആയുധ്യൻ, (തൃകം ൩)

* മുമ്പിൽദേവകൾദൈത്യന്മാണിവരടുകാതുള്ളവിജ്ഞാനാൽ
നിന്നെപ്പോലെവളുതിട്ടന്നരിത്രചാമീവീരനെക്കാണെയാൽ
മുന്നംകൈശികയാഗരക്ഷയിലരക്കനാരെമറ്റിക്കുവാൻ
മിന്നംചാലമെട്ടത്താമനെമനക്കായിൽസൂരികളെക്കൊണ്ട് (1)

ചന്ദ്രകേതു—ഈ ഒരു കട്ടിയെ എത്രക്കുവാൻ വളരെപ്പേർകൂടി പൂ
റപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു എന്നുള്ളതുകൊണ്ടു എന്റെ മനസ്സു ലജ്ജി
ക്കുന്നു.

* പോരിന്നത്യാഹാരമോടെ വടകൾകരമതിൽ

ലോരശസ്രങ്ങൾമിന്നി-

പുരാവത്താൽ മുഴങ്ങുകനകമണികളാ-

ടുന്നതേർക്കൂട്ടമോടും

മാരികൊപ്പം മഞ്ഞെച്ചാരിയുമൊരുകൾ-

കാറ്റുമായാശുചെന്നി-

ട്ടാരുസാഹായമില്ലാത്തൊരുശിശുവെവള-

ഞ്ഞീടിനാരത്രകഷ്ടം

സുമന്ത്രൻ—വത്സ! ഇവരെല്ലാം ഒന്നിച്ചു കൂടിത്തന്നെ ഇവനെ
നാണ്? പിന്നെ ഒറ്റയ്ക്കായാലോ.

ചന്ദ്രകേതു—ആയ്! വേഗത്തിലോടിക്കുക. ഇവൻ നമ്മുടെ ആ
ശ്രിതജനങ്ങളെ വല്ലാതെ മട്ടിച്ചു തുടങ്ങിയിരിക്കുന്നുവല്ലോ.
എങ്ങിനെയാണാൽ,

* പേടിച്ചുദിഗ്ഗമാന്തരത്തിലലറുകുണ്ടീറ്റകണ്ണങ്ങളെ

കൂടിറ്റുണ്ടിലോഷമിശ്രഗുണനാദത്താൽ തകർത്തിശ്ശിശു

കാടുംലോരകബന്ധമുണ്ഡനിമയെ ആപ്താന്തകന്തന്റെവാ-

യാടമ്പോളതിരുവിധംഗുതമറുത്തിപ്പാരിൽവീഴുന്നിതാ(നു)

സുമന്ത്രൻ—(ആത്മഗതം) ഇങ്ങിനെയുള്ളവനോടുകൂടി ദീനപയ്യ
ലോ ചെയ്യുന്നതിന്നു വത്സ ചന്ദ്രകേതുവിനെ ഞാനെങ്ങിനെ
അനുവദിക്കേണ്ടു. (ആലോചിച്ചു) അഥവാ ഇക്കൂപാക ഗുഹ
ത്തിൽ വളരെ വൃദ്ധനല്ലെ ഞാൻ, യുദ്ധം നേരിടുകയും ചെ
യ്ക്കു ഇതി വേറെയെന്നാണ് ഗതി.

ചന്ദ്രകേതു—(വിസ്മയലജ്ജാസംഭ്രമങ്ങളോടുകൂടി) ഹീ എന്റെ
സൈന്യങ്ങൾ നാലുഭാഗത്തും വിന്തിരിഞ്ഞോടിപ്പോയി.

സുമന്ത്രൻ—(രഥവേഗത്തെ നട്ടിപ്പു) വത്സ! ആ വീരനിതാ സം
സാരിച്ചാൽ കേൾക്കുക അക സമീപത്തിലായി.

ചന്ദ്രകേതു—(കാൽകേട് നട്ടിപ്പിട്ടു) ആയ്! ഇദ്ദേഹത്തിന്റെപേ
രെന്തെന്നാണ് ആബ്ബാമികൾ പറഞ്ഞതു?

സുമന്ത്രൻ — വത്സ! ലെഖനെന്നാണ്.

ചന്ദ്രകേതു — വീരാഗ്രേസരമേ ലവ!

പോരാട്ടനെന്നതു ഹന്തഭടരോടായ്

പോരിനൊന്നുണ്ടവിടെ

പ്രോരികതേജസ്സുതേജസിശമിക്കും

(൭)

സുമന്ത്രൻ — കുമാര! നോക്കു നോക്കു,

* ചെട്ടെനുണ്ണിവിളിക്കയാൽ തവഭേദമുട്ടെത്തമട്ടിപ്പതു

വിട്ടിട്ടൊട്ടുഗളംതിരിച്ചുടനിതാനോക്കുന്നവീരാകുൻ

കുട്ടിക്കേസരികുംഭികംഭവടലംഗമുണതാഡിച്ചുടൻ

പൊട്ടിക്കുന്നമുഖംബരത്തിലിടികേട്ടൊന്നങ്ങനോക്കുംവിധം (൮)

(അനന്തരം ഗർവ്വത്തോടുകൂടി വേഗത്തിൽ നടന്നു

കൊണ്ടു ലവൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)

ലവൻ — നല്ലതു, രാജപുത്രനല്ലതു, സത്യമായിട്ടും അങ്ങു ഇഷ്ടപാ

കവംശത്തിൽ ജനിച്ച ആൾതന്നെ, അതിനാലിതാ ഞാൻ

വന്നിരിക്കുന്നു.

(അണിയായിൽ വലിയ കോലാഹലം)

ലവൻ — (ആവേശത്തോടുകൂടി തിരിഞ്ഞുനോക്കിട്ടു) ഇപ്പോൾ

തന്നെ തോരോടിയ സേനാപതികൾ പിന്നെയും ഗർവ്വ

ത്താൽ തിരിച്ചുവന്നു യുദ്ധത്തിനായിട്ടു എന്റെ പിന്നിലടു

ക്കുന്നുവോ, മഹീ എന്തൊരു കഥയില്ലാത്തവരാണിവർ.

* പാരെല്ലാടംനടുത്തുപടിപടകൾമുഴു-

ക്കീട്ടമീലോരലോഹം

പാരാതെൻക്രോധരീവ്രജപലനശിഖകളാൽ

നഷ്ടമാക്കട്ടയില്ലോ

പാരംശൈലങ്ങൾമുട്ടിട്ടിളകിയബന്ധവാ

വഹ്നിയാൽകല്പകാലേ

പോരംകാരോറുകീഴ്ത്തമാിയുമുധേയന്തൻ

വാരിപൂരങ്ങൾപോലെ

(൯)

(എന്നു കാടി നടക്കുന്നു)

ചന്ദ്രകേതു — ഹേ! ഹേ! കുമാര!

* അത്യാശ്ചര്യത്തെനൽകത്തവഗുണമതിനാൽ

പ്രതിവർഷിക്കുമുലം

സത്യംനീയെൻസഖാവായ്പ്രിയസഖമസ-
 ദൃസപവുനീന്റെയല്ലൊ
 ഇരമംനീയെന്നിനായ്നിൻപടയെടുക്കുമി-
 ക്കുന്നനിൻവീര്യഗുണം
 പ്രത്യക്ഷത്തിൽപരീക്ഷിപ്പതിനനികൾമാ-
 യുണ്ടിതാചന്ദ്രകേതു (൧൦)

ലവൻ - (സന്തോഷത്തോടും സംഭ്രമത്തോടും തിരിഞ്ഞിട്ട്) അ
 ഹോ! മഹാനഭാവനായ സൃഷ്ടകലകുമാരന്റെ വീരവോദപ്ര
 യോഗം പ്രസന്നമായും കഠിനമായുമിരിക്കുന്നു. അതിനാൽ
 ഇവർ പോകട്ടെ, ഇദ്ദേഹത്തിനെത്തന്നെ ഓന്ന് സമ്മാ
 നിക്കാം.

(പിന്നേയും അണിയായിൽ കോലാഹലം)

ലവൻ - (ക്രോധത്തോടും വെറുപ്പോടും കൂടി) ആ, കൂടക്കൂടെ
 ഇവർ വിരസംവാദം ചെയ്യുന്നതിന്നു വിപ്ലവമുണ്ടാക്കിക്കൊ
 ണ്ട് എന്നു ചിന്തയാക്കുന്നു. (അവരുടെ നേരെ ചെല്ലുന്നു).
 ചന്ദ്രകേതു - ആയ്ക്കു നോക്ക ഇതു കാണേണ്ടതാണ്.

* സൈപരംചാപമെടുത്തു ഭംഗിയിലാറം
 കാരത്തിനാൽനോക്കിയെൻ
 നേരിട്ടുടേരാത്തുപിന്നിലണയും
 നേരത്തിലങ്ങോട്ടുമായ്
 പരാതോടിനടക്കുമിഴ്ത്തിത്തൂണാ
 സീരന്റെവെല്ലുള്ളതായ്
 പൊക്കോറാതിലങ്ങുമിങ്ങുമിളക്ക
 കാരോട്ടനേരാകമേ (൧൧)

സുമന്ദൻ - കമാരൻ തന്നെ അവനെക്കാണുന്നതിന്നും ശക്ത
 നാകുന്നുള്ളു, ഞാൻ വിസ്മയം കൊണ്ടു കേവലം പരവശനാ
 യിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു.

ചന്ദ്രകേതു - ഹോ ഹോ! രാജാക്കന്മാരേ!
 മാറിൽ ചമോത്തരീയംവിലസിയുളളമെ-
 യോടുമേകാകിയായി
 പുരില്ലാദാതിയാമിഴ്ത്തിയവനൊടെതിരൻ
 സംഖ്യയില്ലാത്തനിങ്ങൾ

ചേരത്തായണമോടുകൂടിയതുരഗരഥം-

രൂപരായ് ചട്ടയിട്ടും

പോരിനായ് ചെന്നതോത്താൽ ബഹു കറവുഭവം

നാഷ്ടമെന്നല്ലെങ്കിൽ

(൧൨)

ലവൻ—(ക്ഷോഭത്തോടുകൂടി) ഏ: എന്തൊരു ദയയുണ്ടോ?

(ആലോചിച്ചിട്ട്) ഇരിക്കട്ടെ കാലതാമസം വരാതിരിപ്പാനാ

യിട്ടും ഈ സൈന്യങ്ങളെ ഇപ്പോൾ ജ്യോതോത്സവം കൊണ്ടു

സ്തംഭിപ്പിക്കാം (എന്നു ധ്വാനം നടിക്കുന്നു.)

സുമന്ത്രൻ—ഇതെന്താണ് അകാരണമായിട്ട് നമ്മുടെ സൈന്യങ്ങളുടെ കോലാഹലം ശരിക്കും?

ലവൻ—ഇനി ഈ ഒരുവെട്ടവന്റെ സാമർത്ഥ്യം എത്രയുണ്ടെന്നു നോക്കട്ടെ.

സുമന്ത്രൻ—(സംഭ്രമത്തോടുകൂടി) ഉണ്ണി! ഈ കമാരൻ ജ്യോതോത്സവത്തെ മന്ത്രമൂലം പ്രയോഗിച്ചു എന്നു നീക്കം തോന്നുന്നു.

ചന്ദ്രകേതു—ഇതിലെന്തു സംശയം.

* നോയ് ചേർത്തുമിന്നൽ പ്രഭയുമിരുളുമൊ-

ത്തു ഗതേ ജസ്സമം

തന്നേ ചിമ്പിത്താക്കും മിഴികളിലഴലേ-

കുന്നു നോക്കുന്ന നേരം

എന്നല്ലെൻ സൈന്യമെല്ലാമിതു പൊഴുതിളകാ

തത്ര ചിത്രങ്ങൾ പോലെ

ത്തന്നേ നിൽക്കുന്നു പാത്താൽ നിയതമിതുമൊ-

ജ്യോതോത്സവഭാവം

(൧൩)

അശ്വമുഖാശ്വം!

* തിങ്ങിപ്പാതാമധ്യേ നിറയുമിരുളിനും

തപ്തമായ് ദീപ്തിമേന്മേൽ

പൊങ്ങിപ്പോയിച്ചു കണ്ഠം സദശനിമിയ-

നീടുമിജ്യോതോത്സവം

തിങ്ങുന്ന പേരേ പേരേ പ്രളയപവനനേ-

റാശുപൊട്ടിത്തെറിക്കും

മിന്നൽക്കാർ ചേർന്ന വിസ്ഫുരക്കോടുകൂടി നിറം പോ-

ലന്തരിക്കുത്തലൊങ്ങും

(൧൪)

സുമന്ത്രൻ — എന്താൽ ഇവന്നു ജ്യോതോസ്രുങ്ങൾ സിദ്ധിച്ചിട്ടുള്ള
താരിൽനിന്നായിരിക്കാം.

ചന്ദ്രകേതു — ഭഗവാൻ വാക്യീകിയിൽ നിന്നാണെന്നു ഞാൻ വി
ചരിക്കുന്നു.

സുമന്ത്രൻ — അദ്ദേഹത്തിന്നു അസ്രുങ്ങളിൽ പരിചയമില്ല, ജ്യോ
തോസ്രുങ്ങളിൽ വിശേഷിച്ചും. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ,

* മുന്നമിവയെക്കുശാശപൻ
തന്നേസൃഷ്ടിച്ചുകൾശികന്നേകി
പിന്നെയിവയാവഴിക്കായ്
വന്നു പസിക്കുന്നുരാമഭദ്രകൽ (പ ൫)

ചന്ദ്രകേതു — സതപഗുണത്താലോറും വളർച്ചിരിക്കുന്ന രതപ
പ്രകാശമുള്ളവരും മന്ത്രജ്ഞന്മാരും ആയ മാറ്റ യോഗ്യന്മാരും
സ്വയമായിട്ടിതു ലഭിച്ചേക്കാം.

സുമന്ത്രൻ — ഉണ്ണി! ജാഗ്രതയോടുകൂടിയിരിക്ക, ആ വീരനിതാ
വന്നുപോയി.

കുമാരന്മാർ — (അന്വോന്യം) അമ്മോകമാരൻ പ്രിയദർശനൻ ത
ന്നെ (സ്നേഹാൻരാഗങ്ങളോടുകൂടി നോക്കിട്ട്)

* മുന്നംജനാനന്തരത്തിൽദൃഢപരിചയമു-
ണ്ടായതോസൽഗുണത്താൽ
തോന്നീടുംപ്രീതിയോകണ്ടുവുടനെയുടി-
ച്ചുള്ളരാസകുതിതാനോ

ഇന്നേതുംക്കൈവഗത്യാമമപുനരിവി-

ല്ലാത്തസംബന്ധമോയെൻ

മുന്നിൽക്കണ്ടോരുനേരത്തിവനെമമന-

സ്നേഹമവെക്കുന്നിതെന്തൊ. (എന്ന)

സുമന്ത്രൻ — ഒരാൾക്കു മറ്റൊരാളിൽ രസമയിയായ പ്രീതിയു
ണ്ടാകുന്നതു പ്രായേണ ലോകസ്വഭാവമാണ്. ഇതിനെയൊ
ക്കുന്നു ലൌകികന്മാർ താഴാമെത്രുകമെന്നും ചക്ഷുരാഗമെ
ന്നും പറയുന്നത്. ഇതു ഹേതുവുടാതെ ഉണ്ടാകുന്നതും ഇന്ന്
വിധമെന്നു നിശ്ചയിപ്പാൻ പാടില്ലാത്തതുമായ ഒരു പ്രണയ
മാണെന്നു വിചാരിച്ചുവരുന്നു.

* നിഷ്കാമണംസ്സേഹമഹോഭവിച്ചാൽ
നില്പിപ്പെട്ടുത്തൊന്നമതിന്നുനേരേ
ഉൾക്കാമ്പിൽമമ്ങ്ങളെയാശുചേർത്തു
കോർന്നിതാപ്രേമമതായത്തു.

21

(൧൭)

കുമാരൻ—(അന്യോന്യം ഉദ്ദേശിച്ചു)

* മിന്നംനിമ്ലരണമൊത്തമുദയാ-
മിബ്ബാലകൻതന്റെമൈ-
തന്നിൽലോരശരങ്ങളെങ്ങിനെമടി-
ച്ചിടാതയക്കേണ്ടുഞാൻ
മുന്നിൽക്കണ്ടുവിഷമാരനെമുദാ
ചെന്നൊന്നുപുൽകീട്ടവാ-
നെന്നുപേരെന്നൊരുവാങ്ങുകൊണ്ടുപുളകം
തിങ്ങുന്നിതംഗങ്ങളിൽ.

(൧൮)

എന്നു ചെയ്യാം.

* പാശംഗപ്പിച്ചിരിക്കുന്നിവനൊടുഗതിയെ-
ന്തസ്രമല്ലാതെയിന്നീ-
വീരൻനേരിട്ടു കാത്തൊരുശരമതിനാൽ
വിന്നെയെത്തുളുകാച്ചം
പോരിന്നായസ്രമേന്തീട്ടിനിയൊഴിയുകിലി-
ബ്ബാലനന്തോരുമെന്നെ
ശൂരവീരസ്വപഭാവംനിയതമതുതടു-
ക്കുന്നുവേഴ്ചക്രമത്തെ.

(൧൯)

സുമന്ത്രൻ—(ലവനെ നോക്കിട്ടു കണ്ണീരോടുകൂടി ആത്മഗതം)
മനസ്സേ! നീയെന്താണ് വേറെ വിധത്തിൽ ശരിക്കുന്നത്.

* നിന്നാഗ്രഹത്തിന്നുടവിത്തിനെത്താൻ
മുന്നേനശിപ്പിച്ചുകുളഞ്ഞുദൈവം
മുന്നേനശിപ്പിച്ചൊരുവള്ളിയിങ്കൽ
വിന്നെപ്രസന്നംകഥമുരളവിഷം.

(൨൦)

ചന്ദ്രകേതു—ആയ്സുമന്ത്ര! ഞാൻ തേരിൽനിന്നിറങ്ങുന്നു.

സുമന്ത്രൻ—എന്നു കാരണത്താൽ?

ചന്ദ്രകേതു—അങ്ങിനെ ചെയ്താൽ ഈ വീരപുരുഷനെ ബഹു

മാനിച്ചുപോലെയായി, എന്നു മാത്രമല്ല ആയുഷ്കൃതിയധ
മ്ത്തെ പരിപാലിച്ചുപോലെയുമായല്ലോ. രഥികൾ പാദ
ചാരികളോടെതൃക്കുന്നതു ന്യായമല്ലെന്നാണല്ലോ ശാസ്ത്രജ്ഞ
ന്മാർ പറയുന്നതും.

സുമന്ത്രൻ—(അമ്മഗതം) കഷ്ടം! ഞാൻ വല്ലാത്ത ദുഃഖഭരിത
ലകപ്പെട്ടു.

* ന്യായത്തിനൊത്തൊരുനടപ്പിനെവേണ്ടയെന്നാ-
യീയുള്ളവൻപറവതെങ്ങിനെകഷ്ടമിപ്പോൾ
വയ്യാത്തതായൊരതിസാഹസമായകാര്യം
ചെയ്യുന്നതിന്നുപുനരെങ്ങിനെസമ്മതിക്കാം. (൧൧)

ചന്ദ്രകേതു—പൂജ്യന്മാരായ അച്ഛന്മാരും കൂടി ധർമ്മത്തിൽ സം
ശയം വരുമ്പോൾ പിതാമഹന്റെ പ്രിയ സഖനായ ആയു
നോടാണല്ലോ ചോദിക്കുന്നത്. പിന്നെന്താണ് ആയുനി
ത്ര ആലോചിക്കുന്നത്.

സുമന്ത്രൻ—അല്ലയോ ആയുഷ്വർ! ധർമ്മത്തിന്നു യോജിച്ചു ത
ന്നെയാണ് നീയഭിപ്രായപ്പെട്ടത്.

* ഇതുവത്സ! യുദ്ധമതിലുള്ളനീതിതാ-
നിതുതന്നെശാശ്വതമായധർമ്മവും
ഇതുതന്നെസൂര്യകുലജാതരാകുവേ
പതിവായ്നടത്തിയൊരുവീരധർമ്മവും. (൧൨)

ചന്ദ്രകേതു—ആയുന്റെ വാക്ക് ഉചിതമായിട്ടുള്ളതുതന്നെ.

* ഇതിഹാസപുരാണങ്ങളു-
മതിസന്താനുള്ളധർമ്മശാസ്ത്രമതും
സൂര്യകുലത്തിൻസ്ഥിതികളു-
മായുണല്ലാതെമറോവുന്നറിയാം. (൧൩)

സുമന്ത്രൻ—(സ്നേഹത്തോടുകൂടി ആലിംഗനം ചെയ്തിട്ട്)

* വിണ്ണോർനായകനെജ്ജയിച്ചവനെയും
കൊന്നോരുനിന്താതനാ-

മുണ്ണിക്കുരൂപമുപമിപ്പൊഴുമഹോ
തൽസ്മരവാംവത്സരം

തിണ്ണുക്കുത്രിയചീരധർമ്മതനു-
ഷ്ടിക്കുന്നുവെന്നാകിലി-

വണ്ണുസൂക്ഷകലംപ്രതിഷ്ഠയെയഥോ
പ്രാപിച്ചുഭാഗ്യത്തിനാൽ.

(൨൪)

ചന്ദ്രകേതു - (വ്യസനത്തോടുകൂടി)

* 'പ്രതിഷ്ഠയെന്നിയേരപ്പൂത്തമൻഭവിക്കയാലിനി
പ്രതിഷ്ഠയെത്തുടന്തനാംജനിച്ചവംശമായതിൽ'
ഇതിസ്മരിച്ചമൽവിതാക്കളായമാറുമുണ്ടുപേ-
രതിപ്രയാസമോടാമന്തവാണിടുന്നുവിന്നരായ്.

(൨൫)

സുമന്ത്രൻ - അഹഹ! ചന്ദ്രകേതുവിന്റെ ഈ വാക്കുകൾ ഏട
യമർമ്മങ്ങളെ ഹേദിക്കുന്നു.

ലവൻ - ആശ്ചര്യം! രസം ഇടകലർന്നിരിക്കുന്നു.

* നൂനം ചന്ദ്രോദയത്തിൽകുമുദിനിയതുപോ-
ലിന്നവന്തന്നെവീക്ഷി-

ച്ചാനന്ദിക്കുന്നുനേത്രംപുനരിടകരമോ-
പോരിലുളളാഗ്രഹത്താൽ

താനേതിങ്ങിത്തിച്ചച്ചീടിനകൊടിയമം
പൂണ്ടുതംകാരലോര-

ലോപാനംവർദ്ധിച്ചുണാണുള്ളൊരുനെടിയധനു-
സ്സികലിച്ചുപെട്ടു.

(൨൬)

ചന്ദ്രകേതു - (ഇറങ്ങുന്നതായി നടിച്ചു) ആയ്! സൂക്ഷകലത്തിൽ
ജനിച്ച ചന്ദ്രകേതു നമസ്കരിക്കുന്നു.

സുമന്ത്രൻ - * കാകത്വമനുളളവിധമുജ്ജിതമാണ്വിത്ര-
മാകുംമാണ്സുജിതമായിവരട്ടെനിങ്കൽ
ലോകാവനത്തിനുവരാമമതായദേവ-
നേകട്ടെവത്സനരണേകശലത്തെമേന്മൻ.

എന്നുമാത്രമല്ല,

* നിന്നെതപൽകലനാഥനായരവിപാ-
ലിക്കട്ടെയുദ്ധാങ്കണേ

നന്ദിക്കട്ടെവോങ്കൽനിൻകലഗുരു-
ശ്രീമാൻവസിഷ്ഠഷ്ടിയും

വഹ്നിത്രാനിലവണ്ണതാക്ഷ്യബലവും

ചേരട്ടെനിക്കൽസ്വയം

തന്നീട്തവരാമലക്ഷണധനു-

ജ്ഞാപോഷമന്ത്രജയം.

(൨൧)

ലവൻ—കുമാര! രഥത്തിലിരുന്നാൽതന്നെയാണ് അങ്ങയ്ക്കു വളരെ ശോഭയുണ്ടാകുന്നത്. ഇത്ര അധികം ആദരിക്കേണ്ട മെനില്ല.

ചന്ദ്രകേതു—എന്നാൽ മഹാബലമായ അങ്ങും മറ്റൊരു മേന്മയെ അലങ്കരിക്കൂ.

ലവൻ—ആയ്! രാജകുമാരനെ തിരിയെ രഥത്തിൽ കോറുക.

സുമന്ത്രൻ—ചന്ദ്രകേതു പറഞ്ഞതിനെ ഉണ്ണിയും അനുസരിക്കൂ.

ലവൻ—ഈ സ്വന്തം ഉപകരണങ്ങളിലെനിന്നെന്താണ് വിചാരിപ്പാനുള്ളത്. എന്നാൽ കാട്ടിലിരിക്കുന്ന ഞങ്ങൾ രഥത്തിൽ കേറി നടക്കുന്നതിനു ഹിതമില്ല.

സുമന്ത്രൻ—ഉണ്ണി! ഗവൃത്തിനും മയ്യാട്ക്കും ഉചിതമായിട്ടു സംസാരിപ്പാൻ തിന്നക്കു നല്ലവണ്ണം അറിയാം. ഇങ്ങിനെള്ള നിന്നെ ഇഷ്ടപാകവംശജാതനായ രാജഭരൻ കണ്ടുവെങ്കിൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഹൃദയം സ്നേഹംകൊണ്ടുലിഞ്ഞുപോകും.

ലവൻ—ആയ്! ആ രാജാവി സ്വജനമാണെന്നു ഞാൻ കേട്ടിട്ടുണ്ട്.

(ലജ്ജയോടുകൂടി എന്നുപോലെ)

* എവംയാഗംമുടക്കുന്നൊരുവരിഷ്ടചിഹ്നം-

പ്രൊട്ടാർത്തുണാനം

ഭൂവികൽപുഷ്പനാമക്ഷിതിപതിയെവ-

നന്നെമാനിക്കയില്ല

എന്നാലശപത്തൈരന്ധിപ്പവരിഹസകല

കുന്ദിതമാരെയുമെ-

ത്തൊന്നാശ്വവിചാരികൾഹൃദയമേതിൽ

വികാരത്തെയുണ്ടാക്കിയല്ലം.

(൨൨)

ചന്ദ്രകേതു—(മനഃമാസത്തോടുകൂടി) അച്ഛന്റെ പ്രതാപം കഷ്ടതയോടുകൂടിയും അങ്ങയ്ക്ക് അമർച്ച.

ലവൻ—അമ്മയുടെ അടുത്തുണ്ടാ ഇല്ലയോ അതിരിക്കട്ടെ. ഞാനിതൊന്നു ചോദിച്ചുകൊള്ളുന്നു. രാജാവായ ആ രാജ്യപതി ശാന്തനെന്നാണ് കേട്ടിട്ടുള്ളത്. അദ്ദേഹം ഗർവ്വിക്കുന്നൊരാളല്ല, അദ്ദേഹത്തിന്റെ പ്രജകളിലും ഗർവ്വമുണ്ടാകയില്ല, പിന്നെത്തന്നെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഭടന്മാർ രാജസവാക്കിനെ പറയുന്നത്.

* ചൊല്ലുമുന്ദീന്ദ്രിഹരാക്ഷസവാക്യമെന്നു
വല്ലാത്തതല്ല കിതവോക്തിയെരണ്ടിനേയും
എല്ലാവരോടവുമിതികൽമുളച്ചിടുന്നു
കില്ലില്ലവിത്തുമിതതാനുഭവത്തിനെല്ലാം.

(൩൦)

ഈ കാരണത്താലാകുന്നു ഇതിനെ നിന്ദിക്കുന്നത്, എന്നാൽ ഇതിനു വിപരീതമായിട്ടുള്ളതിനെ സ്തുതിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.

* ധീരനാഥി- ത്ര്യംപ്രിയവുമാ-
ജ്ഞാതവാക്യത്തിനെ
പാരിത്ഥ്യേനവിതന്നുചൊല്ലുമിതിനാ..
പുണ്ടാംശുഭംസൂചനം
ചേരുന്നല്ലോരഹിതീയിഷ്ടമഖിലം
സിദ്ധിക്കുമെന്നല്ലാതെ
ഭൂതത്തോടമമംഗലംഭരിതവും
താനേനശിക്കുംഭൂതം.

(൩൧)

സുമന്ത്രൻ—ചരിത്രമനുസരിച്ചതായ ഈ വാല്മീകിശിഷ്യൻ ജ്ഞികളിൽനിന്നു സിദ്ധിച്ച സംസ്കാരത്തിന്നനുരൂപമായിട്ട് സംസാരിക്കുന്നു.

ലവൻ—അല്ലയോ ചന്ദ്രകേതോ! പിന്നെ അങ്ങനതാണ് ചോദിച്ചത്, 'അമ്മന്റെ പ്രതാപോൽകഷ്ത്തിൽ കൂടിയും അങ്ങനെയൊരു അമ്മയോ' എന്നൊ, എന്നാൽ ഞാൻ ചോദിക്കുന്നു: ക്ഷാരദണ്ഡങ്ങൾ ഇന്നിന്നവരോടുകൂടെ ഉണ്ടാകാവൂ എന്നു നിയമിക്കപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടോ?

സുമന്ത്രൻ—ഇക്കാരണത്താലാകുന്നു ആ മഹാരാജാവിനെ നിന്ദിക്കുകയും അതിനാലാണ് ഇങ്ങനെ പറയുന്നത്. അതുകൊണ്ട് അതിപ്രസംഗം മതിയാക്കൂ.

* കാത്തിടിലുണ്ണിയുധിസൈന്യവിമട്ടനത്താ-
ലോജസപിയെന്നുവെളിവാററിയിച്ചുസത്യം
ആജാമദഗ്നനെജയിച്ചുമാഹാക്ഷേവ-
മാക്ഷേവവാക്യമുരചെയ്തിനഹ്നല്ല.

(൩൨)

ലവൻ—(ചിരിച്ചുകൊണ്ട്) ആയ്! ജാമദഗ്നനെക്കൂടി ജയിച്ചാ
ളാണ് ആ രാജാവ് എന്ന് എന്താണിത്ര ലോഘിക്കുന്നത്.
വെച്ചുല്ലക്കിഹവാക്കിലനണജനങ്ങൾക്കെന്നതെങ്ങുശ്രുതം
കയ്യിന്നുള്ളൊരുവീട്ടുമോകരുതിയാലാക്ഷത്രിയനാക്ഷതാൻ
കയ്യിൽശസ്ത്രമെടുത്തൊരനണനതാമാജാമദഗ്നൻരണം
ചെയ്യാതന്നുശമിച്ചുമാനമിതിനാലാക്ഷത്രിയനെന്നമോ! ൩൩
ചന്ദ്രകേതു—(ക്ഷോഭത്തോടുകൂടി) ആയ് ആയ്! ഉത്തരോത്തര
മായി സംസാരിച്ചതു മതി.

* എങ്ങുന്നോപതുതായിരങ്ങിയമാഹാഗ്ളിക്കുന്ന ഞ്ഞോ-
നിങ്ങോക്കാമുനിജാമദഗ്നനുമഹോനിസ്സാരാകന്നുപോൽ
തിങ്ങുംമംഗലമേകിയേഴുളവനങ്ങൾക്കുഭയംതീർത്തുകൊ-
ണ്ടങ്ങുവിങ്ങിയതാതപുണ്യചരിതംകേട്ടിട്ടുമില്ലിച്ചുമാൻ.

ലവൻ—രഘുപതിയുടെ ചരിതത്തേയും മാഹാത്മ്യത്തേയും ആ
രുതന്നെ അറികയില്ല. എന്നാലും കാച്ചൊന്ന പാവാനു
ണ്ടു അല്ലെങ്കിൽ വേണ്ട.

* നന്നല്ലവുല ചരിതത്തിൻവിചാരമതു

വണ്ണിപ്പതെന്തിനുപുമാ

സുന്ദരൻറഭായ്തയെഹനിച്ചിട്ടുമാനുപതി

സൽകീർത്തിയുള്ളൊരുമാഹാൻ

എന്നല്ലവണ്ടുവരയുലത്തിൽമൂന്നടികൾ

പിൻവെച്ചതും ചതുരനായ്

ചെന്നന്നുനാലിയെവധിച്ചോരുക്കുശലവു.

മാക്കുജഗത്തിലറിയാം.

(൩൩)

ചന്ദ്രകേതു—ആ രാതാപവാക്കുകൊണ്ടു മയ്യാദയെ ലംഘിച്ചു
വനെ! വല്ലാതെ ഗളിക്കുന്നുവോ?

ലവൻ—അയേ! എന്റെ നേരെതന്നെ പുരികം വളച്ചു നോ
ക്കുന്നുവോ?

സുമന്ത്രൻ— രണ്ടുപേരും കോപം ജ്വലിച്ചുപോയി എന്നെ
ന്നാൽ,

* വെട്ടുന്നാകൂതകമ്പംകുടമകളെയിള-

ക്കുന്നുരക്കേതാല്പലത്തോ-

ടൊട്ടൊപമുംവഹിച്ചീടിനമിഴികൾ ചവ-

ക്കുന്നുതാനേക്കുണത്തിൽ

തൊന്നാടുന്ന ചിപ്പിലതയുടെകളികൊ-

ണ്ടകമുള്ളിന്ദുവിനും

ചാറിങ്ങുംഗംപാക്കുംസരസിമുതലിനും

തുല്യമാളീനുംവക്ത്രം

(൩൬)

കുമാരൻ— എന്നാൽ വരു യുദ്ധത്തിന്നു യോഗ്യമായ സ്ഥലത്തേ

ക്കുചെല്ലുക. (എന്നു പറഞ്ഞുപോയി)

കുമാരവിക്രമം എന്ന അഞ്ചാമങ്കം കഴിഞ്ഞു.

—o—o—o—

ഭാഷനാടകം

ആറാമങ്കം

(അനന്തരം വിമാനത്തിലിരുന്നുകൊണ്ട് വിദ്വാ
ധരദമ്പതികൾ പ്രവേശിക്കുന്നു)

വിദ്വാധരൻ— അഹോ! അകാരണമായി പ്രചണ്ഡകലഹത്തി
ന്നൊരുമ്പെട്ട്, പാപാത്രലക്ഷ്മിയെ പ്രകാശിപ്പിക്കുന്ന രംസൂര്യ
കലകുമാരന്മാരുടെ വിക്രാന്തചരിതങ്ങൾ ദേവസ്മരണരെ
ക്കൂടിയും അതുതത്താൽ വിമുഖന്മാരാക്കിത്തീർന്നു.

എന്തെന്നാൽ പ്രിയേ! നോക്കു നോക്കു.

* ആടുകൊഞ്ചനകിങ്കിണീരധണയണൽ-

കാരങ്ങൾചേരുംവിധം

കോടിജ്വാകുടലോഷമാണ്തെടുതാം

ചാവംവലിച്ചോറവും

മൃഡാഗ്രന്ഥം ചിരിക്കമാറിവരുടൻ
ബാണം ചാരിഞ്ഞെവരും
പേടിക്കുംവിധമാടുമീരണമഹോ-
മുക്കുന്നതേമേല്ക്കുമേൽ

* വമ്പിച്ചുപോരിലിഹമംഗമുമാശ്ചര്യം
ഡിംഭക്കുമൊപ്പമുളവാകുവതിനുവേണ്ടി
ഗംഭീരമായിടിയൊടൊത്താഹധുംധുമെന്ന
ജാളിച്ചിതുവർപുരദിനിലോരലോചനം (൨)

അതുകൊണ്ടു ഇടവിടാതെ വിരിഞ്ഞും മനോഹരജ്വലായു
മുള്ള സ്വണ്ണപതമങ്ങളുടെ സമൃദ്ധങ്ങളടകലൻ ഭംഗിയുള്ളതും
കല്പകൃഷ്ണങ്ങളുടെ പുതിയ പൂമൊട്ടുകളുടെ പുനേൻ കൊണ്ടു
സൗരഭ്യമുള്ളതുമായ പൂപ്പവണം രേം വീരന്മാരിൽ പതിക്കട്ടെ.
വിദ്യാധരി— അഹോ! ഇതെന്താണ് പെട്ടെന്നു മിന്നൽ പിണ
തകൾകൊണ്ടു നിറഞ്ഞ പോലെ ആകാശം ക്ഷണത്തിൽ മ
ഞ്ഞ നിറമായി തീർന്നിരിക്കുന്നു.

വിദ്യാധരൻ— ഇതെന്താണിപ്പോൾ,
* തപശ്ചാവുതൻറതിരിയെന്നൊരുമദ്ധ്യേ
പെട്ടാശ്ച പാദമരണപ്രഭയൊത്തകാന്ത്യാ
ചുട്ടിടവാൻഡടിതിവിഷുപമഷ്ടമുത്തി
പെട്ടെന്നുതൻനിടിലുച്ചിതാനിരിക്കാം (൩)

(ആലോചിച്ചു) ഓ, മനസ്സിലായി. വത്സനായ ചന്ദ്രകേ
തു ആഗേന്യാസ്യത്തെ പ്രയോഗിച്ചു. അതിന്റെ അഗ്നിശിഖാ
സമൃദ്ധങ്ങൾ ചിതറുന്നതാണിതു. ഇപ്പോൾ,

* കരിഞ്ഞതേതു ചാമരങ്ങളോടുകൂടിയാശ്രുപിൻ
തിരിഞ്ഞുപോയിതാവിമാനമണ്ഡലങ്ങളോകവേ
എരിഞ്ഞുരീ ചപയത്തിലുള്ളകുറുകൾക്കകംകമം
ചൊരിഞ്ഞവണ്ണമുള്ളാഗ്നിനൽകിടന്നതൽക്ഷണം (൪)

ആശ്ചര്യം ചിതറുന്ന വട്ടമണ്ഡലങ്ങൾ പോലെ ഭയങ്കരങ്ങളായ
വലിയ തീപ്പൊരികളെ ചൊട്ടിത്തൊരിപ്പിച്ചുകൊണ്ടും ഇടതി
ങ്ങി ഉയരുന്ന ജ്വാലാമാലകളാൽ നക്ഷിക്കൊണ്ടും ഭയങ്കരമായി
അഗ്നിഭഗവാൻ വ്യാപിച്ചു തുടങ്ങി. ഇപ്പോഴതിന്റെ മൂടു എ

പ്ലാടത്തും കഠിനമായിരിക്കുന്നു. അതിനാൽ എന്റെ ദേഹം കൊണ്ടു പ്രിയയെ മാച്ചു വേഗത്തിൽ ഭൂതന്തു വൊള്ളുകയാം.

(അങ്ങിനെ ചെയ്യുന്നു.)

വിദ്വാധരി—ഭാഗ്യത്താൽ നിമ്ബലമായ മന്തു സ്വരംപോലെ ശീ തളുമായും മനോഹരമായും ദേഹത്തിലെല്ലാം വ്യാപിച്ചു മിരിക്കുന്ന നാഥന്റെ ഈ ശരീരസ്സംകൊണ്ടുണ്ടായ ആനന്ദത്താൽ അല്പം കണ്ണടഞ്ഞിട്ടുള്ള എന്റെ മുടാടൊക്കെ നശിച്ചു പോയി.

വിദ്വാധരൻ—അയി, ഞാനെന്നാണീതിൽ ചെയ്തതു. അല്ലെങ്കിൽ,

* ഭൂവനടനൊരാളിൽ സ്നേഹമായാലവന്നു.

ജ്ഞാനിരൂപമനുഭവ്യവ്യക്തമായൊട്ടുതന്നെ

അരികിൽ മരുവിടയാനും ചെയ്തയില്ലെങ്കിലും താൻ

മരുവുമായ സുഖത്താൽ തന്നെ മുഖത്തെറിക്കും

(൫)

വിദ്വാധരി—ഇതാ ഇടതിങ്ങി ഇളകി മറിയുന്ന മിന്നൽക്കൊടി കളുടെ വിലാസംകൊണ്ടു അലംകൃതങ്ങളായും മദിച്ചിരുന്ന മയിലുകളുടെ കണ്ണുങ്ങൾപോലെ ശ്യാമങ്ങളായുമിരിക്കുന്ന മേഘങ്ങൾ ആകാശത്തിലെങ്ങും വ്യാപിക്കുന്നു.

വിദ്വാധരൻ—അയ്യോ! കമാലവൻ പ്രഭോധിച്ച വാരുണാസ്ത്രത്തിന്റെ പ്രഭാവമാണിതു. ഇതാ ഇടവിടാതെ വീഴുന്ന വാരിധാരാസമുദ്രങ്ങൾകൊണ്ടു ആറോണാസ്ത്രം ശമിച്ചുപോയി.

വിദ്വാധരി—എനിക്കു വളരെ വളരെ സന്തോഷമായി.

വിദ്വാധരൻ—അധികമായാലേതും ദോഷകരം തന്നെ. എന്തെന്നാൽ, വലിയ തൊടുകാരാകൊണ്ടു ഇളകി അതിശക്തിരമായി ചോഷിക്കുന്ന മേഘങ്ങൾ നിമിത്തം വലിച്ചിരിക്കുന്ന കൂരിരുട്ടുകൊണ്ടു നിഷിദ്ധമായി ബന്ധിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന പ്രാണിജാലം ലോകത്തെക്കൊല്ലാം ഒന്നിച്ചു ഭക്ഷിപ്പാനായി തൂണിയിരിക്കുന്ന ഭയങ്കരമായ സംഹാരകേന്ദ്രന്റെ കണ്ണുത്തിനുള്ളിലു കപ്പെട്ടുഴലുന്നപോലേയും പ്രളയകാലത്തിൽ യോഗനിദ്രാകൊണ്ടു സകലപാരങ്ങളേയും ബന്ധിച്ചു മഹാവിസ്ഫോടനം ഉദിക്കുന്നതുകൊണ്ടു വല്ലാതെ വിറയുന്നു. നല്ലതു

വത്സ ചന്ദ്രകേതോ! നല്ലതു. വായുവ്യാസത്തെ വേണ്ട ദി
ഷിൽ തന്നെയാണ് പ്രയോഗിച്ചതു.

* പെരുകിയവായുവിനാൽചെ-
ന്നൊരദിക്കിലുടൻലയിച്ചുമേഘനിര
പരതപജ്ഞാനത്താൽ

വരമാത്മാവിൽപ്രപഞ്ചമതുപോലെ (ന)

വിദ്യാധരി-നാഥ! ഇദ്ദേഹം ആരാണ് സംഭ്രമത്തോടു കൂടി
പൊങ്ങിച്ച കൈകൊണ്ടു ഉത്തരീയത്തിന്റെ ഒരു തലയെ
ഇളക്കിക്കൊണ്ടും ദൂരത്തിൽ നിന്നുതന്നെ മധുരവ ചന്ദ്രങ്ങളാൽ
യുദ്ധപ്രാപാരത്തെ പ്രതിഷേധിച്ചുകൊണ്ടും ഈ കമാരന്മാരു
ടെ മദ്ധ്യത്തിൽ വിമാനത്തെ ഇറക്കുന്നു.

വിദ്യാധരൻ—(കണ്ടിട്ടു) ഇദ്ദേഹം ശത്രുക്കളെ സംഹരിച്ചു തി
രിച്ചുവരുന്ന രാജപതിയാണ്.

* ചാരുതപഃകലരുംമാരാപുരുഷവാക്കാകർണ്യതൽഗൌരവാൽ
ലോരംപോരടനേവെടിഞ്ഞഥമഹാധീരൻലവൻശാന്തനാൽ
വീരൻലക്ഷ്മണ ഋണൻവിനതനാൽജീർണ്ണീടിനാൻസാന്ദ്രതം
സൈപരന്ദനസംഗമേനന്ദപുനണ്ടാകട്ടെസന്തംഗമും (ഒ)

എന്നാൽ നോം ഇവിടുന്നു പോവുക.

(രണ്ടു പേരും പോയി)

വിഷ്ണുഭം കഴിഞ്ഞു.

(അനന്തരം രാമനും ലവനും വിനതനായ
ചന്ദ്രകേതുവും പ്രവേശിക്കുന്നു)

രാമൻ—(വിമാനത്തിൽ നിന്നിറങ്ങിക്കൊണ്ടു)

* മനുവിനാടെമലത്തിൽ മൂന്നുനാമ ചന്ദ്രകേതോ
തനന്തവരികവേഗംപുനർവീശാഡമെന്നെ
പണമിമമതുപോലെല്ലീ തമാസിന്റെമെയ്താ-
ലനിശമെരിയുമെന്നുറപ്പുമാറട്ടെവത്സ! (ച)

(ഏഴുനീളിച്ച സ്തോരത്തോടും കണ്ണീരോടുകൂടി ആലിംഗ
നം ചെയ്തിട്ടു) ദി.വ്യാ.സ. ഉ. യ. തലമുതലിൽ യായ ഉണ്ണി
ക്ക് കശലമല്ലെ?

ചന്ദ്രകേതു—അത്യുജ്വലകിരണം പ്രിയദർശനമായ ലവന്റെ

ലാഭാഭ്യർത്ഥിക്കാണ്ടു കൾപതെന്നു. അതിനാൽ എന്തൊപ്പോ
പെരയോ എന്നുകാൾ വിശേഷമായിട്ടോ പ്രശസ്തനായ ഈ
മാഹവീരനെ പ്രശസ്തമായ കണ്ണുകൊണ്ടു അപ്പൻ ദർശിക്കേ
ണ്ടതാണെന്നു ഞാനറിയിച്ചുകൊള്ളുന്നു.

രാമൻ—(ലവനെ നോക്കിട്ട്) ഭാഗ്യത്താലുണ്ണിന്റെ സ്നേഹിതൻ
അതിഗഭീരാകൃതിയായിരിക്കുന്നു. ഇവൻ,

* ഇന്ദ്രിലോകപരിരക്ഷയെപ്പറ്റിയതിന്നു

വേദമുടൽപ്പണ്ടനോ

பொருட்களின் பற்றாக்குறை

എത്തിയതിനെത്തുടർന്ന്

ഒത്തുചേർന്നു. ഗുണഭോക്താക്കളെക്കുറിച്ച്

பெரியகல்லை

ശിശുവിനെയും ആയിരത്തിയെട്ടാം

നിമിത്തമായിട്ടു

(17)

ലവൻ—അയ്യോ! പുണ്യങ്ങളായ അനുപാസനകളോടുകൂടിയ ഈ മഹാപുരുഷൻ—

* അതിഭക്തിസ്സേവനമേ

മാൾ പാസവുമാശ്രയിക്കുമാറുകയാ

சுருது சக்தி ஆண்டம்மொ

രാകാരംപുണ്ട: താപ്രസന്നമതാസ്

(20)

அரு, பறந்து!

* കണ്ടുപിടിച്ചതൊക്കെപരയച്ചിട്ടു

[illegible]

മണ്ടനാട്ടുമാനസത്തിൽ പുണ്യമയരസവും

தொழையார் அளித்தன

ഉണ്ടായിട്ടുണ്ടിനെത്തോലയചെയ്തതെന്നി

കേരളീയോത്തരസമരായി

தூதராகத் திரும்பி வந்தான்.

അരിലുണ്ടേറ്റുമാറി

 $(\mathbb{R}, 0)$

நாமாக்—ஐதேனாகான் தெய்வத்தனா ஓய்வனா நன்கிழைக்க.

യുഎഫ്ഒ-യുടെ കാരണത്താലാവാമെന്നും സൂചിപ്പിക്കുക

യുചെയ്യുന്നു. അഥവാ സ്നേഹം നിമിത്തത്തെ അവലംബി
ച്ചേർന്നാകട്ടെ എന്നുള്ളതു പ്രമാണിക്കത്തക്കതല്ല എന്നെന്നാൽ,

* ഏതോരോതുമനസ്സിലുള്ളതുപടി-

പ്രീകുന്നവസ്തുക്കളെ
പ്രീതികാശ്രയമാകയില്ലവെളിയിൽ
കാണുന്നധർമ്മാദികൾ

ശിതാംശദ്രവമാകിലാശ്രകിനിയു-
ന്നില്ലേശശാങ്കോപലം
പ്രാതസ്യന്ദനദികിലാശ്രവിടരു-
ന്നില്ലേസരോജങ്ങളും

(൧൦൧)

ലവൻ--ചന്ദ്രകേതൊ! ഇദ്ദാമം ആരാണു്?

ചന്ദ്രകേതു--പ്രിയവയസ്വ! താതപാദനല്ല.

ലവൻ--എന്നാൽ ധർമ്മപ്രകാരം ഇനിക്കും അങ്ങിനെ തന്നെ.

എന്തുതൊന്നെന്നാൽ, അങ്ങനെയൊരു പ്രിയവയസ്വനായിട്ടു വി
ചാരിക്കുന്നുവല്ലോ. എന്നാൽ നിങ്ങൾക്കിപ്രകാരം വിജി
ക്കേണ്ടവരായിട്ടു നാലുപേരുണ്ടല്ലോ പ്രസിദ്ധനാരായ രാമാ
യണകഥാപുരുഷന്മാർ. അവരിൽവെച്ചു ഇദ്ദേഹം ആരാണു്?

ചന്ദ്രകേതു--ജ്യേഷ്ഠതാതപാദനെന്നെയെന്നറിഞ്ഞാലും.

ലവൻ--(ഉല്ലാസത്തോടുകൂടി) രാജനാഥനൊ, ഭാഗ്യത്താൽ ഈ
ദേവനെ കാണാൻ സംഗതിവന്നതുകൊണ്ടു ഇതൊരു സുദി
നം തന്നെ. (വിനയകൌതുകങ്ങളോടുകൂടി നോക്കിട്ടു) താത!
വാഴ്ചിക്രിശ്വനായ ലവൻ നമസ്കരിക്കുന്നു.

രാമൻ--അയ്യോ! വരു വരു (സ്നേഹത്തോടുകൂടി ആലിംഗനം
ചെയ്തിട്ടു) ഉണ്ണി അതിവിനയം മതി മതി. അനേകം പ്രാവ
ശ്യം ഗാഢമായിട്ടുണ്ടെന്ന ആലിംഗനം ചെയ്യൂ.

* സൈപരേവിടന്നനളിനോദോപരതമാത്ത

ചാരുതപമാദ്വമിയന്നതവാംഗസംഗം

ചോരണചന്ദ്രയുതചന്ദനധാരപോലെ

പാറംസുചാതിശയമിങ്ങുവെക്കിടുന്നു.

(൧൦൨)

ലവൻ—(ആരാമക്കുറുപ്പ്) ഇദ്ദേഹത്തിന്നു കാരണംകൂടാതെതന്നെ എന്നുക്കുറിച്ചിവിധം സ്നേഹമുണ്ടായിരിക്കുന്നു. എന്നാൽ മൃഗനായ ഞാനോ ആയുധസമീകാരത്തോളം സംഭവിച്ചു ഭയംഗത്താൽ ഇദ്ദേഹത്തിനെത്തന്നെയാണു് ദ്രോഹിച്ചതു്. (പ്രകാശം) താതവാദൻ ലവന്റെ ഇപ്പോഴത്തെ അറിവില്ലായ്മ ക്ഷമിക്കണം.

രാമൻ—വത്സൻ എന്തപരാധംചെയ്തു?

ചന്ദ്രകേതു —അശപരക്കുകന്മാർ അമ്മന്റെ പ്രതാപാൽകണ്ഠത്തെ പ്രകാശിച്ചതു കേട്ടിട്ടു ഇദ്ദേഹം വീരസ്വഭാവത്തെക്കുറിച്ചു.

രാമൻ—ഇതു ക്ഷത്രിയനവകാരമല്ലേ,

* അന്യന്മാർക്കുള്ളതേജഃപ്രസരമതുസമ്മി.

ക്ഷിപ്രതേജസപിറുനം

തന്നേസിദ്ധിച്ചതല്ലാതവനാടനാളവം

ക്കുന്നതല്ലിസ്വഭാവം

നന്നായ്സൂര്യൻജപലിക്കുന്നമുനിമൃതമാ

യെന്നപോലെത്തുകൊണ്ടാം

ന്നന്യ നംസൂര്യകാന്തോപലമുടനെവമി.

ക്കുന്നതേജോഭരത്തെ

(പ്രശ്നം)

ചന്ദ്രകേതു—താത! ഈ വീരനു അമർഷവും ദാലങ്കാരമായിരിക്കുന്നു, ഓരോമാത്രമല്ല പ്രിയസ്നേഹിതൻ പ്രയോഗിച്ച ജ്വരകാസ്യംകൊണ്ടു ഏല്പാടത്തും സൈന്യങ്ങൾക്കുണ്ടിച്ചുപോയി.

രാമൻ—(നോക്കിട്ടു) മണ്ണി! ലവ! അസ്രങ്ങളെ സഹേരിക്ക. ചന്ദ്രകേതോ! നിജം ചെന്നു ഒന്നും പ്രവൃത്തിപ്പാൻ കഴിയാതെ ലജ്ജിച്ചു നില്ക്കുന്ന സൈന്യങ്ങളെ സമാധാനപ്പെടുത്ത.

ലവൻ—താതന്റെ കല്പനപോലെ (എന്നു ധ്യാനം നടത്തുന്നു)

ചന്ദ്രകേതു—അമ്മന്റെ കല്പനപോലെ. (പോയി)

ലവൻ—അസ്രം പ്രശാന്തമായി.

രാമൻ—വത്സ! പ്രയോഗിപ്പാനും സംഭവിപ്പാനും കഴുത്തുള്ള

ഈ അസുന്ദര ഗുരുവദേശവഴിയായി സിദ്ധിക്കേണ്ടവ
യാണ്.

* പുരാകാിനമാംതപസ്സിനെവിമിശ്ചിമന്വാകമ-
X പ്പരാതനഗുരുക്കൾചെയ്തവിലവദേശമാത്മപാത്
കരായിർത്തിൽപരസ്യമകൾചെന്നവിൻകണ്ടിതി-

ശ്ശരാകൃതികളായുപോമയമതാംസപതേജസ്സിനെ (൧൫)

അനന്തരം ഈ ദിവ്യാസുതന്ത്രത്തെ ഭഗവാൻ കൃശപാശപൻ
ആയിരത്തിലധികം സംവത്സരം ശിഷ്യനായിരുന്ന ഭഗവൻ
വിശ്വാമിത്രനുപദേശിച്ചു, അദ്ദേഹം എന്നിങ്ങനെ ഇങ്ങിനെ
യാണ് ഇതു വന്നിട്ടുള്ള ക്രമം. കമാരൻ' പിന്നെ എത്ര വാര
മ്പശ്ചമനുസരിച്ചാണ് ലഭിച്ചത്. എന്നാറിഞ്ഞാൽ കൊള്ളാം.
ലവൻ—ഞങ്ങൾക്കു ഈ അസുന്ദരം സപതസ്സിലുണ്ടല്ലോ.
രാമൻ—(വിചാരിച്ചു) അതുതൃപ്തപുമായ പണ്യപരിപാകം
കൊണ്ടുണ്ടായ ഏതോ ഒരു മഹിമയായിരിക്കാം. 'ഞങ്ങൾ
ക്കു എന്നു പറഞ്ഞതിന്റെ സാരമെന്താണ്?'

ലവൻ—എരട്ടെപൊറുണ്ടായ ഭ്രാന്താക്കളാണ് ഞങ്ങൾ.

രാമൻ—എന്നാൽ ആ ഉണ്ണി എവിടെ?

(അണിയിച്ചിത്) ഹേ ഭാഗ്യധായന! ഭാഗ്യധായന!

ആയുഷ്ഠാൻലവനുണ്ണി ചെയ്തതുണെംഭൂപാൻസൈന്യങ്ങളോ-
ടായിട്ടോപായുന്നതെന്തുസദതയെന്നോഭവാൻസ്തേഹിത
എന്നാലിന്നധിരാജശബ്ദമവിലഭവന്നാശ്ചമിഷംദൃതം
മിന്നാഷ്ട്രിയിശസ്യവന്നികളമിന്നവന്നായ്ശമിച്ഛീടുമേ

രാമൻ — * ആതാണിണ്ണിശുവിഗ്രഹിലമണിയൊ-

അംഗപ്രഭാപുഷ്പനാൻ

സൈപരംതൻലപനികൊണ്ടുതന്നെപുളകം

നൽകുന്നമേമേനിയിൽ

പാരംഗീലഹിറംകലനനവമാം

ധാരാധരംധീരമാ-

മാരാവേണകടമ്പിലാത്തുകള-

ഇട്ടത്തെനൽകവിധം

(൧൭)

ലവൻ — ഇദ്ദേഹമാകുന്നു ആയുനായ കശൻ, ഭരതാശ്രമത്തിൽനിന്നു തിരിച്ചുവരികയാണ്.

രാമൻ — (കൌതുകത്തോടുകൂടി) ഉണ്ണി! ആയുഷ്ഠാനായ അവനെ ഇങ്ങോട്ടു തന്നെ വിളിക്കൂ.

ലവൻ — അങ്ങിനെതന്നെ. (ഏകദേശം ചുറ്റിനടക്കുന്നു)

(അനന്തരം കശൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)

കശൻ — (അതുഭൂതസന്തോഷധൈര്യങ്ങളോടുകൂടി വില്ലിനെ ആസ്സാലനം ചെയ്തുകൊണ്ട്)

* പൂത്രാരാതിക്കുപോലും പടയിലഭയം.

മാനമെപ്പോഴുമേകി-

ദ്രുപന്മാരെ ദ്രവിപ്പിച്ചതിനുടനെയും

ക്ഷാത്രതേജോഗിയോടും

വർത്തിക്കാമിത്രഗോത്രോത്ഭവവൃദ്ധരെ രണ-

ത്തിന്നുകിട്ടിപ്പിടിച്ചിരിക്കുന്നു

കത്തുപോലാസുദീപ്തികളടയവിയൊ-

ന്നുള്ളവില്ലിന്റെ ഭാഗ്യം

(ഏ)

(ബദ്ധപ്പെട്ടുനടക്കുന്നു)

രാമൻ — ഈ ക്ഷത്രിയക്കുട്ടിയിൽ മഹത്തായ ഒരു വൈഭവം കാണപ്പെടുന്നു.

* നോട്ടം പല്ലായ്ഗണിക്കുന്നിതു സകലജഗൽ

സതപസാരത്തെത്തന്നും

ദാർഢ്യം പൂണ്ടിട്ടുറപ്പുള്ളൊരുഗതിധരയെ-

ത്താഴ്ത്തുമോയെന്നുതോന്നും

കുട്ടിക്കാലത്തുപോലും ഗിരിയൊടു സമമാം

ഗൌരവത്തോടുകൂടി-

പ്പെട്ടുന്നിങ്ങോട്ടുപോരുണൊരുശിശുവിവനാ-

വീരമോഹർച്ചതാനൊ

(ഏ)

ലവൻ — (അടുത്തുചെന്ന്) ആയുൻ ജയിക്കുന്നു.

കശൻ — ആയുഷ്ഠൻ! എന്താണ് യുദ്ധം യുദ്ധമെന്ന ഒരു വർത്തമാനം കേട്ടത്?

ലവൻ — കറുപ്പുണ്ടായി, അതത്ര സാരമില്ല. ആയുൻ ഈ മഹ

ത്തായ ഗർഭത്തെ വിട്ട് ഇവിടെ വിനയത്തോടുകൂടി വർത്തിക്കേണ്ടതാണ്.

കുശൻ—എന്തിനായിട്ട്?

ലവൻ—മഹാരാജാവായ രാജപതി ഇവിടെ എഴുന്നള്ളിട്ടുണ്ട്, അദ്ദേഹം നമ്മെക്കുറിച്ച് സ്നേഹിക്കുന്നു, ആയ്തനെ അടുത്തു കാണാനാഗ്രഹിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.

കുശൻ—(ആലോചിച്ച്) വണ്ണാശ്രമധർമ്മപരിപാലകനായ ആ രാമായണകഥാനായകനോ?

ലവൻ—അതെ.

കുശൻ—ആ മഹാത്മാവിന്റെ പുണ്യദർശനം ആഗ്രഹിക്കത്തക്കതു തന്നെ. എന്നാൽ നോം ഏതുവിധത്തിലുള്ള മര്യാദയെ അനുസരിച്ചാണ് അദ്ദേഹത്തിനെ ചെന്നു കാണേണ്ടതെന്നു ഞാനറിയുന്നില്ല.

ലവൻ—അയ്യോ! ഏതു പ്രകാരമോ ഉപചാരംകൊണ്ട് അപ്രകാരം തന്നെ.

കുശൻ—എടോ അതെങ്ങിനെ?

ലവൻ—സുജനാഗ്രഗണ്യനായ ഊർമ്മിളാപുത്രൻ ചന്ദ്രകേതുപ്രിയവയസ്വനെന്ന നിലയിൽ ഏതെന്ന അനുവർത്തിക്കുന്നു, അതുകൊണ്ട് അദ്ദേഹത്തിന്റെ സംബന്ധപരിധിയായി ഈ രാജ്യത്തിനുമപ്പുറം ധർമ്മതാത്ത് തന്നെയാണല്ലോ.

കുശൻ—ഇപ്പോൾ ക്ഷത്രിയന്റെ നേരിട്ടും വിനയത്തോടുകൂടി യിരിക്കേണ്ടതായി.

ലവൻ—അനുഭാവഗാംഭീർവാക്യംകൊണ്ട് ഊർമ്മിക്കാവുന്ന പലവിധ ലോകോത്തരചരിതാതിശയങ്ങളുള്ള ആ മഹാപുരുഷനെ ആയ്തൻ ദർശിച്ചാലും.

കുശൻ—(നോക്കിട്ട്)

* വളരെപ്രസന്നരൂപം

വലിയവിശുദ്ധപ്രഭാവമത്യാശ്ച

വന്ദ്യൻരാമായണകവി

വാഗ്ദേവിയെവേണ്ടി കീഴ്പ്പയോഗിച്ചു (൨൦)

(അടുത്തു ചെന്നിട്ട്) താത! വാല്മീകീശിഷ്യനായ കുശൻ നമസ്കരിക്കുന്നു.

രാമൻ—ആയുഷ്കൻ! വര വര.

* വാരിനിറഞ്ഞുള്ളവ
 ക്കാറിനുമകനായിത്തുള്ളനിൻകായം
 സൈപരമ്പുൽകവതിനായ്
 പാരംപ്രീത്യാകൊതിച്ചിടുന്നേൻഞാൻ (൨൧)
 (ആലിംഗനം ചെയ്ത് ആത്മഗതം) ഈ ബാലകനെന്റെ പൂ
 ത്രനായിരിക്കുമോ,

* തിങ്ങിപ്പോയിത്തീർന്നിട്ടിഹപലവഴിയായ്
 ചോന്നവാത്സല്യമോന-
 ല്ലംഗംകയ്ക്കൊണ്ടിവണ്ണവെളിയിലിഹവസി-
 ക്കുന്നചൈതന്യമോമേ
 തുംഗാനന്ദാൽദ്രവിച്ചുള്ളൊരുമമഹദയം
 കൊണ്ടുസൃഷ്ടിച്ചതോത-
 നംഗസ്സുൾക്കൊണ്ടൊലിലമൃതൊഴി
 ക്കണവോയിക്കുമാരൻ (൨൨)

ലവൻ—താത! വെയിലിന്റെ ചൂട് ദുസ്സഹമായിരിക്കുന്നു, അ
 തുകൊണ്ട് ഇവിടെ ഈ സാലപുഷ്പത്തണലിൽ കുറച്ച നേ
 രം താതനെഴുന്നള്ളിയിരുന്നാലും.

രാമൻ—ഉണ്ണിയുടെ ഇഷ്ടംപോലെ.
 (എല്ലാവരും ചുറ്റി നടന്നിരിക്കുന്നു)

രാമൻ—(ആത്മഗതം)

* ഇതെന്തൊരുമഹാഭൂതംവിനയമോടുതാനെങ്കിലും
 ഗതിസ്ഥിതിയിരിപ്പതൊട്ടൊരുസമസ്തഭാവങ്ങളും
 ദൃതംകുശനമോക്കിലീലവനുമുണ്ടുസാമ്രാജ്യമെ
 ന്നതിസ്സുമതാഞ്ചനിക്കുറിവുതന്നിടുന്നുണ്ടുമോ (൨൩)

* ഉന്നിദ്രാബ്ജമതിന്നുനല്ലമധുവിൻ
 ബിന്ദുക്കളാൽപോലെയും
 മിന്നുന്നല്ലമണിക്കു ചാരുകിരണ-
 ക്കൂട്ടങ്ങളാൽപോലെയും
 ചിന്നംകൊതുക്കുകാനിയുള്ളതനുവി-
 നേററംസ്വപത്സ്പിദ്ധമാം
 ധൗരന്യപ്രഭയാൽവിശിഷ്ടമൊരലം-
 ക്കാരോടുകൂടുന്നുതേ (൨൪)

ഇവരിൽ രഘുകലകുമാരനാക്കുള്ള മറായയും ധാരാളമായി കാണുന്നു.

* താജണ്യംചേർന്നപാരാവതഗളസദശ-
ശ്യാമളംചാരുഗാത്രം
നേരേനെന്നായ്നിരപ്പുള്ളവയവമെരുതിൻ
സ്തന്ധമൊത്തംസയുഗം
പാരംശാന്തസ്വഭാവത്തൊട്ടുഗപതിനോ-
ക്കുന്നപോലൊട്ടനക്കം
ചേരാതുളളൊരുനോട്ടംചന്ദ്രമധുരമൃദം-
ഗദ്ധപനിഞ്ഞൊത്തശബ്ദം (൨൫)

(സൂക്ഷിച്ചുനോക്കിട്ട്) അയേ ഇവരുടെ ആകൃതി എന്റെ ആകൃതിക്കൊത്തിരിക്കുന്നു, എന്നുമാത്രമല്ല,

* ക്ഷോണീനന്ദിനിതന്റെയംസ്സുടതരം
സാദശ്യമിബ്ബാലരിൽ
കാണുന്നുണ്ടതുനല്ലവണ്ണമാറിയാം
സൂക്ഷിച്ചുനോക്കീടുകിൽ
ചേണാൻള്ളൊരുആതനാംബുജസമ-
ശ്രീചേർന്നശോഭിക്കുമെൻ
പ്രാണപ്രേയസിതന്റെവക്ത്രമധുനാ
തോന്നുന്നുകാണംവിധം (൨൬)

* മുത്തുപോലെമരദന്തകാന്തിവിളയാട്ട
മോഷ്ടമേമുദയി-
നോർത്തുകാങ്കിലതുതന്നെനാനമതുതന്ന
യിത്രവണചാശവും
നേത്രയഗമിതരകുന്ദീലനിമൊത്ത
ചോന്നാരവിധത്തിലാ-
ണിത്രതന്നെയൊരുമേകിലുമിതിന്റെ
ഭംഗിയതുതാനമോ (൨൭)

വാല്മീകി വസിക്കുന്ന ആ കാടതന്നെയാണിത്, ഇവിടെയാണല്ലോ പണ്ടു ദേവിയെ പരിത്യജിച്ചത്. ഇവരുടെ ആകൃതിയുംദേഹവും ഇങ്ങിനെ ഇരിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. എന്നുമാത്രമല്ല ഇവർക്കു

സൂര്യൻ ഇവർക്ക് സഹായി പ്രകാശിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇതിലും ആലോചിപ്പാനുണ്ട്, പണ്ട് ചിത്രദർശനസമയത്തിൽ പ്രസംഗവശാൽ ഞാൻ അസൂയയെ അനുഭവിച്ചിട്ടുണ്ടായിരുന്നത് ഒരു സമയം സഹായി തീർന്നതായിരിക്കാം. ഈ അസൂയയെ പാരമ്പര്യവഴിക്കല്ലാതെ പൂർണ്ണാക്ഷപോലും സിദ്ധിച്ചിട്ടുള്ളതായി ഞാൻ കേട്ടിട്ടില്ല. ഹൃദയത്തിനുള്ള ഈ സുഖാതിശയമൊ പലവിധാരങ്ങൾകൊണ്ടും ഇളകിമറിയുന്ന എന്റെ ആത്മാവിനെ വിശ്വസിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. ദേവിയുടെ ഗർഭാരം രണ്ടായി പിരിഞ്ഞിട്ടുണ്ടായിരുന്നത് പ്രായേണ ഞാനറിയും ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. (കണ്ണീരോടുകൂടി)

* പണ്ടുണ്ടായുള്ള രാഗം പരിചയമതിനാൽ

പൂർണ്ണമായിട്ടുമന്ത്രി

കണ്ടെത്താത്ത സ്ഥലത്തു ജന്മത സഹജമാ

ലജ്ജയാൽ കണ്ണിലെന്നും

ഉണ്ടായിട്ടുണ്ടാകാതെ സിന്ധുവിന്റെ ജന്മം

?

തപ്പിത്താൻ മുമ്പറിഞ്ഞാൻ

രണ്ടായിട്ടുള്ള ഗർഭസ്ഥിതി പുനരവതരം

തെല്ലനാൾ ചെന്നറിഞ്ഞാൻ.

(൨൮)

(കരഞ്ഞിട്ടു) എന്നാൽ ഏതെങ്കിലും ഒരു ഉപായവഴിക്ക് ഇവരോടു ചോദിച്ചെങ്കിലൊ.

ലവൻ—താത! ഇതെന്താണ്?

* ഭവനമംഗളമായ ഭവനവും

നയനതോയകണങ്ങൾ നിറഞ്ഞതോ!

താമിനതിനുമുഗ്ദ്ധങ്ങൾ നിറഞ്ഞിട്ടും

നമിനിയും വിവരിച്ചതു സാംപ്രദായം

(൨൯)

കുശൻ—അവിവസ്വ!

* സീതാദേവ്യാവിനാശിരംബുവരനമരം

ദേവമല്ലാതെ ചാത്താ-

ലേതുളളതോന്നമത്രേ പ്രിയയുടെ വിരോധം

നാട്ടവൻ കാട്ടുപോലെ

താദൃക്കാസ്സേഫബന്ധംവിരഹമിതതിരി

പ്ലാത്തതാണിപ്രകാരം

ചോദിക്കുന്നതുരാമായണകഥയറിയാ-

തുളളാരാധപോലെയുണ്ണി

(൩൦)

രാമൻ—(ആത്മഗതം) ഇചരടെ വാഷകൾ എന്റെ വിചാര മാറ്റത്തക്കടന്നു നില്ക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടു ഇനി ചോദിച്ചിട്ടു ഫലമില്ല. ദശഹൃദയമെ! നീയെന്താണ് അകാരണമായിട്ടു സ്നേഹംകൊണ്ടു ചഞ്ചലമായിരിക്കുന്ന ഒരുവികാരത്തെ വഹിക്കുന്നതു. ശോകാവേഗത്തെ ഹൃദയത്തിലൊതുക്കുവാൻ കഴിയാത്തതായാൽ ഞാൻ ഇപ്രകാരം ശിശുക്കൾക്കുകൂടി ദയതോന്നത്തക്ക സ്ഥിതിയിലായല്ലോ. ഇരിക്കട്ടെ ഇതിനെ മാച്ചുകൂടയാം. (പ്രകാശം) വത്സനാരെ! ഭഗവാൻ വാല്മീകിയുടെ സരസ്വതീവിലാസമായിട്ടും സൂര്യവംശത്തിന്റെ ചരിതവണ്ണനമായിട്ടും ഉള്ള രാമായണമെന്ന ഒരു പ്രബന്ധമുണ്ടെന്നു കേൾക്കുന്നുവെല്ലോ, അതിലുള്ള കൌതുകംകൊണ്ടു ഏവിടെയെങ്കിലും അല്പം കേൾക്കുന്നതിന്നു ഞാനാഗ്രഹിക്കുന്നു.

കുശൻ—ആ ഗ്രന്ഥം ഞങ്ങൾ മുഴുവനും വായിച്ചുകഴിഞ്ഞിട്ടില്ല, ബാലചരിതം അവസാനിക്കുന്ന അദ്ധ്യായത്തിലെ രണ്ടു ശ്ലോകങ്ങളിപ്പോൾ ഓർമ്മയുണ്ട്.

രാമൻ—ഉണ്ണി ചൊല്ലു.

കുശൻ—പ്രമുഖൈവപ്രിയായസീതാരാമസ്യാസീന്മാരാത്മനഃ
പ്രിയഭാവസ്സതുതയാസ്വഹൃദൈരേവവർഷാതഃ (൩൧)

* തഥൈവരാമസ്സീതായഃപ്രാണേഭ്യോവിപ്രിയോഭവൽ
ഹൃദയേതേവജാനാതിപ്രീതിയോഗംപരസ്തരം ൩൨

(പ്രേമംസ്വയമാത്മനേഹീമാൻരാമനുദിച്ചുജാനകിയിൽ ഭ്രമകൂതിനെത്തൻഗുണസാമത്വംകൊണ്ടുതന്നെവലുതാക്കി രാമനിലാത്മാവേക്കാൾപ്രേമമുദിച്ചതഥൈവസീതയ്ക്കും പ്രീതിപരസ്താമുള്ളതുചേർപ്പിനാമാത്രമഗ്രഹിക്കാമു (൩൨)

രാമൻ—കഷ്ടം അതിഭയങ്കരമാകവെണ്ണം ഹൃദയമർമ്മങ്ങൾവല്ലാതെ വിളങ്ങുപോകുന്നു. ഫാ ദേവി! അന്നത്തെ പ്രീതിയോ

ഗം ഇങ്ങിനെതന്നെയായിരുന്നുവല്ലോ. അഹോ! അഹേതുകമായിട്ടുള്ള അവസ്ഥാവ്യത്യാസത്താൽ വിപരീതസ്വഭാവങ്ങളായിട്ട് വ്യസനത്തിലായവസാനിക്കുന്ന ഈ സംസാരവൃത്താന്തങ്ങൾ എന്നെ തപിപ്പിക്കുന്നു.

* അന്നത്തെസ്സുഖദ്യുഷ്ടഃഖങ്ങളിലുമിരുന്ന്
സ്തിന്ദ്രയോജിപ്പമോറം
നന്നായിശ്വാസമുലംപെരുകിയകുതുകാ-
നന്ദമാനുജിരിപ്പും
അന്യോന്യപ്രീതിയുതങ്ങളുമെവിടെമഹാ-
കഷ്ടമിവണ്ണമായി
ദിനംവേർപെട്ടുപോകാതെഹൃദി ചലി-
ക്കുന്നതിപ്പാവിജീവൻ (൩൩)

അഹോകഷ്ടം!

* തിരക്കിക്കൊണ്ടെന്നെൻപ്രിയതമയിലൊന്നിച്ചുടൻദി-
ച്ചിരിക്കുന്നോരോരോസുഗുണനിരയാൽ ചാരുതരമായ്
സ്മരിപ്പാൻവയ്യാതുള്ളൊരുസമയമേതെങ്കിലതുതാൻ
സ്മരിപ്പിച്ചുകഷ്ടംഹൃദയമതിലിഞ്ചാലവചനം (൩൪)

* നന്നായ്ക്കേന്ദ്രനിമാർത്തമചിലദിവസം
കൊണ്ടുമോതെല്ലതെല്ലാ-
യുന്ദംമന്ദമുള്ളെച്ചൻപ്രിയയുടെമുലതെ
ല്ലന്നവിസ്തീർണ്ണമായി
ഒന്നായ്പ്രായാദിലാഷപ്രണയമിവകല-
ന്നന്നകാമാഗ്നിചിത്തം
തന്നിൽസ്തംഭപുണ്ണമായുംപ്രിയയുടെതനുവിൽ
സന്നമായുംവിളങ്ങി (൩൫)

കൾ—ഗംഗാതീരത്തിലുള്ള ചിത്രകൂടവനത്തിൽ ശ്രീധീഷ
സ്വാമി രഘുപതി സീതാദേവിയോടു പറഞ്ഞ ശ്ലോകമാ
ണിത്.

* തപസ്വമിവവിന്ദസുശ്ശിലാപട്ടോയമഗ്രതഃ
യസ്യായമഭിതഃപുഷ്പൈഃപ്രപൂഷ്ണുവകേസരഃ (൩൬)

സുമനിരകളെന്നന്നാശ്ലേസരംവാരിവഞ്ചി-
 ചുമിതസുഷമയോടുംമുനിലായ്ക്കു ചുപോലെ
 സമതയാടുവിളങ്ങുന്നല്ലൊരിക്കലുകണ്ടാൽ
 സുമുഖിതവശമിപ്പാനുള്ളതാണെന്നുതോന്നും (൩൭)

രാമൻ—(ലജ്ജാസ്മിതസ്തേഘവ്യസനങ്ങളോടുകൂടി) കഥയില്ലാ
 ത്തവരാണെല്ലൊകുട്ടികൾ, കാട്ടിൽ വസിക്കുന്നവരായാൽ
 പിന്നെ പാവാനുണ്ടോ, ഹാ ദേവി! ആ കാലത്തുള്ള വിശ്വാ
 സാദികളിൽ സാക്ഷിയായ ആ പ്രദേശത്തെ സ്മരിക്കുന്നു
 ഞ്ഞാ ഹാ കഷ്ടം! കഷ്ടം!!

* നാനായ്ഗംഗയിൽനിന്നുമന്ദമനയും
 കാരോറുവീചാളകം
 ചിന്നമ്പോൾ പ്രഭതെല്ലതെല്ലമായും
 ഹാലേന്ദുവാൽകുന്തമായ്
 കണ്ണത്തിന്നൊരുദ്രാക്ഷയില്ലകവിളിൽ
 കാശ്മീരമില്ലെങ്കിലും
 കണ്ണിന്നുസ്വമയായിത്തുളയ്ക്കുവിചസം
 നിൻവക്ത്രമോക്ഷണത്തോൻ

(സ്മുഭിച്ചുപോലെയിരുന്നു വ്യസനത്തോടുകൂടി)
 അഹോ ആശ്ചര്യം!

* പാരംചിന്തിച്ചുചിന്തിച്ചൊരുവിധമുളവായ്
 മുനിലുണ്ടെന്നുതോന്നും
 നേരത്താശ്വാസമല്ലംപ്രിയജനമുളവാ-
 ക്കുന്നുവേർപാടിലുന്താൻ
 നേരേകണ്ടോരുരൂപംമായുകിലുലകം
 ജിണ്ണമാംകാട്താകം
 നീറുന്നുണ്ടെന്നുതോന്നും മൃദയമുടനുമി
 ത്തിയ്ക്കിൽവെന്തെന്നുപോലെ

(൩൮)

(അണിയായിൽ)

* ശ്രീരാമാംബകളൊത്തരന്ധതിയുമാ-
 വാല്യീകിവൈദേഹനാ-
 മാരാജ്ഞിവസിപ്പൂനംശിശൂരണം
 കേട്ടോറവുന്ദീതരായ്

മൃതശാശ്വതമാകയാൽ തപരിത ചി-

ത്തന്മാർക്കെന്താകിലും

പോരുന്ന ജരയുള്ള മേനിവളരെ

ക്ഷീണിച്ചിതാമന്ദമായ്

(നന്)

രാമൻ--ഭഗവാന്മാരായ അരുന്ധതിവന്ദിഷ്ഠന്മാരും അംബമാരും
ജനകനും ഇവിടെത്തന്നെയോ, കഷ്ടം! ഇവരെ എങ്ങിനെയാ
ണ് ഞാൻ കാണുന്നത്. (പ്രസന്നത്തോടുകൂടി നോക്കിട്ട്) അ
ഹഹ! താതജനകനുംകൂടി ഇവിടെ വന്നിട്ടുള്ളതിനാൽ ഭാഗ്യ
വീനനായ ഞാൻ വളരെകൊണ്ടുതാപിതനായി,

* ശ്ലാഘ്യം സംബന്ധമെന്നോർത്തിട്ടുമിയിലും

പ്രീതിവ്യാപ്തരോടും

മക്കൾക്കുള്ളാവിവാഹോത്സവകതുകികളാം

താതയോസ്സംഗതത്തെ

ഇക്കണ്ണാൽകണ്ടുഞാനിപ്പിതുസഖമുഖമി-

ക്കഷ്ടകാലത്തു കണ്ടും

ദുഃഖാൽപ്പൊട്ടിത്തൊഴിച്ചിപ്പുകൾനഥവാ

രാമനാലെന്തശക്തും

(രം)

(അണിയായിൽ കഷ്ടം! കഷ്ടം!)

* നന്നായുള്ളുനഭാവമൊന്നതന്മയിൽ

ശേഷിച്ചുകൊണ്ടീവിധം

നന്നെങ്കീണതാരോപ്യപ്രവരനെ-

ക്കണ്ടിട്ടുവെട്ടുന്നമോ

നിന്നൊന്നാദിയിലമ്പരണജനകൻ

വിന്നെഗ്രഹിപ്പിക്കയാ-

ലൊന്നായുന്നഴൽകൊണ്ടുമോഹമുടനേ

പ്രാപിച്ചുരാമന്മാർ

(രം)

രാമൻ... ഹാ താത! ജനക! ഹാ അംബമാരെ!

* ജനകരോപകലത്തിൻ ക്ഷേമസ്വപ്നമായി-

ട്ടുവെട്ടുന്നമല്ലാംചെന്നോരാവല്ലവികൽ

കനിയൊരുവെട്ടുമില്ലാത്തുള്ളൊരിപ്പാചിതന്നോ

ടനുചിതമിനിനിങ്ങൾക്കുള്ളൊരുമുഖം

(രം)

ഇവരെ ചെന്നു കാണുകതന്നെ. (എന്നു എഴുന്നീല്ക്കുന്നു)
കുശലവന്മാർ - താതൻ ഇതിലെ. ഇതിലെ.

(വ്യസനത്തോടുകൂടി ചുറ്റിനടന്നു എപ്പോഴോത്തോടുകൂടി)
കുമാരപ്രത്യുദിച്ചതൊന്നെന്നു ആരാമകം കഴിഞ്ഞു.

ഭാഷാസാരം

ഐ ൧൦ മ ങ്ങ ൦

(അനന്തരം ലക്ഷ്മണൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)

ലക്ഷ്മണൻ-ഭോ ഭോ ഭഗവാൻ വാല്മീകിമാഷി ഞങ്ങളോടുകൂടി
നാട്ടിലും നഗരത്തിലും വസിക്കുന്ന ബ്രാഹ്മണ ക്ഷത്രിയസമേ
തന്മാരായ ജനങ്ങളെ ക്ഷണിച്ചും, ദേവാസുരരിൽക്കൂലനായ
കന്മാരോടുകൂടി നിവിലങ്ങളായ സ്ഥാവരജംഗമഭൂതസമൂഹ
ങ്ങളെ തന്റെ പ്രഭാവംകൊണ്ടും, ഇവിടെവരുത്തിയിരിക്കുന്നു.
ആയ്തൻ എന്നാടിങ്ങനെ കല്പിച്ചിരിക്കുന്നു. 'വത്സലക്ഷ്മ
ണ! ഭഗവാൻ വാല്മീകി തന്റെ കൃതിയെ അപ്പരസ്മികളെ
കൊണ്ടു അഭിനയിപ്പിക്കുന്നതു കാണാനായിട്ടു നമ്മെ ക്ഷ
ണിച്ചിരിക്കുന്നു, അതിനാൽ ഗംഗാതീർത്തിലുള്ള രംഗസ്ഥാ
നത്തിങ്കൽചെന്നു സാമാജികന്മാരെ യഥാക്രമം ഇരുത്തേ
ണ്ടതാണ്' എന്നു. അതിനാൽ ഞാനിപ്പോൾ മന്ത്രിമാന്ത്രി
കളായ സകലഭൂതസമൂഹങ്ങളെയും ഉചിതങ്ങളായ സ്ഥാ
നങ്ങളിലിരുത്തുകയും ചെയ്തു.

* എന്നുനിവാസമിഹരാജപദാശ്രമത്തി
ലൊന്നാലുമേവമതികഷ്ടമുനിവൃതത്തെ
നന്നായ്ക്കവിച്ചിട്ടമൊരാളുനിതാവരണി-
തൊന്നാമനാംകവിയിലുള്ളൊരുഗൗരവത്താൽ(എ)

രാമൻ-വത്സ! ലക്ഷ്മണ! നാടകം കാണാനുള്ളവരെപ്പോലും ഇരു
ന്നുവോ?

ലക്ഷ്മണൻ—ഉവ്വ്

രാമൻ—എന്നാൽ വത്സനാരായ ഈ കശലവാനാരേയും ചന്ദ്ര കേതുവിനെപ്പോലെ മാന്യസ്ഥാനത്തിലിരുത്തേണ്ടതാണ്.

ലക്ഷ്മണൻ—ആയ്യാ ഇവരിലുള്ള വാത്സല്യത്തെ അറിഞ്ഞു ഞാനിങ്ങിനെ തന്നെ ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. ഇതാണ് വിരിച്ചിട്ടുള്ള രാജാസനം. ഇതിലാരുനിയന്നാലും.

(രാമൻ ഇരിക്കുന്നു) (എല്ലാവരും ഇരിക്കുന്നു)

രാമൻ—എന്നാൽ ആരംഭിച്ചുകൊള്ളട്ടെ.

സുത്രധാരൻ—(പ്രവേശിച്ചിട്ടു) ഭോ, ഭോ, ഭൂതാത്മവാദിയായ ഭഗവാൻ വാല്മീകി സ്ഥാവരജംഗമാത്മകമായ ജഗത്തിനോടാജ്ഞാപിക്കുന്നു. 'നാം ദിവ്യ ചക്ഷുസ്സുകൊണ്ടറിഞ്ഞിട്ടു കരുണാതുളതരസങ്ങളുള്ള പരിശുദ്ധമായ ഒരു രൂപകം നിർമ്മിച്ചിട്ടുണ്ട്. കാര്യഗൗരവമുള്ളതുകൊണ്ട് അതിലെല്ലാവരും ശ്രദ്ധവെക്കേണ്ടതാണ്' എന്ന്.

രാമൻ—ഇതു വാകപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്. 'ധർമ്മങ്ങളെ പ്രത്യക്ഷമായറിഞ്ഞിട്ടുള്ളവരൊക്കെ ജയിക്കും. ഭഗവാനാരായ അവരുടെ അമൃതസാരങ്ങളായും സതപഗുണപ്രധാനങ്ങളായുമുള്ള പ്രജ്ഞാനങ്ങൾ പ്രവേശിക്കുന്നതിൽ വല്ല ദിക്കിലും തടസ്ഥമുണ്ടായേക്കാമെന്നു എന്ന് ശങ്കിപ്പാനിടയില്ല' എന്ന്.

(അണിയാതിൽ) ഹാ ആയുധപുത്ര! ഹാ കമാരലക്ഷ്മണ! ഏകാകിനിയാലും ഭാഗ്യഹീനയാലും അശരണയാലും അരണ്യത്തിൽ പ്രസവചേദന ആരംഭിച്ചിരിക്കുന്ന എന്നെ ട്ടച്ചുട്ടുഗങ്ങൾ ഭക്ഷിപ്പാനാഗ്രഹിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ട് ഭാഗ്യഹീനയായ ആ ഞാനിപ്പോൾ ഗംഗയിൽ ദേഹത്തെ ത്യജിക്കുന്നു.

ലക്ഷ്മണൻ - (ആത്മഗത) ഏഷം ഇതെന്നൊ വേറെ ഒന്നാണ്.

സുത്രധാരൻ— * ഭൂചാലനാക്കൊടിയകാട്ടിലുടൻവെടിഞ്ഞ
ഭൂപ്രതിയാരംഭമുകലേശപരധമ്മവതീ
ആവനയായപ്രസവേനേചേർന്നിട്ടു
താവംനിമിത്തമുടൽഗംഗയിലിട്ടിടുന്നു (൨)
(എന്നു പോയി).

രാമൻ—ഹാ ദേവി! ലക്ഷ്മണ! രക്ഷിക്ക.

ലക്ഷ്മണൻ—ആയ്യാ! നഷ്ടമാണിത്.

രാമൻ—ഓ ദേവി! ദണ്ഡകാണുവാസപ്രിയസഖി! രാമൻ നിന്റത്തുപോലേ ഈ കഷ്ടാവസ്ഥ ഭവതിക്കു വന്നത് ലക്ഷ്മണൻ—ആയു; പ്രബന്ധാത്മത്തെ ദർശിച്ചാലും.

രാമൻ—വളരെ ദയനായ ഞാൻ ഇതാ സജ്ജനമായിരിക്കുന്നു.

(അനന്തരം കാഴോ കട്ടികളെ മടിയിൽ വെച്ചിട്ടുള്ള ഗംഗാഭൂമികളാൽ താങ്ങപ്പെട്ടുകൊണ്ട് സീതാദേവിപ്രവേശിക്കുന്നു.)

രാമൻ—വത്സലക്ഷ്മണ! ഏതെന്നറിവാൻ പാടില്ലാത്തതും അകാരണമായി സാദിച്ചതുമായ ഒരു കൂർത്തുട്ടിൽ ഞാൻ പ്രവേശിക്കുന്നപോലെ തോന്നുന്നു. എന്നെത്താങ്ങിക്കൊൾക.

ഗംഗ—* സമാശ്വസിപ്പിക്കാത്തുശ്ശഭ്യേരാസുതേ
സമസുഭാഗ്യങ്ങളുമൊത്തുചേർന്നതേ
തപമംബുധിയിൽപൊരിതുരാഘവാനന്ദം
സമുദ്ധരിക്കുന്നൊരുദാരുകദന്ദം. (൩)

സീതാ—(അശ്വസിച്ചിട്ട്) ഭാഗ്യത്താൽ രണ്ടു പുത്രന്മാരെ ഞാൻ പ്രസവിച്ചു അയ്യോ ആയുപുത്ര! മൃച്ഛിക്കുന്നു.)

ലക്ഷ്മണൻ—(പാദങ്ങളിൽ വീണിട്ട്) ആയു! ആയു!നോം ഭാഗ്യത്താൽ വളർക്കുന്നു. രഘുവംശത്തിന് മംഗളങ്ങളായ അങ്കുരങ്ങളുണ്ടായി. (നോക്കിട്ട്) ഹാ ഹാ ഇളകിവരുന്ന കണ്ണുകളുടെ പ്രവാഹത്താൽ പരവശനായിട്ട് ആയുൻമോഹിച്ചു പോയിരിക്കുന്നു. (എന്നു വീശുന്നു)

ഭൂമി—വത്സേ! അശ്വസിക്ക അശ്വസിക്ക.

സീതാ—(അശ്വസിച്ചിട്ട്) ഭഗവതി! നിങ്ങളാരാണ്? ഇവരാരാണ്?

ഭൂമി—ഇവർ നിന്റെ ശ്വശുരകുലഭവേതയായ ഭഗവതി ഭാഗീരഥിയാണ്.

സീതാ—ഭഗവതി നിങ്ങൾക്കു നമസ്കാരം.

ഗംഗ—ചാരിത്രത്തിന്നു ചിതമായ കല്യാണസമ്പത്തുണ്ടാകട്ടെ ലക്ഷ്മണൻ—ഞങ്ങൾ അനുഗ്രഹീതരായി.

ഗംഗ—ഇവരാണ് നിന്റെ മാതാവായ ഭൂമിദേവി.

സീതാ—ഓ അമ്മ! ഈ സ്ഥിതിയിലായിട്ടൊ എന്നെക്കാണാൻ സംഗതിവന്നത്!

ഭൂമി—വര, വരേ! വര, മകളേ!

(എന്നു സീതയെ ആലിംഗനം ചെയ്ത് കൂർത്തു.)

ലക്ഷ്മണൻ—(സന്തോഷത്തോടുകൂടി) ഭാഗ്യത്താൽ ഭൂമിദേവി യാലും ഗംഗാദേവിയായും ആർക്കു അനുഗ്രഹിച്ചതായി.

രാമൻ—(നോക്കിട്ട്) ഇതു ഏറ്റവും വ്യസനകരമായിട്ടിരിക്കുന്നു വെല്ലോ. എല്ലാം ഭരിക്കുന്ന ഭൂമിദേവി കൂടി വ്യസനിക്കുന്നു എന്നുള്ളതുകൊണ്ട് പുത്രസ്നേഹം മറെറല്ലാ സ്നേഹങ്ങളെക്കാളും ശ്രേഷ്ഠമാകുന്നു. അഥവാ ഈ സംസാരത്തു സർവ്വസാധാരണമായിട്ടുള്ളതും സ്നേഹത്താൽ ബന്ധിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ളതും ഹേദിച്ചു കളവാൻ പാടില്ലാത്തവിധത്തിൽ സർവ്വ പ്രാണികളുടെയും ഉള്ളിൽ കിടക്കുന്നതുമാണല്ലോ.

ഗംഗ—വരേ ജാനകി! ദേവിഭൂതധാത്രി! ആശ്വസിപ്പിൻ ആശ്വസിപ്പിൻ!

ഭൂമി—(ആശ്വസിച്ചു) ദേവി! സീതയെ പ്രസവിച്ചിട്ട് ഞാനെങ്ങിനെ ആശ്വസിക്കുന്നു.

* അന്നാരാജസമദ്ധ്യവാസമളവായ് ചുറ്റിക്കുറങ്ങാമതായിനീ ത്യാഗകരോദഃഖവുമഹോകഷ്ടസഹിക്കാവതൊഗംഗ—

* നന്നായോർ ചന്ദ്രസ്വരേഖിധിവശാൽ കർമ്മാനുപഞ്ചാരം ജ്ഞാതനഹചഞ്ചളത്തടയവാൻ പാരികലാരാളമോ! (൪)

ഭൂമി—ഭാഗീരഥി! ഭവതി പാഞ്ഞതു ശരിതന്നെ. എന്നാൽ രാമഭദ്രനിങ്ങിനെ ചെയ്തത് നന്നായോ?

* ചൊരിയവയറുപിതന്നെ ചെല്ലപാണിഗ്രഹത്തിന്നരിമ, ജനക, നീണ്ടാ, നഗ്നി, ചിത്താനുപൂത്തി പരഗതിയെ വരുത്തിട്ടു സന്താനലാഭം പരമവനിവയൊന്നു തന്നെയോർത്തീലയെല്ലോ (൫)

സീത—ഇനിക്കു ആർച്ചപുത്രന്റെ കാമയുണ്ടാക്കി.

ഭൂമി—ഈ ആരാണ് നിനക്കു ആർച്ചപുത്രൻ.

സീത—(ലജ്ജയോടും കണ്ണീരോടുംകൂടി) അമ്മ എങ്ങിനെ പറയുന്നുവോ അങ്ങിനെ തന്നെ

രാമൻ—അമ്മെ ഭൂമിദേവി! ഞാനിങ്ങിനെയുള്ളവൻ തന്നെ.

ഗംഗ—ഭഗവതി വസുന്ധരെ! ഭവതി സംസാരത്തിന്റെ ശരീര

മാണെല്ലോ. പിന്നെന്താണ് ഒന്നും അറിഞ്ഞുകൂടാത്തവളെ
ന്നപോലെ ജാമാതാവിന്റെ നേരേ കോപിക്കുന്നത്.

* ലോരംപാരിൽപറഞ്ഞുവെരുകിയൊരയശ-

സ്സുനിസംശുദ്ധിയോരം

ഭൂതയായുള്ളകാപുരമതിലതിലി-

ങ്ങാക്കുവിശ്വാസമുണ്ടാം

പാരംഭിസ്സാഖ്യമായുള്ളവിലജനസമാ-

രാധനംതന്നെയല്ലോ

സാരംശ്രീരാഘവനാകാരുകലധനമാ-

ക്കുട്ടിമറ്റൊത്തുചെയ്യം

(൩)

ലക്ഷ്മണൻ—സദ്യപ്രാണികളുടേയും അന്തഃകരണപുത്തികളെ
നല്ലവണ്ണം അറിയുന്നവരാണ്ല്ലോ ദേവതകൾ, ഗംഗ വി
ശേഷിച്ചും, അതുകൊണ്ട് ഭവതിക്കിതാ നമസ്കാരം.

രാമൻ—അങ്ങേ! ഭഗീരഥകുലത്തിൽ ഇടവിടാതെ ഭവ
തിക്കുള്ള പ്രസാദത്തെ വേതി ഇപ്പോഴും അനുവർത്തിച്ചു.

ഭൂമി—ദേവി! ഭവതിയുടെ സ്വന്തമായ ഭഗീരഥകുലത്തിൽ ജനി
ച്ചവരോടു ഞാനെന്നും പ്രസന്നയായ്തന്നെ ഇരിക്കുന്നു, എ
ന്നാൽ സമീപാൻ വയ്ക്കാത്തവിധത്തിൽ സംഭവിച്ച ശോകാ
വേഗത്താലിങ്ങിനെ പാഞ്ഞുപോയതാണ്. പിന്നെ രാമഭ
ദ്രൻ സീതയിലുള്ള സ്നേഹവും ഞാനറിയാതിരിക്കുന്നില്ല.

* തന്നെയുമെമമത്സൻദൈവശത്രുചെടിഞ്ഞി-

ട്ടനിശമഴൽനിമിത്തംമാനസംവെന്തുവീറി

ഭവനോപമവിജയെയ്തുകൊണ്ടുജീവിച്ചിട്ടുണ്ടു

ജനരതിയതിമാത്രംചെയ്തപ്പുണ്യങ്ങൾകൊണ്ടും

(൪)

രാമൻ—ഗുരുനന്ദൻ പുത്രന്മാരിൽ കരുണയുള്ളവരാണ്ല്ലോ.

സീത—(കരഞ്ഞു തൊഴുതുകൊണ്ട്) അമ്മേ! അമ്മയുടെ അംഗ
ങ്ങളിൽ എന്നെ ലയിപ്പിക്കണം.

രാമൻ—ഇതല്ലാതെ വേറെ എന്തു പാവും.

ഗംഗ—ശിവ ശിവ! കഷ്ടം! കഷ്ടം! ആയിരം സംവത്സരം ലയി

ക്കൊണ്ടുവന്നു ഭവിക്കു.

ഭൂമി—മകളേ! നിന്റെ ചുറ്റുമായ രക്ഷിക്കേണ്ട.

സീതാ—ഞാൻ അനാഥനാണല്ലോ

രാമൻ—ഓദയമേ! നീ വളരെയതന്നെ.

ഗംഗ—നാഥനുള്ള നീ എങ്ങിനെ അനാഥയാകുന്നു.

സീതാ—ഞാനെങ്ങിനെയാണ് നാഥനുള്ളവളാകുന്നത്.

ഗംഗയും ഭൂമിയും * അവിലജഗന്മംഗളമാ-

മാത്മാവിനെന്നിങ്ങ ചയ്ക്കതെന്തിനാ

അതിനുടെസംഗത്ഥാലി-

നന്യന്തവിശുദ്ധിപേന്തെങ്ങരക്കും (പ)

ലക്ഷ്മണൻ—ആയ്! കേട്ടുവോ.

രാമൻ—ജനങ്ങൾ കേൾക്കട്ടെ.

(അണിയറയിൽ കോലാഹലം)

രാമൻ—എന്തോ, അത്രയളവായ ഒന്നാണ്.

സീതാ—എന്താണിങ്ങിനെ ആകാശം ജ്വലിക്കുന്നത്.

ഗംഗയും ഭൂമിയും—മനസ്സിലായി.

* മൂന്നംകുശാശപർക്കശികാമജനം

വിന്നെക്കുനിഞ്ഞമുനിരാഘവനും

നന്നായ്ഗ്രഹിപ്പിച്ചൊരുജ്ജ്വലകേന്ദ്രം

തന്നെപ്പരികുന്നിതുമുങ്ങിയോടും

(ന)

(അണിയറയിൽ)

* അവനിതനയയാകുംദേവിസീതേനമദ്ധ്യേ

വേതിയൊടതിമോദാൽ വിരൂപംഭർത്താ

വേദനപതിമൊത്തമാരാഘവൻചൊന്നവണ്ണം

തവതനയരവെന്നിന്നാശ്രയിക്കുന്നുത്തൊ

(എ)

സീതാ—ഭാഗ്യത്താലസ്യദേവതകൾ പ്രകാശിക്കുന്നു.

ലക്ഷ്മണൻ—അന്നു ആയ്കൾ പാകയുണ്ടായി. ഇപ്പോൾ സർവ്വ വിധത്തിലും ഇതുകൾ വേതിയുടെ സന്താനത്തെ പ്രാപിക്കാം എന്ന്.

ഗംഗയും ഭൂമിയും—

* ഇമ്മാനിങ്ങുചരിത്രാരിച്ചതയിടിച്ചാസ്യങ്ങളേ! തെങ്ങിൽ പ്രത്യേകിച്ചുവെക്കിയ നൃത്തമാലാരങ്ങൾനിങ്ങൾക്കി

അത്രയ്ക്കുപയോടമണ്ണികൾനിന്നു ചീട്ടുന്നനേരത്തുവ-

ന്നെത്തിടേണമടക്കലെന്നമുഖവാഗ്നിങ്ങൾക്കുസന്ദംഗം ൧൧

രാമൻ—* തെരുതെരയി ഉകിയുമിപ്പോൾ
 പരമാനന്ദാതുളതങ്ങളിടേന്നും
 വരുമൊരുക്കണരസത്തിൻ
 തിരനിരവപ്പാത്തവസ്ഥനൽകുന്നു (൧൨)

ഗംഗയും ഭൂമിയും—വസേ! നിന്റെ പുത്രന്മാരിപ്പോൾ രാമഭദ്ര
 നോടു തുച്ഛന്മാരായി തീർന്നു എന്നു അറിഞ്ഞാലും.

സീതാ—ഭഗവതിമാരെ! ഇവർക്കു ക്ഷത്രിയോചിതമായ സംസ്കാ
 രം ചെയ്യാനാവാഞ്ഞതു!

രാമൻ—* ധന്യാൻവസിഷ്ഠമുനിതാൻപരിരക്ഷചെയ്തു
 വന്നിട്ടമീരഘകുലത്തെവളർത്തീതാ-
 തന്നാത്മജർക്കു മിഥസംസ്കൃതി ചെയ്തതിന്നാ-
 റെന്നുതടത്തിലറിയാതുഴലുന്നുകയും (൧൩)

ഗംഗയും ഭൂമിയും—മകളേ! നിന്നക്കെന്തിനാണീവിചാരം, മുഖ
 കുടി മാറിയാൽ പിന്നെ ഈ ഉണ്ണികളേ ഭഗവാൻ വാല്മീകി
 യുടെ വക്കൽ ഞങ്ങൾ ഏല്പിക്കാം. അദ്ദേഹം തന്നെ ഇവർക്കു
 വേണ്ടുന്ന ക്ഷത്രിയോചിത സംസ്കാരങ്ങളെ ചെയ്തുകൊള്ളും.

* മനുവംശത്തിൽവസിഷ്ഠൻ
 ജനകകുലത്തിൽതഥാശതാനന്ദൻ
 എങ്ങിനെഗുരുവാണെന്നാ-
 ലങ്ങിനെവാല്മീകിരണ്ടിലുംഗുരുതാൻ (൧൪)

രാമൻ—ഭഗതിമാരുടെ ആലോചന വളരെ നന്നായി.

ലക്ഷ്മണൻ—ആയു! സത്യമായിട്ടു ഞാനറിയിക്കുന്നു, അതാതു
 ലക്ഷണങ്ങൾകൊണ്ടു ഈ കുട്ടികളാണ് കുശലവന്മാരെന്നു
 ഞാനുറപ്പിക്കുന്നു.

* ഈരണ്ടുബാലരുമഹോബഹുവീരരോത്താ-
 ലീരാദുചേന്ദ്രവയസാബഹുഭോമമുന്മാർ
 ജന്മത്തിലേസപയമിവർക്കുലഭിച്ചിതസ്യം
 വാല്മീകിതാനുപനയാദിയിവർക്കുചെയ്തു.

രാമൻ—ഈ കാരണങ്ങളാൽ തന്നെ ഞാനും ചഞ്ചലചിത്ത
 നായിട്ടു വിമുഖനായി തീർന്നിരിക്കുന്നു.

ഭൂമി—ചന്ദ്ര വന്ദേ! രസാതലത്തെ പരിശുദ്ധമാക്ക.

രാമൻ—അയ്യോ പ്രിയ! ഭവതി ലോകാന്തരത്തെ പ്രാപിച്ചു പോയോ.

സീതാ—അമ്മേ! അമ്മയുടെ അംഗങ്ങളിൽ എന്നെ ലയിപ്പിച്ചാലും, സംസാരത്തിന്റെ ഇപ്രകാരമുള്ള അവസ്ഥാന്തരത്തെ അനുഭവിച്ചാൽ ഞാൻ ശക്തയാകുന്നില്ല.

രാമൻ—ഇനി എന്താണാചാര്യ സാഭവിക്കുന്നത്.

ഭൂമി—പുത്രന്മാരുടെ മലകടി മാറുന്ന ചന്ദ്ര എന്നർത്ഥം നിര്യോഗ പ്രകാരം വീ ആത്മാവിനെ രക്ഷിക്ക. പിന്നെ നിന്റെ ഇഷ്ട പ്രകാരമെന്താവും.

ഗംഗ—അങ്ങിനെ തന്നെ.

(എന്നു ഗംഗയും ഭൂമിയും സീതയും പോയി.)

രാമൻ—ദേവിക്കു വിനയം തന്നെ ഭവിച്ചിരിക്കുമോ, അയ്യോ ദേവി ഭണ്ഡകാരണ്യവാസപ്രിയസഖി! അയ്യോ ചാരിത്രദേവതേ! ഭവതി ലോകാന്തരത്തെക്കു പൊഴുപ്പട്ടുവല്ലോ.

(എന്നു മുർമരിക്കുന്നു.)

ലക്ഷ്മണൻ—ഭഗവൻ വാല്മീകി! രക്ഷിക്കണേ, രക്ഷിക്കണേ. ഇതാണോ അമ്മയുടെ നാടകത്തിന്റെ പ്രയോജനം.

(അണിയറയിൽ) രംഗസാമാനങ്ങളെല്ലാം മാറ്റി വെക്കട്ടെ. അല്പയോ ചരാചരങ്ങളോടുകൂടിയ മത്സ്യമത്സ്യന്മാരായ പ്രാണികളേ! ഭഗവാൻ വാല്മീകി മഹഷിയുടെ ആജ്ഞയാലുണ്ടാകുന്നതും അത്യുജ്വലവും പവിത്രവുമായ പൂത്താന്തത്തെ കണ്ടാലും.

ലക്ഷ്മണൻ—(നോക്കിട്ട്)

* ഗംഗാംണ്ഡം മഥനമതിനാലൊന്നു പോലെക്കലങ്ങി-

പോകിത്തന്നു സുമനികളുന്തിങ്ങിയാകാശദേശേ

ഗംഗാപ്രവാഹവതികളോടൊത്തുകൊണ്ടായ് മന്ദം

പൊകിത്തന്നു സഖിപഥതിൽനിന്നൊന്നൊരാളുയർത്താൽ

(വിനോദം അണിയറയിൽ)

* മഹാകവിയെ കളിയാക്കുന്നിറങ്ങങ്ങളെന്നു

യദനുയദിക്കണമെന്നതിലോകവത്സ്യ

നിന്നതിങ്കൽ ചെന്നു വന്നെകൂട്ടാ
നന്നായി വന്നു സമുപ്തിയായി സീത

(എ)

ലക്ഷ്മി — ഭാഗ്യത്താൽ — ആയുര്യമായുതും — ആയു! ക
ണ്ടാലും കണ്ടാലും — കഷ്ടം! ആയുനിപ്പോഴും ശ്വാസം വിട്ട
നിലില്ലല്ലോ.

(അന്നതരം അഭ്യന്തരം സീതയും പ്രവേശിക്കുന്നു)

അഭ്യന്തരം — * അയിവതേ! ദീപജ്വാ

മയമാംഗീലം വെടിഞ്ഞു ചെന്നു നന്നെ

പ്രിയമാം കയ്യാൽ തടവി

സ്വയം മനസ്സനുനൽകുകാശ്വാസം (എ)

സീത — (സംഭ്രമത്തോടുകൂടി സ്പർശിച്ചുകൊണ്ട്) ആയുപത്രൻ
ആശ്വസിപ്പിച്ചാലും.

രാമൻ — (ആശ്വസിച്ച് ആനന്ദത്തോടുകൂടി) അമ്മോ! ഇതെ
താണ്. (നോക്കി സന്തോഷത്തോടുകൂടി) ദേവി
യൊ, (ലക്ഷ്മി മനോഹരത്തോടുകൂടി) അമ്മയായ അഭ്യന്ത
രീയും ജ്യേഷ്ഠഗൗരവാനന്ദമിതന്മാരായ എല്ലാ ഗൃഹജന
ങ്ങളും സന്തോഷിക്കുന്നു.

അഭ്യന്തരം — വത്സ! ഇതു ഭീരമ കലഭേദമായും പ്രസന്ന
യായുള്ള ഗംഗാ ഭഗവതിയാണ്.

(അണിയായിൽ)

ജഗൽപതേ രാമഭട്ട! ചിത്രദർശനസമയത്തിൽ എഴുന്ന
ളഭ്യമായി പാഞ്ഞിട്ടുള്ളതോർക്കുന്നില്ല. എങ്ങിനെയെന്നാൽ,
അങ്ങിനെയുള്ള മാതാവായ ഭവതി സ്നേഹമായ ഈ ജാനകിക്കു
മംഗളം വിപ്ലവനായി അഭ്യന്തരിയെന്നപോലെ എല്ലാ സമ
യത്തിലും അനുഗ്രഹിക്കണമെ എന്നും, ഞാനാകട്ടെ വീട്ടി
യിരിക്കുന്നു.

അഭ്യന്തരം — വത്സ! ഇതു വത്സന്റെ ശപത്നവായ ഭഗവതി
ഭൂമിദേവിയാണ്.

(അണിയായിൽ)

വത്സ വത്സയെ പരിശുദ്ധിയോടുകൂടി ആയുര്യൻ എ
ന്നോട് പാകയുണ്ടായിട്ടു; എങ്ങിനെയെന്നാൽ, അത്ര വ
ശിഷ്ടമായ പുത്രിയെ ഭവതി രക്ഷിച്ചുകൊടുക്കുക എന്നു. അതു

കൊണ്ടു ഞാനിപ്പോൾ പ്രളയം വത്സരമായ ആയുഷ്വാൻ വ
രഞ്ഞതിനെ അനുഷ്ഠിച്ചുകഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു.

രാമൻ— ഈ മഹാപരാധിയായ ഞാൻ ഭഗവതിമാരുടെ ദയ
യ്ക്കു പാത്രമായോ, നിങ്ങളെ നമസ്കരിക്കുന്നു.

അരുന്ധതി— അല്ലയോ ചെറുജനാപദന്മാരേ! ഗംഗാഭഗവതി
യാലും ഭൂമിദേവിയായാലും പ്രശംസിക്കപ്പെട്ടുകൊണ്ട് അരുന്ധ
തിയായ ഏതൊ കയ്യിൽ സമപ്പിക്കപ്പെട്ടവളായും വണ്ടേ
തെന്ന അഗ്നിഭഗവാനാൽ നിർണ്ണയിക്കപ്പെട്ട പഞ്ചചാരിത്ര
ശുദ്ധിരുള്ളവളായും ബ്രാഹ്മി ദേവന്മാരാൽ സൂതിക്കപ്പെട്ട
വളായും ദേവജനത്തിങ്കൽ നിന്ന സംഭവിക്കുവളായും സു
യ്യവംശത്തിലെ വധുവായും ഉള്ള സീതാദേവിയെ പരിചരി
ക്കാമൊ എന്നുള്ള കാര്യത്തിൽ നിങ്ങൾ എങ്ങനെയാണ്
വിചാരിക്കുന്നത്.

ലക്ഷ്മണൻ— ആയുരായ അരുന്ധതിയാൽ ഇപ്രകാരം അധി
ഷ്ഠപിക്കപ്പെട്ട പ്രജകളും സകല പ്രാണിവർഗ്ഗങ്ങളും ആയു
രെയ നമസ്കരിക്കുന്നു, ലോകപാലന്മാരും സപ്തർഷികളും പണ്ഡി
തൃഷ്ടികൊണ്ടു സംഭാവനം ചെയ്യുന്നു.

അരുന്ധതി— ജഗൽപതേ രാമഭട്ടേ!

* കൂതവിൽപ്പതയതായ്ചൊ
പ്രതിമയതിൽപ്രകൃതിയാലമ്പൻപ്രിയയെ
ക്ഷിതിവരധർമ്മംപോലെ
ദൂതമുപയോഗിക്കുധർമ്മമാലണിയാൻ (൧൯)

സീതാ— (ആത്മഗതം) സീതാദൂതനെ കളയുവാൻ ആയുരപ
ത്രം നല്ലവണ്ണം അറിയാം.

രാമൻ— ഭഗവതി കല്പിക്കുന്നപോലെ.

ലക്ഷ്മണൻ— ഞാൻ കൃതാത്മനായി.

സീതാ— ഞാൻ ചീവിച്ചു.

ലക്ഷ്മണൻ— ഓയ്യേ! നിർല്ലജനനായ ഈ ലക്ഷ്മണൻ നമസ്ക
രിക്കുന്നു.

സീതാ— വത്സ! ഈ വിധം ജ്യേഷ്ഠക്കുതിയോടുള്ളിങ്ങെന്ന വ
ശകകാരം ചീവിച്ചിരുന്നാലും.

അരുന്ധതി— ഭഗവൻ വാല്മീകേ! സീതാഗർഭത്തിൽ സംഭവിച്ചു

രാമദ്രുപത്രനാരായ ഈ കുശലവന്മാരെ ഇങ്ങോട്ടു കൂട്ടിക്കൊണ്ടു വരികതന്നെ (പോയി)

രാമലക്ഷ്മണന്മാർ—(നോക്കിട്ട്) അതങ്ങിനെ തന്നെ.

സീതാ—(ബാഷ്പകലയായിട്ട്) എവിടെയാണ് എന്റെ ഭ്രാതൃപുത്രന്മാർ.

(അനന്തരം വാല്മീകിയും കുശലവന്മാരും പ്രവേശിക്കുന്നു)
വാല്മീകി—വത്സന്മാരായ കുശലവന്മാരേ! ഈ രാജ്യവതി നിങ്ങളുടെ അച്ഛനാണ്, ലക്ഷ്മണൻ ഇളയച്ഛനാണ്, സീതാ ദേവി അമ്മയാണ്, രാജ്ഞിയായ ഈ ജനകൻ മാതാമഹനാണ്.

സീതാ—(സന്തോഷവ്യസനാത്മങ്ങളോടുകൂടി നോക്കിട്ട്) അച്ഛനോ.

കുശലവന്മാർ—ഹാ താത! ഹാ അമ്മേ! ഹാ മാതാമഹ!

രാമലക്ഷ്മണന്മാർ—(സന്തോഷത്തോടുകൂടി ആലിംഗനം ചെയ്തിട്ട്) ഉണ്ണികളേ! പുണ്യത്താൽ നിങ്ങളെ ലഭിച്ചു.

സീതാ—ഉണ്ണി കുശ! ഉണ്ണി ലവ! വര വര. ജനം മാറില്ല അമ്മയെ വളരെ റോദാ ആലിംഗനം ചെയ്തിൻ.

കുശലവന്മാർ—(ആലിംഗനം ചെയ്തിട്ട്) ഞങ്ങൾ കൃതാർത്ഥന്മാരായി.

സീതാ—ഭഗവൻ! ഞാൻ റമസ്സരിക്കുന്നു.

വാല്മീകി—വത്സേ! ഈ വിധത്തിലായിട്ടുതന്നെ വളരെക്കാലം ജീവിച്ചാലും.

സീതാ—അമ്മോ അച്ഛൻ, കുലഗുരു, ആയുർജനം, ഭർത്താവോടുകൂടി ശാന്താദേവി, ലക്ഷ്മണനോടുകൂടി സുപ്രസന്നനായ ആയുർവത്രൻ, കുശലവന്മാർ ഇവരെ എല്ലാം ഒരുമിച്ചു കാണുന്നു അതിനാൽ ആനന്ദംകൊണ്ടു ഞാൻ പരിപൂർണ്ണയായി.

(അണിയിായിൽ കോലാഹലം)

വാല്മീകി—(എഴുന്നോറു നോക്കിട്ട്) ലവണനെ സംഹരിച്ചു മധുശോഭനമായ ശത്രുസ്തൻ വധിരികുന്നു.

ലക്ഷ്മണൻ—മോളങ്ങൾ ദണ്ഡാഭടാണു സംഹരിച്ചു ദണ്ഡവധാണമെല്ലാം.

രാമൻ—ഇതെല്ലാം ഞാനനുഭവിക്കുന്നു. ങ്ങകിലും എനിക്കൊന്നിലും വിശ്വാസമുണ്ടാകുന്നില്ല.

വാല്മീകി—രാമഭട്ട! പായു ഇനി ഞാനെന്നൊരു പ്രിയത്തെയാണ് വത്സനുപകരിക്കേണ്ടത്.

രാമൻ—ഇതിൽപരമായിട്ടും പ്രിയമുണ്ടോ എങ്കിലും ഇതുംകൂടി ഉണ്ടാകട്ടെ,

(ഭരതവാക്യം)

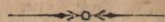
* ലോകേചാപമകാറിയാശുസൂകൃതം
നൽകേണമേമേൽക്കുമേൽ
ഗംഗാഭൂമികളെന്നവണ്ണമനിശം
മംഗല്യയാമിക്കഥാ
കൂടേണംബുധമാനസത്തിനതിയാ..
യാടേണ്ടമട്ടാകിലും
വാക്കാംബ്രഹ്മവിഷ്ണുരാദികവിതർ
വാക്കാമിതിൽകൈതുകം

(൨൦)

അത്രയുമല്ല.

* ക്ഷേമംനൽകുന്നവണ്ണാശ്രമവിധിനിഗിലനിൽ
ക്ഷേണമാഹന്ത്രതരം
പ്രേമത്തോടുഹൃദയാർപ്രഭുക്കളുടെഹിതം
പോലെരക്ഷിച്ചിടേണം
ക്ഷാമംകൂടാതെവേണ്ടവിധമിഹമഴയും
പെയ്യുന്നലോകരെല്ലാം
മാമോദംപൂണ്ടുയാകലഹരവികൾവി-
ട്ടൊത്തുവാണീടവേണം.
(എന്ന് എല്ലാവരും പോയി)
സമ്മേളനമെന്ന ഏഴാമങ്കം കഴിഞ്ഞു

(൨൧)

ഉത്തരരാമചരിതം

ഭാഷാസാരകം.

സമ്പൂർണ്ണം.

—൧൫൧—

Handwritten text in a South Asian script, likely Grantha or Tamil, covering the entire page. The text is arranged in approximately 25 horizontal lines. The script is highly stylized and difficult to decipher due to the age and condition of the manuscript. The paper is heavily stained, discolored, and shows signs of significant wear, including a large diagonal crease and a vertical tear on the right side.

